Risale-i Nur Külliyatından

Nur'un İlk Kapısı

Evet ebedî ve sermedî bir cemalin seyirci müştakı ve âyinedar âşıkı, elbette bâki kalıp ebede gidecektir.

Müellifi
Bediüzzaman
Said Nursi

Nur'un İlk Kapısı

Müellifi
Bedîüzzaman Said Nursî

[Bu risalenin felsefeye vurduğu tokat, beşere zararlı ve dine zıd olan felsefe kısmıdır. Beşere menfaatlı ve diyanete dost olan felsefe değildir. Hem ecnebi kâfirler tabiri, İslâmiyet ve din aleyhinde çalışanlara aittir.]

Mukaddime

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Gayet acib ve garib ve beni gayet hayrette bırakan bir hâdise-i Nuriyeyi beyan edeceğim:

Risale-i Nur'un birinci medresesi ve tarlası olan Barla Karyesine, yirmibeş senelik bir müfarakattan sonra, aynen meskat-ı re'sim Nurs Karyesine karşı olan sıla-i rahmden daha ziyade bir saikle geldim. Gördüm ki:

Aynen Nurs Köyü vaziyetindeki o eski medresem gibi ve Nurs'taki babamın aynı hanesi gibi ve hakikî meskat-ı re'sim Nurs'a gelmişim gibi, gayet hazîn ve lezzetli bir haleti hissettim. Birden ruhuma baktım ki; eski Said'in ve yeni Said'in tarz-ı hayatını ve tarîk-i hakikattaki tarz-ı hareketlerini ve Risale-i Nur'un te'lif olunan merkezlerini bilmek için Risale-i Nur'un te'lifine merkez ve dershane olmuş olan yerleri gezdim. Sonra gayet zevkli ve neş'eli bir halet içinde iken, sekiz sene hiç gücendirmeden mükemmel bana hizmet eden Sıddık Süleyman bana bir kitab getirdi. Açtım baktım ki, eski Said ile yeni Said'in birbiriyle münazara edip nefs-i emmareyi susturan ve şuhud derecesindeki hakikatları ihtiva eden onüç dersler olup, bu onüç dersin doğrudan doğruya Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın âyetlerinden aynelyakîne yakın bir surette yeni Said'e ders olduğunu ve bütün bu derslerde doğrudan doğruya birinci muhatab Said olduğunu gördüm. Küçük Sözler'in ve bazı mühim Sözler'in çekirdeklerini ve bir kısmının tam izahlarını içinde gördüm.

Hususan bu risalenin âhirinden bir parça evvel, risalet-i Ahmediyeye (A.S.M.) ait olan Ondokuzuncu Söz gayet kısa olduğu halde, gayet büyük ve gayet kuvvetli olduğu için, bu

çekirdek olan risaleye aynen girmiş. Demek o Söz, gayet ehemmiyetli olduğu içindir ki, aynen Nur'un bu çekirdeğine girdiği gibi, Nur mecmualarında da mükerreren neşredilmiş. Bu eser, bana çok ehemmiyetli geldi. Aslâ ve kat'â hatırıma gelmemişti. Bütün bütün bu eseri unutmuştum. Vücudunu hiç bilmiyordum. Sıddık Süleyman'ın sekiz sene sadakatlı hizmetinin tam bir yâdigârı nev'inden, onun gayet büyük bir hizmeti hükmünde kabul ettim, bin bârekâllah dedim.

İşte şimdi Risale-i Nur'un bir fihristesi ve bir listesi ve bir çekirdeği olan bu risalenin içindeki hakikatlar gerçi hem Küçük Sözler'de hem başka Sözler'de bir derece yazılıdır; fakat Said'e karşı Kur'an'ın birinci dersi ve tam ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bir meşhudatı tarzında olmasından, te'lifindeki acemîlikten gelen içindeki kusurata ve tekrarata bakmayıp, Nur şakirdleri onu neşretseler, inşâallah çoklar istifade edecekler.

Said Nursî

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

وَ بِهِ نَسْتَعِينُ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ الصَّلاَةُ وَ السَّلاَمُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ صَحْبِهِ اَجْمَعِينَ آمِينَ

Birinci Ders

اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

Ey insan! Nedendir ki şu azîm ticarete girmiyorsun? Rabb-ı Kerim, senin yanında emaneten koyduğu mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ ki zayi’ olmaktan muhafaza etsin. Hem bin derece kıymeti yükselsin. Hem bedeline büyük bir fiat veriyor. Hem istifaden için senin elinde bırakıyor. Hem külfet-i idaresini kendisi deruhde ediyor. İşte sana beş mertebe kâr içinde kâr! Halbuki ey gafil! Ona satmadığından, emanette hıyanet ettin. Hem bütün bütün kıymetten düşürttün. Hem bilâ-faide senin elinde zayi’ olacak. Hem o yüksek fiat elinden gidecek. Hem senin zimmetinde, günahı ile tekâlif-i idaresi ve âlâmı ile zahmet-i muhafazası kalacak. İşte beş müdhiş derecede hasaret içinde hasaret.

Şu muameledeki vaziyetin ile öyle miskin bir adama benzersin ki; o adam bir dağda bulunur. O dağda öyle bir zelzele var ki, bütün emsalini sıra ile derin derelere atıp, ellerinde olan herşeyi parça parça ediyor. Nöbet, o adama gelmek üzeredir. Halbuki o adamın elinde bir emanet var. O emanet, öyle bir makine-i murassaa-i acibedir ki, o makine içindeki hesabsız mizanlar ve âletlerle, nihayetsiz faideler ve semereler verebilir. O elîm halette iken gördü ki, makinenin hakikî mâliki tarafından gelen bir adam der ki: Seyyidim, senden bu emaneti satın almak ister. Tâ ki bu dereye sukutun ile faidesiz kırılmasın, muhafaza etsin. Ve sen dereden çıktıktan sonra, kırılmayacak bir surette yine sana teslim edecek.

Hem o âletleri ve mizanları, geniş bostanlarında ve kıymetdar maden ve hazinelerinde istimal edeceği için, o âletler ve o mizanlar gayet kıymetdar neticeler ve çok ücret

ve semereler verirler ki, bütün o kârı sen alırsın. Şayet satmazsan, kıymetsiz ve âdi birer âlet olarak kalacak. O acib ve nazik âletleri gayet daracık evinde ve küçücük haşin tarlanda istimal edip kıracaksın, ateşe atacaksın.

Hem sana büyük bir fiat verecek. Hem dağda bulundukça senin elinde kalacaktır. Yalnız yukarı kulpunu, yukarıdan indirdiği bir zincir ile bağlamak ister. Tâ ki sıkletini senden alıp, sana ağırlık vermesin. Külfeti seni taciz etmesin. Eğer bey'i kabul edersen, Seyyidimin hesabıyla, onun namıyla ve onun izni dairesinde güzelce tasarruf et. Ne hüzün çek ve ne de havf et.

Nasıl bir nefer atını devlete satar, kendi de asker olur. Atının üzerine biner. Masarıfı devlete ait. Keyf ü safasını o nefer çeker. Eğer ölse, devletimin canı sağ olsun der. Şayet bu beş derece kârlı bey'i kabul etmezsen, beş derece hasaret içinde emanete hıyanet edeceksin; zayi' olunca, mes'uliyeti kazanacaksın. İşte temsili anladın. Şimdi hakikata bak.

Evet o dağ, arzdır. Miskin adam da, fakir insandır. Zelzele de, zeval ve firaktır. Dere de kabir ile âlem-i berzahtır. O makine (havâs ve cihazat ve letaif âletleriyle mücehhez) senin vücud-u hayatdarındır. Görüyorsun ki bunlar bozuluyorlar, faidesiz gidiyorlar. Satın almak isteyen, senin Hâlıkındır. O Hâlıkın, Resulü vasıtasıyla der ki: "Şu emanetimi güya senin malın imiş gibi bana sat, tâ zayi' olmasın. Hem zararlı bir surette fena bulmasın. Sen bâki ve meyvedar bir surette o malına tekrar kavuşabilesin. Hem o hayat içindeki cihazat ve letaif benim namım ve hesabımla istimal edildiği vakit, nihayetsiz kıymetdar ve hadsiz semerat-ı bâkiye verecek."

İşte o mizanlar ve âletler ise, letaif ve havâss-ı insaniyedir.

Meselâ: Göz, Allah hesabına istimal edilse, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalaacısı ve şu müzeyyen mevcudatın bir seyircisi ve şu masnuatın çiçeklerinin bir arısı olarak ibret ve marifet ve muhabbet şehdinden yani balından nur-u

şehadeti kalbe akıtıyor. Eğer nefis hesabına istimal edilse; zâil, fâni bazı mehasini seyretmekle, heves ve şehvetin âdi bir hizmetkârı olur.

Meselâ: Lisandaki kuvve-i zaika satılsa, Rahmanürrahîm'in hazain-i rahmetinin nâzırı ve matbaha-i nimetinin bir müfettiş-i âlîsi hükmünde bir vazifedardır. Satılmazsa, mide tavlasının bir kapıcısı hükmüne sukut eder.

Meselâ: Akıl satılsa, bütün künuz-u esma-i İlahiyenin miftahı ve kâinatın hakaikının keşşafı hükmünde bir cevher-i âlî ve galî olur. Satılmazsa, mazinin âlâm-ı hazînanesini ve müstakbelin ehval-i muhavvifanesini bîçare beşerin başına yükleten meş'um bir âlet hükmüne düşer.

İşte bütün âlât ve cihazat-ı beşeriyeyi bunlara kıyas et. Eğer o âlât ve cihazat Allah'a verilse, bâki birer elmas olurlar. Eğer verilmezse, fâni birer şişe olurlar.

Elhasıl: Cenab-ı Hak sana verdiği kendi mülkünü, senden galî bir kıymetle satın alıyor. Yine senin için muhafaza ediyor.

Ey beşer bak! İki sadâ senin kulağına geliyor. Biri Kur'an-ı Hakîm'in sadâ-yı semavîsidir. Der ki: Sat kârlısın. اِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِىَ الْحَيَوَانُ diyor. Diğeri, küffarın felsefe-i medeniyesinin vesvesesidir ki: "Sen kendine mâliksin." der. Seni اِنْ هِىَ اِلاَّ حَيَاتُنَا الدُّنْيَا diyenlerden etmek ister. Bu münevver hüda ile, şu müzevver dehânın mabeynlerindeki farkı gör. Tâ kör olmayasın. وَمَنْ كَانَ فِى هذِهِ اَعْمَى فَهُوَ فِى الْاٰخِرَةِ اَعْمَى وَاَضَلُّ سَبِيلاً

اَللّهُمَّ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لاَ الضَّالِّينَ آمِينَ

İkinci Ders

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ

Ey insan-ı gafil! Ey dünya için dinini ihmal eden! Şu temsilî bir hikâyeyi dinle. Tâ dinsiz dünyanın hakikatını göresin.

Eski zamanda iki kardeş vardı. Bu iki kardeş seyahata çıktılar. Gitgide tâ yol ikileşti. O iki yolun başında bir adamı gördüler. O adam onlara dedi ki:

–Sağ yolda kanun ve nizama tebaiyet var. Ve o tebaiyet külfeti içinde, bir emniyet ve saadet var. Sol yolda ise, bir serbestiyet ve bir hürriyet var. Ve o serbestiyet ve hürriyet içinde bir tehlike ve şekavet var. İstediğiniz yola gidebilirsiniz.

Güzel huylu kardeş sağ yola تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ deyip gitti. Ve o hafif külfeti ve nizam ve kanunu kabul etti. Sû'-i hulk sahibi, âzade-ser kardeş, serbestlik için sol yolu tercih etti. Zahiren hafif, manen gayet ağır bir vaziyette gitti. Biz de hayalen bunu takib ediyoruz.

İşte dağ ve sahradan gide gide, tâ hâlî bir sahraya dâhil oldu. Birden müdhiş bir sadâ işitti. Baktı ki; dehşetli bir arslan meşelikten çıkıp, kendisine hücum etti. O da kaçıp, altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rastgeldi. Havfından kendini içine attı. Yarısına kadar inmekle kuyunun duvarında göğermiş bir ağaca rastgeldi. O ağacı tuttu. Gördü ki: O ağacın iki kökü var. Biri siyah renkte, diğeri beyaz renkte iki fare, o iki köke musallat olup kesiyorlar. Yukarı baktı, arslan kuyunun başında nöbetçi gibi bekliyor. Aşağıya baktı, dehşetli bir ejderha kuyunun içindedir. Başını kaldırmış, otuz arşın yukarıda ayağının yakınına kadar gelmiş. Ağzının genişliği ise bi'rin yani kuyunun ağzına benzer. Kuyunun duvarına bakar. Isırıcı, muzır haşerat

etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı gördü ki, incir ağacıdır. Lâkin hârikadan olarak, cevizden nara kadar çok muhtelif ağaçların meyveleri ve yemişleri var. Sû'-i fehminden ve sû'-i tali'inden bu dehşetli hâlâtın âdi ve kendi kendine olmuş bir şey olmadığını anlamadı. Ve bu ince iş içinde iş olduğuna intikal etmedi. Kalb ve ruhu ve akıl ve letaifi bu elîm ve dehşetli vaziyetten feryad u figan ederken, nefs-i emmaresi tegafül ile tecahül etti. Kalb ve ruhun âh u enîn ve fizarından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bostanda bulunuyor gibi o meyveleri yemeğe başladı. Fakat o meyvelerin bir kısmı zehirli ve muzır idi. Bir hadîs-i kudsîde Cenab-ı Hak buyurdu ki: اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِى بِى yani "Kulum beni nasıl tanırsa, ona öyle muamele ederim."

Şu bedbaht adam da sû'-i zannıyla gördüğünü hakikat telakki etti. Öyle muamele gördü ve görüyor. Ne ölür ki kurtulsun ve ne de elemsiz kalır ki yaşasın. Şu miskin ahmak fehmetmedi ki, bu tılsımlı ve acib işlerde tesadüf mümkün olmaz.

Biz de şu meş'umu şu azabda bırakıp döneceğiz. Mübarek ve yümünlü diğer kardeşin arkasından gideriz.

İşte şu zât, hüsn-ü sîretinden naşi, hüsn-ü zannı ile ünsiyet ederek yolunda gidiyor. Bak, nasıl hüsn-ü nazarıyla kardeşinin mahrum kaldığı bostandan istifade ediyor. Şu bostanda çiçek ve yemişlerle beraber, murdar ve müstakzer şeyler de bulunur. Bu kardeş ise, bu güzel şeylerden istifade etti. Mülevvesata bakmadı. İstirahat etti. Evvelki meş'um kardeşi ise, murdar şeylerle meşgul oldu. Midesini bulandırdı.

Sonra bu güzel huylu arkadaş da, gitgide öteki kardeşi gibi bir sahra-yı azîme dâhil oldu. Birden hücum eden bir arslanın sesini işitti, korktu; lâkin kardeşinden daha az korkmuştu. Zira o arslanın, sahra sultanının bir memuru olduğu ihtimali kendisine teselli verdi. Lâkin yine kaçtı. Altmış arşınlık derinliğinde bir bi'r-i muattalaya, yani susuz bir kuyuya rastgeldi, kendini içine attı. Ortasında duran bir

ağacı tuttu. O da kardeşi gibi gördü ki; iki mahluk, o ağacın iki kökünü de kesiyorlar.

Sonra baktı, yukarıda arslan, aşağıda büyük bir yılan var. Yılan geniş ağzını açmış, ayağına takarrüb etmiş olduğunu gördü. Bîçare o da havfından tedehhüş etti. Lâkin onun dehşeti, kardeşinin dehşetinden çok derece daha hafif idi. Çünki güzel hüsn-ü zannıyla ve fehmiyle bu umûr-u acibeyi birbiriyle alâkadar ve bir emir ile hareket eder gibi görmekle anladı ki, bu işlerde bir tılsım var. Bunlar bir hâkimin emriyle dönerler. O hafî hâkim; ona bakıyor, tecrübe ediyor, onu bir maksad için davet ediyor. Şu tatlı havftan bir merak neş'et etti. Merakı da: "Acaba beni tecrübe edip ve kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acib yol ile böyle acib bir maksada beni sevkeden kimdir?" İşte şu merak-ı marifetten, sahib-i tılsımın muhabbeti neş'et etti. Ağacın başına baktı, gördü ki; incir ağacıdır. Lâkin meyveleri ayrı ayrı çok ağaçların meyveleridir. O vakit tamamen korkusu zâil oldu ve o vakit anladı ki, bunda bir tılsım var. O tılsım bunlara hükmediyor. Zira mümkün değil bu incir ağacı, böyle çok ağacın meyvesini versin. Belki o ağaç, liste ve fihristedir. Gizli olan hâkimin bostanına, hem o melik-i kerimin misafirlerine ihzar ettiği çeşit çeşit et'imeye işaret eder ve o taamların nümuneleridirler. Onun bu muhabbetinden, tılsımı açmak talebi ve tılsım sahibini razı etmek arzusu neş'et etti. Birden miftah ona ilham edildi. O da nida etti ki: "Sana itimad ediyorum ve herşeyi senin için terkediyorum ve yalnız seninim ve seni istiyorum." dedi. Birden kuyu duvarı yarıldı. Şahane ve nezih bir bahçeye bir kapı açıldı. Arslan ve yılan da iki muti' hizmetkâra dönüp, onu o bahçeye girmek için davet ettiler. Hattâ o arslan kendisine müsahhar bir at mesabesine döndü.

İşte ey hayal arkadaşım, bu iki kardeşin vaziyetlerini müvazene et! Evvelki bedbaht, her vakit yılanın ağzına girmeğe muntazırdır. Şu bahtiyar ise, meyvedar ve revnakdar bir bahçeye davet edilir.

Hem evvelki bedbahtın, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Bu bahtiyar ise, leziz bir ibret, tatlı ve mahbub bir havf ve şevk ve marifet içinde garaibi seyrediyor.

Hem o bedbaht, vahşet ve ye’s içinde azab çekiyor. Şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümid ve iştiyak içinde telezzüz ediyor.

Hem o bedbaht, vahşi canavar düşmanların hücumlarına maruz bir mahpus hükmündedir. Şu bahtiyar bir aziz misafirdir ki, misafir olduğu melik-i kerimin acib hizmetkârlarıyla ünsiyet ediyor.

Hem o bedbaht, zehirli leziz yemişleri yemekle azabını ta’cil ediyor. Zira o meyveler, asıllarına müşteri olmak için nümunelerdir. Tatmağa izin var, hayvan gibi yemeğe izin yoktur. Şu bahtiyar ise tadar, işi anlar; yemesini te’hir eder ve intizar ile telezzüz eder.

Eğer bedbaht kardeş olmamak ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur’anı dinle, muti’ ol, ona yapış ve itaat et.

Eğer şu hikâye-i temsiliyedeki dekaikı fehmettin ise, hakikatı ona tatbik et. Mühimlerini ben söyleyeceğim. İncelerini de sen istihrac et.

Bak! O iki kardeş, ruh-u mü’min ile ruh-u kâfirdir; kalb-i sâlih ile kalb-i fâsıktır. O iki tarîk ise, tarîk-ı Kur’an ve iman ile tarîk-ı isyan ve tuğyandır. O yoldaki bostan ise, cem’iyet-i beşeriye içinde muvakkat hayat-ı içtimaiyedir ki, şer ve hayır, çirkin ve güzel karışıktır. O sahra ise, arz ve dünyadır. O arslan ise, ölüm ve eceldir. O bi’r (kuyu) ise, beden-i insan ve hayattır. O altmış arşın derinlik ise, vasatî ve ömr-ü galibî olan altmış seneye işarettir. O ağaç ise, müddet-i ömürdür. O beyaz ve siyah iki fare ise, gece ve gündüzdür. O ejderha yılan ise, ağzı kabir olan âlem-i berzaha giden yoldur. O haşerat-ı muzırra ise, beliyyeler ve musibetlerdir. O ağaçtaki yemişler ise niam-ı dünyeviyedir ki, niam-ı uhreviyenin listesi ve ihzar edici müşabihleri, müşterileri meyve-i Cennet’e davet eden nümuneleridir. O ağaç, birliğiyle beraber başka başka yemişler vermesi ile, sikke-i kudrete ve

hâtem-i rububiyete ve turra-i uluhiyete işarettir. Çünki bir şeyden herşeyi yapmak; bir topraktan bütün meyveleri yapmak, bir sudan bütün hayvanları halketmek, bir basit gıdadan bütün cihazat-ı hayvaniyeyi icad etmek; hem herşeyi birşey yapmak; bir zîhayatın yediği gayet mütebayin taamlardan bir lahm-ı mahsus (et) ve bir cild-i basit nescetmek (dokumak) gibi san'atlar, Ehad u Samed olan Sultan-ı Ezel ve Ebed'in sikke-i hâssasıdır, hâtem-i mahsusasıdır, taklid edilmez bir turrasıdır. O zehirli bir kısım meyveler ise, lezaiz-i muharremedir. O tılsım ise, sırr-ı iman ile açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir. O miftah ise, يَا اَللّٰهُ ve لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ ve اَللّٰهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ kelimeleridir.

O su'ban ağzının, yani yılan ve ejderha ağzının bostan kapısına inkılabı, kabre işarettir ki; kabir ehl-i dalalet ve tuğyana, vahşet-i nisyan içinde zindan gibi bir berzah ve su'ban batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu halde; ehl-i Kur'an ve imana, dehliz-i cinandan rahmet-i Rahman'a ve zindan-ı dünyadan bostan-ı bekaya açılan bir kapıya döner. Ve o müdhiş arslanın munis bir hizmetkâra ve müsahhar bir ata dönmesi ise, mevte işarettir ki, mevt ile ehl-i dalalet bütün mahbubatından elîm bir firak-ı ebedî içinde, kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyelerinden ihraç ve vahşet ve infirad içinde zindan-ı mezara idhal olundukları halde; ehl-i hidayet ve Kur'an için, o mevt müştak oldukları ahbablarına visal ve hakikî vatanlarına vusul ve zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana davet ve Hannan, Mennan, Deyyan ve Rahman'ın rahmetinin fazlından, hizmetlerine mukabil ahz-ı ücret etmelerine vesiledir.

Elhasıl: Hayat-ı fâniyeyi esas maksad yapan, zahiren cennet içinde olsa da, manen cehennemdedir. Hayat-ı bâkiyeye müteveccih olan zât ise, saadet-i dâreyne mazhardır.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ اَهْلِ السَّعَادَةِ وَ الْقُرْآنِ وَ اْلاِيمَانِ آمِينَ

Üçüncü Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيم
فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَلاَيَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

Ey gururlu, mağrur gafil! Sana ne olmuş ki, müslümanları -ecanib tarzında- hayat-ı dünyeviyeye davet edersin? O hayat, uyku içinde bir lu'b ve heva içinde bir lehivden başka birşey değildir.

Hem ne oluyorsun ki, keyiflerine kâfi gelen helâl ve tayyibat dairesinden huruca teşvik ederek, dinin ihmaline veya dinin bazı şeairinin terkine sebebiyet veriyorsun. Ve muharremat ve habîsat dairesine duhûle teşci' ediyorsun.

Ey müvesvis! Bilir misin misalin neye benzer? O derece belâhet kesbetmiş bir sarhoşa benzer ki; arslanı attan, darağacını salıncaktan, cerahatlı yarayı kırmızı gülden farketmez.

Hem öyle zannettiği halde, mürşid vaziyetini alır; muslih tavrını takınır. Müdhiş bir vaziyete düşmüş bîçare bir adama ders verir. Bazı müzahrefatı ve aldatıcı hevesatı ve bazı lehviyatı irae etmekle, o bîçare adamı baştan çıkarmak ister. Çare-i necat taharri etmez.

İşte o adam, şöyle bir vaziyettedir: Arkasında, her an ona hücuma müheyya bir arslan duruyor. Önünde, bir darağacı dikilmiş onu bekliyor. Sağ tarafında, derin bir yara açılmış. Sol canibinde, müz'iç bir çıban, cerahat akıttırıyor. Şu vaziyetle beraber, mühim bir sefere sevkediliyor. Şu adam ise, bu müvesvisin tamamen zıddı olan bir hayırhah zâtın irşadıyla iki ilâcı elde etmiş. Eğer güzelce istimal etse; o iki cerahat, iki aded rayihalı gül olur.

Hem o mübarek zâtın işaretiyle iki tılsım bulmuş, kalb ve lisanına takmış. Eğer güzelce istimal etse, o müdhiş arslan, müsahhar bir ata döner ve ona biner, bir Kerim-i Rahîm'in

ziyafetine gider. O darağacının ipi dahi, seyr ü tenezzühe âlet ve salıncak olur. Halbuki şeytan, onu sarhoş etmek ister. O müdhiş vaziyette iken, şeytan-ı insî o adama der ki: “Bırak bu tılsımları, at bu ilâçları, gel keyfedelim. Beraber oynayalım. Şu lezaiz ve güzel suretlerden istifade edelim, ömrümüzü hoş geçirelim.”

Diğer mübarek zât kendine diyor ki: “Ey çare-i necatı bulmuş musibet-zede adam! Şu boşboğaza de ki: İlâçların hıfzı ve tılsımların muhafazası lâzım. Kerim-i Rahîm’in müsaade ettiği daire-i meşrua keyfime kâfi, lezzet-i hayatıma vâfidir. Hem hakikî lezzet ve saadet, şu daire haricinde mümkün değildir.

Hem de ki: Bu ölüm arslanını öldürmek ve firak ve zevali izale etmek ve acz ve fakr yaralarını beşerden kaldırmak çaresini bulmuşsan, yani dünyayı cennete ve arz-ı fâniyeyi arz-ı bâkiyeye tebdil ve acz-i mutlak-ı beşerîyi bir iktidar-ı mutlakaya tahvil ve nihayetsiz fakr-ı beşerîyi bir gına-yı mutlakaya kalbetmek çaresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa çare-i necatını bırakıp sana aldanacak, senin gibi bir sarhoş lâzım ki; gülmeyi ağlamaktan, bekayı fenadan, derdi dermandan, hevayı hüdadan fark ve temyiz etmez olsun. Ben ise, o mübarek zâtın sözünü dinlerim,

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ der, tılsım ve ilâçları hıfzederim ve hırz-ı can ederim.”

Eğer şu temsilin sırrını anlayıp, hakikatın suretini görmek istersen, dinle: Şu dalalet-âlûd ve sefahet-perver medeniyetin şakirdleri ve idlâl edici sakîm felsefenin talebeleri, acib ihtirasat ve pek garib tefer’unlukla sarhoş olmuşlar. Sonra gelip, desiseler ile müslümanları, ecnebilerin âdâtına davet ve terk-i şeair-i İslâmiyeye teşvik ediyorlar. Halbuki her şeairde nur-u İslâma bir şuur ve bir iş’ar vardır.

Kur’an-ı Hakîm’in tilmizleri ise, bunlara mukabele edip derler ki: “Ey dalalete dalmış gafiller! Dünyadan mevti, insandan acz ve fakrı kaldırmak çaresi varsa, dinden ve dinin şeairlerinden istiğna edebilirsiniz. Yoksa susunuz… Zira ölüm, acz, zeval, fakr, sefer gibi âyât-ı tekviniye yüksek

sadâlarıyla, dinin lüzumuna ve şeairin iltizamına davet ediyorlar.

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا ❊ وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ

âyetlerini kıraat ediyorlar ve beşerin başında dört-beş cihette, herbiri birer melek-i ra’d gibi na’ralarıyla beşeri ikaz edip Kur’ana davet ederlerken; sizin vesveseleriniz bunlara nisbeten sivrisinek sadâsı gibi kalır.”

Evet hakikat-bîn göz sahibi böyle mukabele eder. Der ki: “Arkama bakıyorum görüyorum ki, ecel arslanı arkamda duruyor. Daima beni tehdid ediyor. Eğer iman kulağıyla Kur’an sadâsını dinlesem, o arslan, güzel bir ata; o firak ise, buraka dönerler. Beni rahmet-i Rahman’a vusule ve Seyyid-i Kerim’imin huzuruna îsale vasıta olurlar. Yoksa yırtıcı birer canavar ve beni bütün sevdiklerimden ebedî firak ile tefrik edici birer esed hükmünde kalırlar.

Sonra önüme bakıyorum, görüyorum ki: Gece-gündüz dönmesinden, fena ve zevalin âlâtı sallanıyor.

Hem o fusul ve usûrun emvacından firaklar ve helâketten zevaller temevvüc ediyor. Şu âletler, beni ve hem bütün sevdiklerimi mahvetmek için dikilmiş bir darağacı görünüyor. Eğer sem’-i îkan ile irşad-ı Kur’anîyi dinlesem, o müdhiş âletler, salıncak ve merakibe ve seyr ü tenezzühe dönerler ki; dünya denizinde, zaman seylinde, hayal ve akl-ı beşer onlara biner, Cenab-ı Kadîr-i Zülcelal’in tecelliyat-ı şuunat-ı san’atını müşahede ederler.

Evet Kur’an gösterir ki, şu mevcudat-ı seyyale, Hâlık-ı Zülcelal’in esma-i hüsnasının âyineleri ve kalem-i kudretinin elvah-ı mütehavvilesidir. Bunların tahvilinden, teceddüd-ü san’at-ı Rabbaniye ve cilve-i cemal-i mücerred-i esma-i İlahî müşahede edilir. Merayanın tebeddülünde, cemal-i esma tazelenir.

Sonra sağ tarafıma bakıyorum görüyorum ki: Nihayetsiz bir fakr ve hadsiz bir ihtiyaçtan dehşetli bir çıban duruyor. Zira en âciz bir hayvandan daha âciz ve bütün hayvanattan daha fakir olduğum halde, dünya kadar ihtiyacatım var. İktidarım ise, bir serçe kuşunun faaliyetinden çok aşağıdır.

Eğer Kur'an-ı Kerim'in şifa-i kâfisine itimad ederek tedavi etsem, o elîm müz'iç fakr, rahmetin ziyafetinden gelen leziz bir şevke ve semeratından gelen latif bir iştihaya döner. Şu acz ve fakrın lezzeti, istiğna ve kuvvetten gelen lezzetin fevkinde bir lezzet verir. Yoksa o fakr, gayet müz'iç elemli zillet ve tezellüle vasıta bir yara olarak kalır.

Sonra sol tarafıma bakıyorum görüyorum ki: Nihayetsiz bir acz ve o hadsiz aczden neş'et eden derin bir yaram var ki; o mutlak aczimle, kalb ve ruhumun ve aklımın cihetinden hadsiz darbeler bana vurulabilir. Şu elem ise, lezzet-i hayat-ı dünyeviyeyi cidden izale eder. Eğer teslimiyetle Kur'an-ı Kerim'in dersini dinlesem, o aczim, bir tezkereye döner. Beni sırr-ı tevekkül ile, öyle bir Kadîr-i Mutlak'a istinada davet eder. Ve öyle bir nokta-i istinadı buldurur ki; o noktada bütün a'dadan emn ü emanı temin eder. Evet emr-i kün feyekûn'e mâlik ve bütün eşya ona müsahhar ve hâdim olan bir Sultan-ı Cihan'a acz tezkeresiyle istinad eden adam, ne gibi şeyden perva eder. Yoksa müdhiş aczimle, merhametsiz ve hadsiz düşmanlar içinde pek çok ızdırab çekmeğe mecbur kalacağım.

Hem halime bakıyorum, görüyorum ki: Ben misafirim, uzun bir sefere sevkediliyorum. Yolum kabir, berzah ve haşir üstünden geçip ebed-ül âbâda kadar gider. O karanlık yolda, zâd ile ziya ister. Halbuki Kur'an haricinde hiçbir akıl ve hikmet ve hiçbir ilim ve felsefe o yolun zulümatını izale edecek bir nur ve o uzun sefere zâd olacak bir rızk vermiyor. Ancak onu ışıklandıracak yalnız şems-i Kur'an'dan iktibas edilen ziyadır. Ve o sefere zâd olacak, yalnız hazine-i Rahman'dır. Ve delalet-i Kur'an ile ahzedilen gıdadır.

Ey gafil ve sarhoş! Eğer bu mecburî seferden beni halâs edecek bir çare bulmuş isen, söyle... Fakat bulduğun çare katı-üt tarîklik olmasın. Çünki inkâr ve dalalet, ancak kabrin ağzında zulümat-ı adem-âbâdda sukutu kabul demek olduğundan; şu katı-üt tarîklik çok defa uzun seferden daha müdhiş ve daha korkunçtur. Madem çaresi yok, öyle ise sus! Tâ Kur'an-ı Hakîm dediğini desin..."

Acaba bu beş müdhiş azab kapılarını Kur’an-ı Hakîm’in beş saadet kapısına tahvilinden neş’et eden lezzet ve saadet-i maneviyeye mukabil gelecek, dünyada bir lezzet ve saadet var mıdır? Meselâ firak-ı ebediye kapısının visal-i hakikiye kapısına inkılabı, her lezzetin fevkindedir.

İşte kitab-ı âlemin bu âyât-ı hamsesinin herbiri, herbir beşerin başında bu hakikatları okuyor.

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَلاَيَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

İşte bu beş hatibin yüksek ikazlarını dinleyen, nasıl sana tâbi olacaktır ve sözüne uyacaktır?

Evet ey gururlu ve mağrur adam! Senin meşrebini ihtiyar edecek öyle bir sarhoş lâzım ki; ya şarab-ı siyaset veya hırs-ı şöhret veya rikkat-i cinsiye veya zındıka-i felsefe veya sefahet-i medeniyet veya gurur ve enaniyet veya derd-i maişet gibi müskirat-ı maneviye ile zarar ve nef’ini farketmeyecek derecede sarhoş olsun. Halbuki insanın başına inen müdhiş darbeler ve beliyyat ve beşerin yüzünü tokatlayan şu ehval ve musibat; elbette şu sekri beşerden kaçırıp, beşerin aklını başına toplattıracaktır.

Ey fâsık ve sefih! Deme ki ben de firenk gibi olacağım. Dikkat et! Sen, firenk gibi olamazsın. Zira bir firenk, Peygamberimizi (A.S.M.) kabul etmezse de İsa (A.S.) ve Musa (A.S.) ve sair enbiyaları bir derece kabul edebilir. Ruhunda, maâliyata medar kendince bir esas kalabilir. Fakat sen, Peygamber-i Âhirzaman’ın (A.S.M.) derslerini terkettiğin dakikada, senin ruhunda nihayetsiz bir tahribat, bir boşluk, bir karanlık peyda olacaktır ki; hiçbir kemalât ve ahval-i âliyeye ve mes’udiyete yer kalmayacaktır.

Meğer insaniyetini söndüresin ve zaman-ı hal ile mukayyed sırf bir hayvan olasın ve hayvan gibi bir muvakkat müzahref lezzeti göresin. Halbuki insan, müstakbelin ehvali ve mazinin ahzanı ile giriftar olmuştur. Bu ikisi, onu pek ciddî düşündürür, başını mütemadiyen döğerler. İnsanı bu havf ve hüzünden kurtarıcı tek bir mededkâr var. O da Kur’an-ı Azîmüşşan’dır.

Eğer bütün hayvanattan daha şaki, daha zelil, daha ahmak kalmamak istersen, sükût et. İmanın kulağıyla, Kur'anın beşaretini ve şu ilânlarını dinle:

اَلاَ اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ اَلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِى الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَفِى اْلآخِرَةِ لاَ تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّهِ ذلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

Üçüncü Dersin Zeyli

Ey Said-i kāsır, âciz ve fakir! Bilmelisin ki: Senin mahiyet-i nefsinde, nihayetsiz bir kusur, nihayetsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr, nihayetsiz bir ihtiyaç, nihayetsiz âmâl dercedilmiş. Cenab-ı Fâtır-ı Hakîm, nasılki açlık ve susuzluğu midene vermiş, tâ ihsanatını ve lezaiz-i nimetini tanıyasın. Onun gibi, seni kusur ve fakr ve ihtiyaçtan terkib etmiş, tâ mirsad-ı kusurun ile Fâtır-ı Zülcelal'in seradikat-ı cemal ve kemaline ve mikyas-ı fakrın ile derecat-ı gına ve rahmetine ve mizan-ı aczin ile meratib-i iktidar ve kibriyasına ve fihriste-i ihtiyacatın tenevvüü ile enva'-ı niam ve ihsanatına bakabilesin ve tanıyasın ve vazife-i hilkatini eda edesin.

Bundan bil ki: Gaye-i fıtratın, ubudiyettir. Ve ubudiyet odur ki; sen, Fâtır-ı Zülcelal'in dergâh-ı rahmetinde اَسْتَغْفِرُ اللّهَ ve سُبْحَانَ اللّهِ ile kusurunu.. ve حَسْبُنَا اللّهُ ve اَلْحَمْدُ لِلّهِ ile fakrını.. ve اَللّهُ اَكْبَرُ ve لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّهِ ile ve istimdad ile aczini ilân etmek ve âyine-i ubudiyetin ile cemal-i rububiyetini izhar etmektir.

Dördüncü Ders

اِنَّ اْلاَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ

Ey Said-i gafil! Herkes için şu hayat denilen sür'atli seferde, kabre iki yol vardır. O iki yol, uzun ve kısalıkta müsavidirler. Lâkin birisinde zararsız olmakla beraber, bir menfaat-i azîme olduğu, mütevatir ehl-i şuhud ve ihtisasın şehadet ve icmalarıyla sabittir. O yolun on yolcusundan dokuzu, o menfaat-i azîmeye nâil olduğu yine ehl-i şuhudun tevatürüyle sabittir.

İkinci yol ise, ittifaken menfaatsiz olduğu halde; pek azîm bir zararı olduğu ehl-i hibre ve şuhudun icmaıyla sabittir. Bu ikinci yolda, onda dokuz ihtimal zarar vardır. Şu tehlikeli yolu ihtiyar edenler bedbaht ve eblehlerdir ki, zahirî bir hafiflik için, silâh ve zâdı beraber kaldırmıyorlar. Vakıa bir batman ağırlıktan kurtuluyorlar. Lâkin bilmiyorlar ki, kalbleri yüz batman minneti kaldırıyor. Kantarlarla ehval ve mehavifi ruhlarına yüklüyorlar. Temsil makul şeyleri mahsûs gösterdiği için, şu hakikatı bir misal ile izah ve beyan edelim.

Meselâ: Sen istiyorsun ki; şu şehirden İstanbul'a gideceksin veyahut ona gönderiliyorsun. Fakat yolunu, sen ihtiyar edeceksin.

İşte İstanbul'a giden yolun biri sağda, diğeri solda. Bu iki yol, uzun ve kısalıkta müsavidir. Bu iki yolun birisinde menfaat ve zahirî bir külfet var; diğerinde, zarar ve surî bir hıffet var. Sağ taraftaki yoldan gitsen; bil'ittifak zararsızdır. Ehl-i ihtisasın icmaıyla, bir menfaat-ı azîmeyi kazanacaksın. Yalnız her düşmana mukabele edecek, her gıdanın hülâsasını câmi' dört kıyyelik bir çanta ve iki kıyyelik bir silâh ki, mecmuu bir batman ağırlığı kaldıracaksın. Lâkin ruh

ve kalbin, minnet ve haşyet sıkletlerinden kurtulacak. Herkese dilenci ve herşeyden çekinmekten kurtulacaksın.

Sol taraftaki yol ise, milyonlar ehl-i şuhudun şehadatıyla, azîm zararlı olduğunu ve muvafık ve muhalifin ittifakıyla, menfaatsiz olduğunu ve bu yola gitsen, yalnız bir hıffet-i zahirî ve bir surî serbestlik var. Ve o lâzım olan silâhı almıyacaksın ve o elzem olan zâd-ı lezizi terkedeceksin. Lâkin bu zahirî hıffetin sana, gayet ağıra mal olur ki, ruhunun omuzuna yükleyeceği iki kıyyelik silâh bedeline, korkudan gelen kantarlarla ağırlığı taşıyorsun. Ve zahrına yükleyeceğin dört kıyyelik zâde bedel, yüzer batman minneti o kalbine yükletirsin.

Böyle yollarda, âdi bir muhbirin, zaîf bir ihbarı nazar-ı itibara alınır. Halbuki -tevatür derecesinde- kâmil şahid sadıklar ihbar ediyorlar ki; yümn-ü imanla yemin cihetinde gidenler, müddet-i seferlerinde emn ü emandadırlar. Şehre yetiştiklerinde, on yolcudan dokuzuna, herhalde bir nef'-i azîm vardır.

Hem ihbar ediyorlar ki: Dalalet ve betalet ve belâhet şu'muyla (uğursuzluğuyla) sol yolda gidenler, müddet-i seferlerinde, açlık ve korkudan azîm bir ızdırab çekiyorlar. Herşeyden titriyorlar. Çünki aczleri içinde zaîftirler. Herşeye tezellül ederler. Çünki fakirlikleri içinde muhtaçtırlar. Şehre yetiştiklerinde, bir-iki tanesi müstesna, ya hapis veya katledilirler.

Şimdi edna bir aklı olan, ihtimal-i zarar bulunan yolu, zararsız yola, bir hıffet-i zahirî için tercih etmez. Nasıl oluyor ki; kendini mükemmel ve âkıl zannettiği halde, öyle bir yolu tercih eder ki; o yolda yüzde doksandokuz a'zam zarar ihtimali vardır. Hem öyle bir yolu terkeder ki; yüzde doksandokuz a'zam-ün nef' ihtimali o yolda vardır. Acaba ne için bunu terk, onu tercih ederler? Sırf tenbellik için, yalnız sureten cüz'î bir hıffet-i zahirî için. Halbuki külliyetli bir sıkleti çekerler.

İşte misali anladın. Hakikatı şudur ki: Misafir, sensin. İstanbul, âlem-i âhiret ve berzahtır. Sağ yol tarîk-i Kur'andır ki; imandan sonra, salâta yani namaza emreder. Sol yol, tarîk-i ehl-i fısk ve tuğyandır. Ehl-i şuhud dediğimiz ehl-i hibre, enbiya ve evliyadır. Çünki hakikî veli, zevk-i şuhudî sahibidir. Âmînin itikad ettiği gaybî şeyleri bazan veli, aynı şeyi gözüyle veyahut kalb ile görüyor. Silâh ve zâd ise, iman-ı billahtan neş'et eden tevekkül ve itimaddır ki; bütün mehalik ve hacata karşı bir nokta-i istinad ve bir nokta-i istimdaddır.

Evet bir Kadîr-i Hafîz-i Alîm'e ve bir Ganiyy-i Kerim-i Rahîm'e tevekkül etmekte öyle bir nokta-i istinad ve bir nokta-i istimdad bulunuyor ki; o noktalar, kelime-i tevhidin zımnında münderic.. o da namazda mündemic.. o da ubudiyetin içinde.. o da teklifin zımnındadır.

Demek ubudiyeti iltizam eden, derecesine göre tenezzül ve tezellülden kurtulur. Herşeye tezellül, herşeye dilenci olmaktan necat bulur. Çünki لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللّٰهُ kelime-i kudsiyesi ifade eder ki: Nef' ve zarar verici ancak Allah'tır. Ve hem zarar ve nef' de, onun izniyledir.

Beşinci Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

وَمَا هذِهِ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا اِلاَّ لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَاِنَّ الدَّارَ اْلآخِرَةَ لَهِىَ الْحَيَوَانُ

Ey ihtiyarsız sür'atle kabre, haşre, ebede giden Said-i şaki! Bil ki: Uzun ve kısalığı nisbetinde iki hayatın levazımatını tahsil etmek için Mâlik-i Kerim sana, bir sermaye-i ömür verdiği halde; sen o sermayenin kısm-ı a'zamını, hayat-ı bâkiyeye nisbeti bir bahrin bir katre seraba nisbeti gibi olan şu hayat-ı fâniye katresinde zayi' ettin. Eğer aklın varsa elde kalan kısmının yarısını veya üçte birini veya lâakal onda birisini, deniz gibi hayat-ı bâkiyeye sarfet. Yoksa eyvahlar olsun diyeceğin bir zaman gelecek. Acaibdendir ki; senin gibi ahmaklara âkıl ve zîfünun deniliyor. Şu temsili dinle. Meselâ: Şu bir hizmetçi kuldan daha ahmak görünüyorsun ki; onun seyyid-i kerimi ona yirmidört altun veriyor. Onu Burdur'dan Antalya'ya, oradan da Şam'a ve Yemen'e gönderiyor. Ve emrediyor ki:

O altunları, levazım-ı seferinde sarfet! Lâkin Antalya'ya kadar -cebren- iki gün yayan gideceksin. Hem bir nevi ihtiyarın var. O altunları bir şeyde sarfetsen de etmesen de yine gideceğin yere yetişebilirsin. Lâkin Antalya'dan sonraki sair menzillere gitmekte bir cihette ihtiyar senin elindedir. Eğer bir vesika veya bir bilet alabilir ve bir vapura veya bir trene veya bir tayyareye binebilirsen, bir aylık mesafeyi, bir günde kat'edebilirsin. Yoksa hem yayan, hem yalnız, hem mütehayyir, hem matrud bir surette yoluna devam edeceksin.

Halbuki o ebleh ahmak yolcu, yirmiüç altununu, iki günlük mesafede sarfetti. Ona denildi ki: Şu bâki kalan bir altunu, o uzun yolun için, bir zâd ve bir bilete ver. Ümid edilir ki, seyyidin sana merhamet eder, rahatla gidersin.

O dedi ki: Yok, lezzet-i hazıramı terketmem. Bir ihtimal var ki, faide vermez.

Ona denildi: Acaba, bu derece belâhet olur mu ki, senin aklın sana nasıl fetva veriyor? Yarı malını, bin adam iştirak eden bir piyango kumarına atarsın. Halbuki o kumarda, bin ihtimalden bir ihtimal ile, belki bin lirayı kazanabilirsin.

Hem nasıl oluyor ki, şu menfaat-perest aklın sana fetva vermiyor ki; yirmidört parça malından tek bir cüz'ünü verirsen, binde dokuzyüz doksandokuz ihtimal ile, tükenmez hazinelere zafer bulacağın, milyonlar ehl-i hibre ve ehl-i ihtisasın şehadatıyla kat'iyyet kesbetmiştir? Halbuki böyle cesîm menfaatler için, bir tek âmînin ihbarı dahi nazar-ı itibara alınır. Halbuki muhbirler, nev'-i beşerin şümus ve nücumu hükmünde mütevatir ehl-i şuhuddurlar ki; o müsbitlerden ikisi, binler ehl-i nefiy ve münkirlere tercih edilir. Çünki hilâl-i ramazanın rü'yetini dava eden iki şahid, binler nâfî fikirlerin hükmünü ıskat eder. Şöyle ehl-i şuhudun ihbaratı nasıl oluyor ki, sana tesir etmiyor? Cehalet ve gafletin ne kadar kalınlaşmış!

Ey târik-üs salât! Misali anladınsa, hakikatı dinle:

O abd-i misafir sensin. Burdur, dünyadır. Antalya, kabir. Şam, berzah ve haşirdir. Yemen, mâba'dü-l haşirdir. Yirmidört lira da, yirmidört saattir. Sen o yirmidört saatin yirmiüçünü şu hayat-ı fâniyeye bilâ-tereddüd ve bilâ-perva sarfediyorsun. Pek uzun seferin için elzem-i zâd olan beş vakit namazın edasına, bir saatin sarfında tehavün gösteriyorsun. Yani, ağır davranıyorsun. Hattâ sarfettiğin vakitte bir hisse de dünyaya çıkarıyorsun ki, namaz içinde dünyanı da düşünüyorsun.

Hallak-ı Kerim'in bu kadar az birşeyle şu kadar büyük şeyleri sana verdiği halde sen yapmazsan, senin bu insafsızlığın ile Cehennem sana lâyık olmaz mı ve sen ona müstehak olmaz mısın; ey gafil ve ey târik-üs salât?

عَجِّلُوا بِالصَّلَوةِ قَبْلَ الْفَوْتِ وَ بِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ

Altıncı Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

Ey za'fıyla beraber mağrur ve işlemediği şeyle müftehir bîçare Said! Senin fahr ve gurura hiç hakkın yok. Çünki senin nefsinde, kusur ve şerden başka yoktur. Eğer hayır olsa, o hayır da, cüz'-i ihtiyarın gibi cüz'îdir. Lâkin deme ki şerrim de cüz'îdir. Hâyır sen, o cüz'-i ihtiyarın ile bir şerr-i küllîyi işleyebilirsin. Çünki sen işlediğin bir kusur ile, senin maksuduna müteveccih olan sair esbabın semerat-ı sa'ylerini hükümden ıskat ederek bir hasaret-i külliyeye sebeb ve bir hacalet-i daimîye müstehak olursun. Hakikat böyle iken, şeytanın bir cihette şakirdi olan nefsin, kaziyenin aksine olarak hayrı küllî, şerri cüz'î tasavvur eder, firavunlaşırsın. Bilir misin misalin neye benzer?

Mağrur ahmak bir adam, bir gemi ile ticaret eden bir cemaata şerik olur. O cemaatın herbiri bir kısım sermaye verip, gemide bir vazifeyi deruhde eder. Herkes kendi vazifesini îfa eder. Yalnız o mağrur, hareket-i sefineye medar olan vazifesini terkederek, geminin garkına sebebiyet verir. O cemaatin hepsi bin lira zarar ederler. Ona denildi: Hak olan odur ki; bütün hasareti sen çekeceksin. Çünki bizim sa'yimizi de heba ettin.

O dedi: Yok kabul etmem. Belki bu hasaret taksim edilerek hissem mikdarınca çekebilirim.

Sonra ikinci seferde, o dahi onlar gibi vazifesini îfa etti. Bin lira kâr ettiler. Dediler ki: Hasaret vazifeye bakar. Kâr, re's-ül male bakar. Öyle ise, re's-ül mal nisbetinde taksim edelim.

O mağrur dedi ki: Yok, belki bütün kâr benimdir. Çünki çendan evvelce hasaret sana raci'dir demiştiniz, ben kabul

etmemiştim. Öyle ise, bütün kâr da bana olmalı.

O vakit ona denildi: Ey cahil nâdan! Bir şeyin vücudu, bütün ecza ve şeraitinin vücuduna tevakkuf eder. Öyle ise vücudun semeresi, bütün esbab-ı vücuda verilir. Kâr ise, vücudun semeresidir. Hasaret ise, ademin semeresidir. Halbuki bir şeyin ademi, bir cüz'-i vâhidin ademiyle veya bir şartın fıkdanıyla oluyor. Öyle ise ademin semeresi, in'idamın sebebine verilecektir.

Elhasıl: Ya Said, -aslahakellah- senin fahre ve gurura hakkın yoktur. Çünki:

Evvelen: Şer, senden; hayır ise, gayrıdandır.

Sâniyen: Şerrin küllî, hayrın cüz'îdir.

Sâlisen: Sen amel-i hayrın ücretini, amelden evvel almışsın. Belki bütün hasenatın seni, insan-ı müslim yapan Mün'imin in'amına karşı, öşr-i mi'şar-ı öşrüne de, yani onda birin onda birinin onda birine de mukabil gelmez. Öyle ise, daha gururun nedendir? Fahrın ne içindir? İşte bu sırdandır ki; Cennet'e girmek, mahz-ı fazıldır. O dehşetli Cehennem, ceza-yı amel ve ayn-ı adildir. Çünki beşer bir şerr-i cüz'î ile, bir cinayet-i külliye-i daimeyi işleyebilir.

Râbian: Hayır o vakit hayır olur ki Allah için ola... Eğer Allah için olsa, o vakit kat'î onun izniyledir. Tevfik onundur. Minnet onadır. Senin hakkın şükürdür, fahr değildir.

Çünki fahr, irae yani gösteriş ve riya iledir. Riya ise, hayrı şer eder. Şer ile iftihar edersen et. İşte bu hakikatı bilmediğindendir ki; nefsinden mağrur, gayriye de gururlu oldun.

Hem sen, bir cemaatin hasenatını tutuyorsun. O hasenatı, müteneffiz bir şahsa vermekle, tefer'una vasıta ve vesile oluyorsun. Belki Allah'ın malını ve ef'alini, esbaba ve tagutlara taksim ediyorsun.

Hem şu cehildendir ki; nefsin ile sana âidiyeti olan seyyiatı kadere vererek mes'uliyetten kaçıyorsun.

Hem nass ile sabit olan Fâtır'ın sırf feyz-i fazlından olan hasenatı kendi nefsine veriyorsun. Tâ işlemediğin şeylerle medholunasın. Şu edeb-i Kur'an ile edeblen. Kur'an-ı Kerim

diyor ki: مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ Malına sahib ol. Başkasının malını gasbetme.

Hem Kur'an-ı Kerim diyor ki: مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلاَ يُجْزَى اِلاَّ مِثْلَهَا

Madem ki hasene on misline çıkar. Seyyie, nefsinde birde münhasır kalır. Sen de haseneden neş'et eden muhabbeti, muhsinden muhsinin müteallikatına teşmil et. Uyûbundan iğmaz-ı ayn et. Seyyieden neş'et eden adaveti, müsi'den müsi'in akaribine veya sair güzel sıfatlarına tecavüz ettirme. Bu edeb-i aliyye-i âdile-i Kur'aniye ile edeblen! Kur'an'ın edebiyle edeblenmeyen, zamanın sillesiyle te'dib olunacağı muhakkaktır.

Yedinci Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلاَّ لِيَعْبُدُونِ مَا اُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَ مَا اُرِيدُ اَنْ يُطْعِمُونِ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

Ey Said-i gafil! Nedendir ki vazifeni terkedip, Hâlıkının vazifesiyle fuzulî iştigal ediyorsun? Zalûm ve cehûl vasfına liyakat kesbediyorsun ki, daire-i iktidarında olan hafif ubudiyet vazifesini terkediyorsun. Halbuki zaîf beline, tahammülsüz başına, tâkatsiz kalbine, Hâlık ve Rezzakına mahsus vazife-i rububiyeti yükletiyorsun. Saadet ve istirahat istersen; vazifene sahib ol; Hâlıkın vazifesini ona tefviz et. Yoksa sen, şaki bir âsi, fuzulî bir hain olursun. Bilir misin neye benzersin? Misalin bir nefer asker gibidir ki; o nefer, iki vazife karşısındadır.

Biri: Vazife-i asliyedir ki; o da, talim ve cihaddır. Sultan ise, şu vazifede ona muavenet eder. Levazımatını ihzar eder.

İkinci vazife: Sultana mahsus vazifedir ki; o neferin erzakını ve tayinatını, libasını ve silâhını, atını ve devasını vermektir. Lâkin bazan neferi, şu vazife-i şâhanede istihdam eder ki; o hizmeti de devlet hesabına yapar. Şu sırdandır ki; taamı pişiren veya karavanayı yıkayan nefere denilse: “Arkadaş ne yapıyorsun?” O nefer der: “Hükûmet ve devletin angaryasını çekiyorum.” Demiyor: “Rızkım için çalışıyorum.” Zira bilir ki, o vazife-i asliyesi değil; belki rızkı devlete aittir. Hattâ hasta olsa, ağzına lokmayı koymağa kadar devlete aittir.

İşte şöyle bir nefer, rızkını tedarik niyetiyle ticaret ile iştigal etse, cahil bir şaki olur. Tezyif olunur, te’dib edilir. Talim ve cihadı terkettiği için hâin ve âsi olur. Ta’nif ve darbedilir.

Ey Said-i şaki! Misali anladınsa dinle! Sen, o nefersin. Salât ve ibadatın, talimattır. Terk-i kebair ile, nefis ve şeytan ile mücaheden, harbdir. Senin vazife-i fıtratın budur. Fakat Cenab-ı Hak, senin vazifende muvaffık ve muindir.

Amma rızkın ve hayatın idamesi, emval ve evlâdın muhafazası, Hâlıkına aittir. Fakat bazan seni şu vazifede istihdam eder ki; hazain-i rahmetinin kapılarını kavil ve hal ve fiil ve sual ile dakk-ı bab etmek [1](*) ile ubudiyet suretinde hizmet edersin.

Hem nimetlerinin matbahlarına vâsıl edecek yollarda sülûk etmekle seni istimal eder. Tâ ki, ya istidad veya ihtiyaç veya fiil veya kal lisanıyla sen, kader ile tayin olunan tayinatını ve levazımatını alasın.

Bununla beraber ne derece bir cehle düştüğünü anla ki, ihtiyarsız ve iktidarsız olduğun tufuliyet zamanında, en leziz rızkı sana ve hem rızkını tedarik edemeyen bütün zaîf hayvanlara erzaklarını ihsan eden Rezzak-ı Hakikî'yi ittiham ediyorsun ki; ol Rezzak herbir duayı işitir ve herbir hacatı bilir ve herbir şeye kudreti erişir. Öyle bir ganidir ki; yeryüzünü, yaz zamanında, zîhayat olan misafirlerine bir matbaha-i Rabbaniye yapar ki; her bir bostan bir kazandır. Ve her bir müsmir meyveli ağaç, bir kaptır. Bütün onları, -feyz ü rahmetinden- et'ime-i lezize ile doldurur. İncecik sicim gibi iplerle indirip bizlere ikram ediyor.

Madem iş böyledir. Vazife-i asliyeni yaptıktan sonra, seni istimal ettiği vakit, onun hesabıyla çalış, onun namıyla başla. İzin verdiği dairede amel et. Eğer vazife-i asliyen olan ubudiyetle vazife-i ârıziye muaraza etseler, sen vazifene bak. Ötekini, sahib-i hakikî olan Cenab-ı Hakk'a tefviz et ve حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ نِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ de.

Sekizinci Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَاِنِّى قَرِيبٌ اُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ ❊ اُدْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ ❊ قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلاَ دُعَاؤُكُمْ

Şu âyetler, duanın mühim bir esas-ı ubudiyet olduğunu gösteriyor.

Ey hakikat-ı halden gafil müddeî! Dava ediyorsun ki: “Dua ediliyor, cevab verilmiyor. Âyet ise âmmdır.”

Evvelen: Cevab vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Belki cevab vermek daimîdir. Fakat is’af-ı hacet, mücîbin hikmetine tâbidir. Meselâ sen, tabibi çağırıyorsun. Dersin ki: “Ey hekim!” O da cevaben:

“Lebbeyk” der. Sonra dersin: “Bana şu taamı veyahut şu dermanı ver.”

Hekim bazan münasib gördüğü matlubu aynen verir; bazan istediğinden daha a’lâsını verir; bazan da, senin hastalığına zarar olduğu için, cevab verdiği halde sana bir şey vermez.

Dua, bir nevi ibadet olduğu için, hâlis olmak gerektir. Tâ ki kabul olunsun. İbadetin semeratı ise uhrevîdir. Dünyevî işler, o ibadatın evkat-ı mahsusalarıdır. Meselâ yağmursuzluk, yağmur namazının vaktidir. Namaz, yağmur yağması için vaz’ edilmemiştir. Umûr-u dünyeviye niyet edilse, o ibadet olan dua hâlis olmadığı için kabule lâyık olmaz.

Evet nasılki gurub, mağrib namazının vaktidir. Ay ve Güneş’in tutulmaları da, salât-ül küsuf vel-husuf denilen iki ibadat-ı mahsusanın vaktidir. Yoksa gaye değil ki, namaz kılmakla, tâ Güneş ve Kamer açılsınlar. Çünki Güneş ve Kamer’in açılmaları zamanı muayyendir. Fâtır-ı Zülcelal, bu

iki âyât-ı azîmin nikabı zamanında yani perdelendikleri zamanda ibadını, ibadete davet eder.

Onun gibi, yağmursuzluk da yağmur namazının vaktidir. Yağmurun gelmesinin gayesi değil. Yağmursuzluk devam ettikçe -ol vechile- Allah’a ibadet devam eder. Yağmur geldiği vakit, vakti kaza olur.

Onun gibi, zalimlerin tasallutu ve beliyyelerin nüzulü zamanları, bazı ed’iye-i mahsusanın evkatıdır. Belki de o beliyyeler, o duaları söylettirmek içindir. Yoksa o dualar, sırf o beliyyelerin def’i için değildir. Belki bir nevi ubudiyet olan o dualar, o beliyyelerin devamı müddetince devam ederler. Eğer duaların berekâtıyla beliyyeler def’ u ref’ olunsalar نُورٌ عَلَى نُورٍ . Şayet ref’ olunmazlarsa, denilemez ki: “Dua kabul olunmadı.” Belki “Duanın vakti bitmedi.” denilir.

Dokuzuncu Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
وَ التِّينِ وَ الزَّيْتُونِ وَطُورِ سِينِينَ وَهذَا الْبَلَدِ اْلاَمِينِ لَقَدْ خَلَقْنَا اْلاِنْسَانَ فِى اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِينَ

Ey insan! Senin önünde iki yol var. Birisinden gitsen, kâinatın esfel-i safilînine gidersin. Diğer yoldan gidersen, a'lâ-yı illiyyîn-i şerefe çıkabilirsin. Şu hakikatı dokuz mukaddeme ile beyan ederiz.

Birinci Mukaddeme: İnsanın, en cüz'î bir küçük cüz'den tâ en küllî bir küll-ü ekbere kadar alâkat ve hacatı intişar ettiğinden; o insana lâyık değil ki; herşeyin melekûtu elinde, herşeyin hazaini yanında, hiçbir mekânda olmadığı ve hiçbir şey onun yanında bulunmadığı halde her mekânda ve herşeyin yanında olan Zât-ı Zülcelal'den başka şeylere ibadet etsin. Zira nihayetsiz hacat-ı insaniyeyi îfaya muktedir, ancak nihayetsiz bir kudret ve nihayetsiz bir ilim sahibi olabilir. Öyle de, ubudiyete şâyan dahi yalnız odur.

İkinci Mukaddeme: İnsanda iki cihet var.

Birinci Cihet: Vücud ve icad, hayır ve fiil cihetidir. İkinci Cihet: Naks ve kusur cihetidir.

İnsan, birinci cihette karınca ve arıdan daha aşağı, ankebut ve sivrisinekten daha zaîftir. Fakat ikinci cihette; adem ve tahrib, şer ve infial cihetinde, semavat ve arz ve cibalden daha büyüktür. Meselâ: İyilik ettiği vakitte, yalnız vüs'ati nisbetinde eli ulaşır, kuvveti yettiği miktarınca iyilik edebilir. Fakat fenalık ettiği vakitte, fenalığı tecavüz ve intişar eder.

İşte küfür, bir seyyiedir. Fakat mecmu' kâinatın tahkirini tazammun eder. Çünki şu mevcudatı ve şu mektubat-ı Rabbaniyeyi derecelerinden ve kıymetlerinden düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı ve zeval ve firak ile sür'atle

mütegayyir mevadd-ı vâhiye derekesine ve hiçliğe sukut ettirir. Ve insan denilen ve esma-i kudsiye-i İlahiyenin cilvelerini ilân eden ve bir kaside-i mevzune-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihazatını câmi' olan mu'cize-i kudret bir çekirdeği ve haml-i emanetle, a'zam-ı mevcudata tefevvuk eden bir halife-i arzı, en zelil bir hayvan-ı fâni-i zâilden daha zelil ve daha zaîf, daha âciz, daha fakir ve seri-üz zeval ve't-tahavvül bir levha derekesine indirir.

Demek nefs-i emmare, şer cihetinde nihayetsiz cinayet işleyebilir. Hayır ve vücudda iktidarı pek cüz'îdir. Fakat enaniyeti bırakıp hayrı, vücudu ve tevfikı Allah'tan istese, şerden ve tahribden ve itimad-ı nefisten içtinab edip istiğfar ederek tam bir abd olsa, يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ sırrınca, nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılab eder; a'lâ-yı illiyyîne çıkar.

Üçüncü Mukaddeme: İnsanda iki vecih var. İnsan, şu hayata nâzır birinci vechiyle öyle bir mahluktur ki; ona ihtiyardan bir şa're (yani, saç gibi cüz'î), iktidardan bir zerre, hayattan bir şu'le, ömürden bir dakika, mevcudiyetten bir cüz'-ü cüz'î verilmiş ki; tabakat-ı kâinatta serilmiş hadsiz enva'dan, adedsiz efraddan küçük, nâzik, zaîf bir ferddir.

Fakat ubudiyete nâzır ikinci vechiyle, hususan acz ve fakr cihetinde, pek büyük bir vüs'ati var. Çünki mahiyet-i maneviye-i insanîde nihayetsiz azîm bir acz, hadsiz cesîm bir fakr mündericdir ki; bu cihetle, kudreti nihayetsiz bir kadîrin, gınası nihayetsiz gani bir zâtın hadsiz tecelliyatına câmi' geniş bir âyine olmuştur.

Dördüncü Mukaddeme: İnsan hayat-ı hayvaniye-i maddiye-i dünyeviye cihetinde öyle bir çekirdeğe benzer ki; kudretten mühim cihazlar, kaderden dakik proğramlar insana verilmiş. Tâ ki insan, toprak altında dar âlemden çıkıp, geniş olan âlem-i fezada bir ağaç olmasını Hâlıkından o istidad lisanıyla istesin. Halbuki o insan sû'-i mizacından, o cihazatı ve o proğramları bazı mevadd-ı muzırra-i vâhiyenin celbine sarfedip o dar yerde, cüz'î bir telezzüz içinde, kısa

bir zamanda faidesiz tefessüh ettirir. Mes'uliyet-i maneviyeyi yüklenip gider. Fakat insan hayat-ı maneviye-i ubudiyet cihetinde âmâlinin dalları ebede uzanmış bir şecere-i bâkiyenin makinesi ve şu şecere-i kâinatın bir münevver meyvesidir.

Beşinci Mukaddeme: İnsanın fiil ve sa'y-i maddî cihetiyle daire-i tasarruf ve mâlikiyeti, bir hayvan-ı zaîf ve âcizin daire-i tasarruf ve mâlikiyetinden daha dardır. Çünki insan, elini uzatsa ona yetişir. Fakat insan, infial ve dua ve sual cihetinde şu misafirhane-i dünyada, bir misafir-i azizdir. Hem öyle bir kerime misafirdir ki; o kerim, bütün hazain-i rahmetini insana açmış ve bedayi'-i san'atını ona müsahhar etmiş. Hem öyle bir daire-i azîmeyi onun tenezzühüne müheyya etmiş ki; nısf-ı kutru, medd-i nazarı kadar kılmış. Yani gözü gidinceye kadar geniştir, belki hayalinin gittiği yere kadar kabiliyet vermiş, belki daha geniş kılmış.

Altıncı Mukaddeme: İnsan, hayat-ı hayvaniye lezzetinde ve kemalinde ve selâmetinde ve metanetinde, serçe kuşundan üç derece aşağıdır. Zira geçmiş zamanın hüzünleri, gelecek zamanın korkuları insanın herbir lezzetinde bir elem izi bırakıyor. Hayvanda ise o yok. Lezzeti, elemsizdir. Fakat insan, sermaye cihetinde çok derece en a'lâ kuştan daha âlî, daha zengindir. Zira cihazat-ı maneviyesi pek çok ve akıl vasıtasıyla, hâssalarında bir inkişaf, bir tafsil, bir vüs'at var. Ve kesret-i hacat vasıtasıyla hayvanda bulunmayan fevkalâde bir tenevvü-ü hissiyat ve câmiiyet-i fıtrat içinde kesret-i makasıd ve vezaif vasıtasıyla inbisat-ı âlât ve enva'-ı ibadata müstaid; ve her bir tohuma câmi' istidadatında, ekser-i meratib peyda olmuş.

İnsandaki şu tarz-ı zenginlik gösteriyor ki; insanın vazife-i asliyesi: Aczini ve fakrını ve kusurunu derkederek ubudiyetle ilân etmek ve hacatının celbi için dua etmek ve mevcudatın tesbihatını görüp müşahede ederek şehadet etmek ve nimetleri görüp tefekkür içinde şükretmek ve ibret içinde bakmaktır. En edna aklı olan anlar ki; şu cihazat, şu hayat-ı fâniyenin idamesi için verilmemiştir. Belki bir hayat-ı

bâkiyenin sermayesidir. Temsil, hakikatı fehme takrib eder. Meselâ:

Bir zât, bir hâdimine on altun verdi. Tâ mahsus güzel bir kumaştan kendine bir kat libas satın alsın. O hâdim gitti, o kumaşın en a'lâsından mükemmel bir libas aldı. Sonra o zât, diğer bir hâdimine bin altun verdi. Bir kâğıt içinde bazı şeyler yazdı, cebine koydu. Bir ticarete gönderdi. Her aklı başında olan bilir ki; o sermaye, bir kat libas almak için değil. Zira evvelki hâdim, on altun ile en a'lâ kumaştan bir kat libas almış. Bu bin altun bir kat libasa sarfedilmez. Şayet bu hâdim kâğıdı okumayıp, evvelki hâdime bakarak bütün parayı bir kat libasa verse; hem o kumaşın en çürüğünden, hem evvelkinin daha ednasından alsa; elbette böyle yapan ahmak hâdim şiddetle tazib ve hiddetle te'dib edilecektir.

Ey Said! Aklını başına topla. Sermaye-i ömrünü ve hayat-ı istidadını hayvan gibi; belki hayvandan daha aşağı şu hayat-ı fâniye-i maddiyeye sarf ve hasretme. Yoksa, en a'lâ hayvandan yüz derece yüksek olduğun halde; en edna hayvandan yüz derece aşağı düşersin.

Yedinci Mukaddeme: İnsan bir nazik, nazenin çocuğa benzer. Za'fında büyük bir kuvvet, aczinde büyük bir kudret vardır. Eğer za'fını anlayıp dua etse, aczini bilip istimdad etse, metalibine öyle muvaffak olur ve makasıdı ona öyle müsahhar olur ki; iktidar-ı zâtîsiyle, öşr-i mi'şarına muvaffak olamaz. Nasılki nazdar bir çocuğun ağlamasıyla matlubuna öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona müsahhar olurlar ki, bin defa kendi kuvvetçiğiyle onlara yetişemez. Demek ki; saltanat-ı insaniyet, celb ve gasbetmekle ve galib olmakla değildir. Belki insana bu derece müsahhariyetin sebebi: Şefkat ve rahmet ve hikmet-i Hâlıktır ki; eşyayı, insana müsahhar etmiş. Bir gözsüz akrep ve bir ayaksız yılan gibi haşerata mağlub olan insana, bir kurttan ipeği giydiren ve bir böcekten balı yediren, za'fının semeresi olan teshir-i Rabbanîdir. Yoksa netice-i iktidarı değildir.

Ey Said! Madem ki iş böyledir; gurur ve enaniyeti bırak. Dergâh-ı uluhiyetinde, acz u za'fını, fakr u fâkatini istimdad

ve lisan-ı tazarru’ ve ubudiyetle ve dua ile ilân et. Ve de: حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

Sekizinci Mukaddeme: Evet insan, çendan nefsinde ve suretinde hiçtir ve hiç hükmündedir. Fakat vazife ve mertebe noktasında, şu kâinat-ı muhteşemenin seyircisi ve şu mevcudatın lisan-ı nâtıkı ve şu kitab-ı âlemin mütalaacısı ve şu müsebbih ve âbid mahlukatın nâzırı ve ustabaşısı hükmündedir.

Evet insan, şu dünyaya bir misafir olarak gönderilmiş. Ve insana mühim istidadat ve o istidadata göre mühim vezaif tevdi’ edilmiş.

Hem insan -insan olmak için- kendine göre bir derece bu gayeye çalışmalıdır. Bu gayeler ise:

Evvelen: Şu kâinatta saltanat-ı rububiyetini tasdik ile, mehasin-i kemalâtına nezaret etmektir.

Sâniyen: Esma-i kudsiye-i İlahiyenin nukuş-u bedayi’kâranelerini birbirine gösterip dellâllık etmektir.

Sâlisen: Künuz-u mahfiye olan esma-i Rabbaniyenin cevherlerini mizan-ı idrak ile tartmak ve kıymet vermektir.

Râbian: Kalem-i kudretin mektubatını mütalaa ile tefekkür etmektir.

Hâmisen: Fıtratın letaif ve müzeyyenatını temaşa etmekle, Fâtır’ın marifetine ve rü’yetinin temaşasına iştiyak göstermektir.

Sâdisen: Sâni’-i Zülcelal’in san’atının mu’cizeleriyle kendini tanıttırmasına ve bildirmesine mukabil, iman ve marifet ile mukabele etmektir.

Sâbian: Rahîm-i Kerim’in semerat-ı rahmetinin müzeyyenatı ile kendini teveddüd suretinde sevdirmesine mukabil, ona hasr-ı muhabbet ve taabbüd ile tahabbüb etmektir.

Sâminen: Mün’im-i Hakikî’nin maddî ve manevî nimetlerin lezaizi ile insanı perverde etmesine mukabil, fiil ve hal ve kal ile hattâ elinden gelse bütün havâssı ve letaifi ile o Mün’im-i Hakikî’ye şükür ve hamdetmektir.

Tâsian: Celil-i Mutlak'ın (Celle Celalühü) ve Cemil-i Mutlak'ın (Azze Cemalühü) kâinatın mezahirinde ve mevcudatın âyinelerinde kibriya ve kemalini, celal ve cemalini izhar etmesine mukabil; tekbir ve tesbih ile ve mahviyet içinde ubudiyet ile ve hayret ve muhabbet içinde secde ile mukabele etmektir.

Âşiren: O Rahman'ın rahmetinin derece-i vüs'atini ve servetinin derece-i kesretini ve ittikan ve intizam içinde cûd-u mutlakını göstermesine mukabil, tahmid ve ta'zim içinde iftikar ile sual etmektir.

Hem san'atının letaif ve antikalarını sath-ı zeminde teşhir etmesine mukabil, takdir ve tahsin ve istihsan ile mukabele etmektir. Hem şu kasr-ı kâinatta, taklid edilmez sikkeleriyle ve ona mahsus hâtemleriyle ve ona münhasır turralarıyla ve ona has fermanlarıyla bütün mevcudata damga-i vahdet koymasına ve âyât-ı tevhidi nakşetmesine ve aktar-ı âfâkta bayrak-ı vahdaniyetini ilân etmesine mukabil; tasdik ile, iman ve tevhid ile, iz'an ve şehadet ve ubudiyet ile mukabele etmektir. İşte bunlar gibi vücuh-u ibadat ve tefekkürat ile insan hakikî insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. Yümn-ü iman ile emanete mâlik emin bir halife-i arz olur.

Dokuzuncu Mukaddeme: İnsan cismaniye-i nebatiye ve maddiye-i hayvaniye cihetinde; sagir bir cüz'î, hakir bir cüz', fakir bir mahluk, zaîf bir hayvandır ki; mevcudat-ı dehhaşe-i seyyale-i mütemevvicenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyor. Fakat muhabbetullahı tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyetin terbiyesiyle tekemmül eden insaniyet cihetinde, ubudiyeti içinde bir sultan ve cüz'iyeti içinde bir küllî; hakareti içinde makamı pek büyük ve daire-i nezareti pek geniş bir nâzırdır ki; diyebilir: "Dünya hanemdir; Güneş lâmbamdır; bu nebatat ve hayvanat, hattâ insanlar, şu hanemin levazımatı ve müzeyyenatıdır." Eğer ubudiyetinde tam bu kasra mâlik olsa, sultanlar ve güneşler, onun kasrının ecza ve ahcarı hükmüne girerler.

İşte şu sırdandır ki; bazı böyle fakir bir kimse kendini, kendinden çok mertebe a'lâ olandan a'lâ görür. Nasılki bir adam elindeki bir âyineyi güneş ile mütele'le olan, yani parlayan bir denize mukabil tutsa; hem deniz, hem güneş, hem dağlar âyinesinin içine girer. Eğer aşk veya istiğrak ile bir nevi sekri de varsa, avucundaki âyinesini, denizden daha büyük tevehhüm eder. Hem her makamın bazı zılleri bulunur. Zılli asıl zannetse, şatahata düşer.

Şu tahkikattan anlaşıldı ki, insanın önünde iki yol var. O yoldan birinde nefsi ve şeytanı dinleyip gitse, esfel-i safilîne düşer. Diğerinde, hak ve Kur'anı dinleyip gitse, a'lâ-yı illiyyîne çıkar. Kâinatın bir takvim-i zîşanı olur.

Onuncu Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ هُمْ وَ اَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلاَلٍ عَلَى
اْلاَرَائِكِ مُتَّكِؤُنَ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَ لَهُمْ مَا يَدَّعُونَ سَلاَمٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ
وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِى آدَمَ اَنْ لاَتَعْبُدُوا
الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَ اَنِ اعْبُدُونِى هذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

Şu âyetin hazinesinden bir cevherine temsil ile bir işarettir.

Ey nefsini unutmuş, vazife-i hayatını anlamamış ve hilkat-i insanın hikmetinden gaflet etmiş ve şu masnuat-ı müzeyyenede Sâni'-i Hakîm'in tevdi ettiği ve şu kitab-ı kebirde nakşettiği âyâtına cahil kalmış Said-i bîçare! Şu temsili güzel dinle: Bu âlemin halk ve binası ve insanı içine idhal etmesi, bunun misali şuna benzer ki:

Bir zaman bir sultan varmış. Onun çok hazineleri varmış. O hazinelerde her çeşit cevahir bulunurmuş. Hem o sultanın gizli mühim kenzleri (hazineleri) varmış. Hem sanayi-i garibede mehareti, hem hesabsız fünun-u acibeye marifeti ve ihatası, hem nihayetsiz ulûm-u bedîaya ilim ve ıttılaı varmış. Her cemal ve kemal sahibi, kendi cemal ve kemalini görüp göstermek istemesi sırrınca, o sultan dahi istedi ki bir meşher açsın; enzar-ı nâsta saltanatının haşmetini, servetinin şaşaasını, san'atının hârikalarını, marifetinin garibelerini izhar edip göstersin. Tâ kendi cemal ve kemal-i manevîsini iki vecihle müşahede etsin. Biri: Bizzât nazar-ı dekaik-aşinasıyla baksın. Diğeri: Başkaların nazarlarıyla baksın.

İşte bu hikmete binaen, gayet cesîm ve gayet geniş bir kasrı yapmağa başladı. O kasrı öyle şâhane bir surette dairelere ve menzillere taksim etti. Ve o menzilleri hazinelerinin enva'-ı murassaatıyla tezyin etti. Ve san'atının

en latif, en güzel eserleriyle süslendirdi. Ve fünun-u hikmetinin en dakikleriyle tanzim ve ulûmunun âsâr-ı mu’cizekâraneleriyle tersim ve tekmil etti.

Sonra her taam ve nimetlerin bütün enva’ından en lezizlerini câmi’ sofralar kurdu. Herkese lâyık bir sofra tayin etti. Gayet sehavetkârane ve san’atperverane bir surette, her bir lokma yüz sanayi-i latifenin eseri ile vücud bulmuş gibi musanna’ bir ziyafet-i âmme ihzar ettirip; aktar-ı memleketindeki raiyetini seyre, tenezzühe, ziyafete davet etti.

Sonra, bir üstad-ı alîm tayin etti. Tâ kasrın sâni’ini kasrın müştemilâtıyla nâsa tarif etsin. Ve kasrın nakışlarının remizlerini ve san’atlarının işaretlerini ve murassaatının manzumelerini ve nukuşunun mevzunelerini ve ne olduklarını ve ne cihetler ile kasrın sahibinin kemalâtına ve hünerlerine delalet ettiklerini seyircilere talim etsin. Hem âdâb-ı duhûlü ve seyri ve sultana karşı marziyatı dairesinde teşrifatı tarif etsin.

İşte o üstad, herbir dairede bulunan aveneleri içinde ve büyük dairede şakirdleri içinde durmuş. Bütün seyircilere şöyle bir tebligatta bulunuyor; diyor ki: “Ey ahali! Şu kasrın meliki, bu şeylerin izharıyla, kendini sizlere tanıttırmak istiyor. Siz de onu tanıyınız. Hem bu tezyinatıyla, kendini size sevdirmek istiyor. Siz dahi takdir ve istihsan ile kendinizi ona sevdiriniz. Hem şu ihsanatıyla, size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi ona muhabbet ediniz. Hem bu in’amlar ve ikramlarla, size şefkat ve rahmetini gösteriyor. Siz dahi ona şükür ile hürmet ediniz. Hem şu âsâr-ı kemalâtıyla, cemal-i manevîsini size göstermek istiyor. Siz de rü’yetine iştiyakınızı gösteriniz. Hem bütün gördüğünüz masnuat ve müzeyyenat üstünde birer sikke, birer hâtem, birer turra koymakla, herşey ona has ve kendisinin tek olduğunu ve istiklal ve infiradını size göstermek istiyor. Siz de onu, tek ve yekta ve misilsiz tanıyınız ve kabul ediniz.” Daha bunlar gibi o sultana münasib ve o makama lâyık sözleri seyircilere söyledi.

Sonra, o kasra dâhil olanlar iki güruha ayrıldılar.

Bir güruh: Kendini tanımış aklı başında olanlardır. Kasr içindeki acaibe baktılar, dediler ki: “Bunda büyük bir iş var.” Ve o acaibin beyhude olmadığını anladılar. Merak ettiler.

“Acaba nedir?” dediler. Birden o üstad-ı muallimin bahsettiğimiz nutkunu işittiler. Anladılar ki; bütün esrarın miftahı ondadır. Ona müteveccih oldular. Dediler: “Esselâmü aleyke ya üstad! Şöyle bir kasrın, senin gibi bir muarrifi lâzım ki; seyyidimiz, sana ne bildirmiş ise, bize de bildir.” O da, onun evvelce bahsettiğimiz nutkunu onlara dedi. Onlar da dinlediler. Kabul edip istifade ettiler. Melikin marziyatı dairesinde amel ettiler. Onların şu edebli muameleleri melikin hoşuna gitti. Melik de, has ve yüksek ve tavsif edilmez diğer bir kasra onları davet etti. Öyle bir cevvad-ı melike lâyık ve öyle muti’ ve edebli misafirlere has ve öyle âlî bir kasra lâyık bir tarzda onlara ikramlar etti.

İkinci güruh ise: Kasra girdikleri vakit, nefislerine mağlub oldukları için, et’ime-i lezizeden başka bir şeye iltifat etmediler. Mehasinden gözlerini kapadılar. İrşadat ve ikazattan kulaklarını tıkadılar. Uykuya daldılar. Bazı şeyler için ihzar edilmiş olan ve içilmeyen iksirlerden içtiler. Sarhoş olup öyle bağırdılar ki, seyirci misafirleri bütün taciz ettiler. Sahib-i kasrın askerleri de onları tutup öyle edebsizlere lâyık olan hapislere attılar.

Ey Said! Biliyorsun ki; o melik, bu kasrı, şu mezkûr maksadlar için bina etmiştir. Şu makasıdın husulü ise, iki şeye mütevakkıftır:

Biri: Şu gördüğümüz üstadın vücududur. Çünki o üstad olmazsa, maksad beyhude olur.

İkincisi: İnsanların onun sözlerini kabul edip dinlemesidir.

Demek vücud-u üstad, vücud-u kasrın dâîsi; istima’-ı nâs, kasrın bekasının sebebidir. Öyle ise denilebilir ki: “Eğer şu üstad olmasaydı, melik şu kasrı bina etmezdi. Hem o üstad-ı mübelliğin talimatını raiyet dinlemediği vakit, o kasr tahrib ve tebdil edilir.”

Ey Said-i gafil! Eğer şu temsilin sırrını anladınsa, bak hakikatın yüzünü de gör. O kasr, şu âlemdir ki; sakfı, mütebessim misbahlarla tenvir edilmiş sema yüzüdür. Zemini, gûna-gûn çiçeklerle tezyin edilmiş zemin yüzüdür. O melik ise, ezel ve ebed sultanı olan öyle bir Zât-ı Mukaddes'tir ki; yedi kat semavat ve arz ve onlarda olan herşey elsine-i mahsusalarıyla onu takdis ve tesbih ediyorlar.

Hem o melik, öyle bir meliktir ki; semavat ve arzı altı günde halkederek, arş-ı rububiyetinde kaim, gece ve gündüzü birbirinin arkasında döndürür. Şems ve Kamer ve nücum emrine müsahhar zîhaşmet ve zîkudret bir zâttır. O kasrın menazili ise, şu onsekiz bin âlemdir ki; herbiri kendine lâyık bir tarz ile tezyin ve tanzim edilmiş. Kasırda gördüğün sanayi-i garibe ise, şu âlemdeki kudretin mu'cizeleridir. Orada gördüğün et'ime ise, rahmetinin semerat-ı hârikalarına işarettir. Oradaki tandır ve matbah ise, burada arz ve sath-ı arzdır. Orada gördüğün künuz-u mahfiye cevherleri ise, burada esma-i kudsiyeye ve cilvelerine misaldir. Oradaki nukuş ve o nukuşun rumuzları ise, burada manzume ve mevzune olan masnuatın nakkaşlarının esmasına delaletlerine misaldir.

Amma üstad ve muallim ve aveneleri ve tilmizleri ise, Seyyidimiz Muhammedün-il Mustafa ve sair enbiyalar (aleyhi ve aleyhim efdal-üs salavati ve-s selâm) ve evliya (radıyallahü anhüm) hazeratına misaldirler. Kasırdaki melikin hizmetkârları ise, melaike (aleyhimüsselâma) işarettir. Seyr ve ziyafete davet edilen misafirler ise, cin ve insan ve insanlara hizmetkâr olan hayvanlara işarettir. O iki fırka ise, birisi ehl-i iman ve kitab-ı kâinatın âyâtlarının müfessir-i âlîşanı olan Kur'an-ı Hakîm'in tilmizleridir. Diğer fırka ise ehl-i küfür ve tuğyan, nefis ve şeytana tâbi ve yalnız hayat-ı dünyeviyeyi tanıyan ve hayvan gibi belki daha aşağı صُمٌّ بُكْمٌ sağır-dilsiz olan mağdub ve dâllîn güruhudur.

Birinci kafile olan süeda ve ebrar, zülcenaheyn olan üstadı dinlediler. O üstad hem abddir; ubudiyet noktasında, Cevşen-ül Kebir ve emsali ile Rabbini tavsif ve tarif eder.

Hem resuldür; risalet noktasında, Rabbinin ahkâmını Kur'an vasıtasıyla tebliğ eder. Şu fırka, resulü dinleyip Kur'ana kulak vermekle kendilerini çok makamat-ı âliye içinde, çok vezaif-i latife ile mütelebbis gördüler.

Evvelen: Saltanat-ı rububiyetin mehasinini temaşager makamında, tekbir ve tesbih vazifesini eda ettiler.

Sâniyen: Esma-i kudsiye cilvelerinin bedayi'ine dellâllık makamında, takdis ve tahmid vazifesini îfa ettiler.

Sâlisen: Rahmetin hazinelerindeki müddeharatı zahir ve bâtın hâssalarıyla tartıp fehmetmek makamında, şükr ü sena vazifesini edaya başladılar.

Râbian: Esma-i mütecelliye-i İlahiyenin definelerindeki cevherleri, cihazat-ı maneviyelerinin mizanlarıyla tartıp bilmek makamında, tenzih ve takdis ve medih vazifesine başladılar.

Hâmisen: Mistar-ı kader üstünde kalem-i kudret ile yazılan mektubat-ı Rabbaniyeyi mütalaa makamında tefekkür ve istihsan vazifesine başladılar.

Sâdisen: Fıtrat ve san'atındaki latif incelikleri ve güzellikleri temaşa ile tenzih makamında Fâtır-ı Zülcelallerine ve Sâni'-i Zülcemallerine muhabbet ve iştiyak vazifesine girdiler.

Sonra Sâni'-i Hakîm'in san'atının mu'cizeleriyle kendini tanıttırmasına karşı -hayret içinde- marifet ile mukabele ettiler. Dediler ki: سُبْحَانَكَ "Ey Sübhanımız! Seni hakk-ı marifetinle nasıl tanıyabiliriz. Senin tarif edicilerin, bütün masnuatındaki mu'cizelerindir."

Sonra, rahmetinin meyvelerinin müzeyyenleriyle kendini sevdirmesine karşı, aşk ve muhabbet ile mukabele ettiler.

Sonra, nimetinin lezizleriyle terahhum ve taattufunu göstermesine karşı, şükür ve hamd ile dediler ki: سُبْحَانَكَ "Ey Sübhanımız! Senin hakk-ı şükrünü nasıl eda ederiz?" diyerek, bütün kâinattaki bütün ihsanatın fasih lisan-ı halleriyle ettikleri şükür ve senalarını, hem çarşı-yı âlemde dizilmiş ve zeminin yüzüne serpilmiş bütün nimetlerin ilânatıyla yaptıkları hamd ve medihlerini, hem rahmet ve

nimetin semerat-ı manzume ve mevzunelerinin cûd u keremine şehadetleriyle ettikleri şükürlerini kendi namlarına enzar-ı mahlukat önünde eda ederler.

Sonra, şu kâinatın mezahirinde ve şu mevcudat-ı seyyalenin âyinelerinde cemal ve celal ve kemal-i kibriyasının izharına karşı, mahviyet içinde muhabbet ve hayretle secde edip mukabele ettiler.

Sonra servetinin kesretini ve rahmetinin vüs'atini irae etmesine karşı fakr ve hacetlerini izhar ve sual etmekle mukabele ettiler.

Hem san'atının latifelerini ve hârikalarını ve antikalarını sergilerle meşhergâh-ı enamda teşhir etmesine karşı, takdir ve istihsan ve müşahede ve şehadet ve işhad ile mukabele ettiler.

Hem kâinatın aktarında, rububiyetinin saltanatını ilân etmesine karşı; tevhid, tasdik, itaat ve inkiyad ile mukabele ettiler.

Hem izhar-ı rububiyetine karşı; za'fları içinde aczlerini, hacetleri içinde fakrlarını ilân olan ubudiyetle mukabele ettiler. Daha bunlar gibi çeşit çeşit çok vezaifle şu dâr-ı dünyada vazife-i hayatlarını eda edip, ahsen-i takvim suretini aldılar. Ve bütün mahlukat üstünde öyle bir mertebeye çıktılar ki; yümn-ü iman ve emanetle mücehhez emin birer halife-i arz oldular.

Şu meydan-ı tecrübe ve şu destgâh-ı imtihandan sonra Rabb-ı Kerim, onları saadet-i ebediyeye ve dâr-üs selâma davet ederek onlara öyle bir surette ikramlar etti ki; hiç gözler görmemiş ve kulaklar işitmemiş ve kalb-i beşere hiç hutur etmemiş gayet parlak ikramlarla onları rahmetine mazhar etti.

Evet ebedî ve sermedî bir cemalin seyirci müştakı ve âyinedar âşıkı, elbette bâki kalıp ebede gidecektir. İşte hizb-ül Kur'an'ın akibeti öyledir inşâallahü teâlâ.

Amma füccar ve eşrar olan güruh ise: Şu kasr-ı âleme girdikleri vakit, bütün delail-i vahdaniyete karşı küfür ve bütün nimetlere karşı küfran ile mukabele edip, bütün

mevcudatı kıymetsizlikle kâfirane bir itham ile tahkir ettiler. Bütün esma-i İlahiyenin tecelliyatına karşı red ile mukabele ettiklerinden, mütenahî bir vakitte, gayr-ı mütenahî bir cinayet işlediler; gayr-ı mütenahî bir ikaba müstehak oldular.

Ey miskin Said! Âyâ zannediyor musun ki, senin vazife-i hayatın yalnız terbiye-i medeniye ile güzelce muhafaza-i nefsine veya ayıb olmasın batnın hizmetlerine mi münhasırdır? Veyahut zannediyor musun ki, makine-i hayatında dercolunan şu letaif ve maneviyatın ve şu âzâ ve âlâtın ve şu cevarih ve cihazatın ve şu havâs ve hissiyatın gaye-i yegânesi, şu hayat-ı fâniyede nefs-i rezile ve deniyenin hevesat-ı süfliyesinin tatmini için istimaline mi münhasırdır? Hâşâ ve kellâ! Belki senin vücudunda bunların hikmet-i derci ve fıtratında gaye-i idhali iki esastır:

Biri: Cenab-ı Mün'im-i Hakikî (Amme Nevalühü) bütün nimetlerinin çeşit çeşit enva'ını sana ihsas etmekten ve ettirmekten ibarettir. Sen de hissedip, şükür ve ibadetini etmelisin.

İkincisi: Âleme tecelli eden esma-i kudsiyesinin bütün aksam-ı tecelliyatını birer birer sana o cihazatla tanıttırmaktır. Sen de zevk ile tanıyıp, iman getirmelisin ki; bu iki esas üzerinde senin kemalât-ı insaniyen neşv ü nema bulsun.

Evet, senin hayatın ve hayatındaki cihazatın gayelerinin icmali dokuz emirdir:

Birincisi: Vücudunda dercolunan mizanlarla rahmetin hazinelerindeki müddeharatı tartmaktır.

İkincisi: Fıtratındaki cihazatın anahtarlarıyla, esma-i kudsiyenin gizli definelerini açmaktır.

Üçüncüsü: Kardeşlerin olan diğer mevcudatın enzarında, esma-i İlahiyenin garib cilvelerinin nümunelerini hayatınla teşhir ve izhar etmektir.

Dördüncüsü: Hal ve kālin ile, dergâh-ı rububiyetinde ubudiyeti ilân etmektir.

Beşincisi: Bir padişahtan çeşit çeşit nişanlar almış ve o nişanlarını takıp, padişahının nazarında görünmek gibi; sen

de, esmasının cilvelerinin verdikleri murassaat ile süslenmiş olduğunu bilerek, Şahid-i Ezelî'nin nazar-ı şuhud ve işhadına görünmektir.

Altıncısı: Zevilhayatların tezahürat-ı hayatları olan tahiyyatlarıyla ve tesbihatları olan rumuzat-ı hayatlarıyla, Vâhib-ül Hayat'a arz-ı ubudiyetlerini fehmedip müşahede ederek görüp göstermektir.

Yedincisi: Hayatına verilen ilim ve kudret ve iradet gibi sıfat ve hallerinden cüz'î nümuneleri mikyas ederek, Hâlıkın sıfât-ı mutlakasını ve şuun-u mukaddesesini fehmetmektir. Meselâ: Nasıl ben, cüz'î ilim ve irade ve iktidarımla bu evi böyle muntazam yaptım ise, bu kasr-ı âlemin bânisi de, kasr-ı âlemin büyüklüğü nisbetinde kadîr ve alîm ve hakîmdir.

Sekizincisi: Şu mevcudatın herbirinin kendine mahsus bir lisan ile söylediği tevhid ve rububiyet-i Sâni'a dair kelimatını fehmetmektir.

Dokuzuncusu: Acz ve fakr derecelerinin emsaliyle, kudret-i Sâni'in ve gına-yı İlahiyenin derecat-ı tecelliyatını anlamaktır. Nasılki açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyacatın enva'ı mikdarınca lezzet-i taamın enva'-ı derecatı anlaşılıyor. Öyle de gayr-ı mütenahî acz ve fakrın ile, Sâni'in gayr-ı mütenahî kudret ve gınasının derecatını fehmetmektir.

Hem senin gaye-i hayatın bunlar olduğu gibi, mahiyet-i hayatın da şunlardır:

1- Âsâr-ı esma-i İlahiyenin garaibinin fihristesi,

2- Şuun ve sıfat-ı İlahiyenin fehmine bir mikyas,

3- Âfâkî âlemlere bir mizan,

4- Âlem-i kebirin bir enmuzeci,

5- Kâinatın bir haritası,

6- Şu kitab-ı kebirin bir fezlekesi,

7- Defâin ve künuz-u mahfiyeyi açacak anahtarların mahzenidir. İşte mahiyet-i hayatın budur.

Hayatın sureti ise şudur: Hayatın bir kelime-i mektube ve hem mesmuadır. Esma-ül hüsnaya delalet eder.

Hakikat-ı hayatın da budur: Tecelli-i ehadiyete âyinelik etmektir. Hayatın saadet ve kemali ise, hayatın âyinesine

temessül edene karşı, şuur ile muhabbet ve şevk ile ibadet etmektir.

Ey Said-i bîçare! Hayat böyle gayata müteveccih olduğu halde; ne akıl ve ne insaf ile hayatını hiç ender hiç hükmünde olan huzuzat-ı nefsaniyeye sarfediyorsun? Sair zevilhayat hattâ nebatat dahi, bahsettiğimiz gayelerin bazısında sana şeriktirler. Evet nar, elma ve dut gibi musanna' meyveler birer kelime-i kudrettirler. Esma-i İlahiyeyi ilân edip okutturuyorlar. Onların hayatlarının gayeleri bu gibi emirlerdir. Yoksa bu meyvelerin suretlerinin gayeleri olan yenilmek, gaye-i hayatları değildir. Ancak, gaye-i mevtleri olabilir. Yani ölümlerinin bir gayesidir. Fakat sair zevilhayat, bütün gayelerde sana müsavi olamaz. Çünki câmi' âyine sendedir. Sen dahi, senden çok aşağı olanlardan daha aşağı olma. Mü'minin kıymetini ilân eden şu hadîs-i kudsî sana kâfidir:

لاَ يَسَعُنِى اَرْضِى وَلاَ سَمَائِى وَلكِنْ يَسَعُنِى قَلْبُ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ

Ve hem yine bu beyte nazar et:

مَنْ نَكُنْجَمْ دَرْ سَموَات و زَمِينْ ❊ اَزْ عَجَبْ كُنْجَمْ بَقَلْبِ مُؤْمِنِينْ

Onbirinci Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشَى وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلَّى وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَ اْلاُنْثَى اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى
فَاَمَّا مَنْ اَعْطَى وَ اتَّقَى وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى وَ اَمَّا مَنْ بَخِلَ
وَ اسْتَغْنَى وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى

Ey Avrupa! Sen sağ elinle, sakîm ve mudıll (yani dalalete sevk eden) bir felsefeyi; sol elinle, sefih ve muzır bir medeniyeti tutup, “Beşerin saadeti bu iki şey iledir.” deyip dava edersin ve beşeri bunlara davet edersin. Senin, bu iki elin kırılsın. Senin bu iki hediyen, senin başını yesin.

Ey naşir-i küfr ü küfran! Âyâ.. hiç caiz olur mu ki, bir adamın akıl ve kalbi ve vicdan ve ruhu müdhiş bir derecede musibet içinde olduğu halde; cismen zahirî bir derece refah ve zînet içinde bulunmasıyla o adama mes’ud denilsin ve saadetine hükmedilsin? Görüyoruz ki, bir adam inkisar-ı hayale uğrasa veya bir emel-i vehmîden me’yus olsa veya bir emr-i cüz’îden ümidi kesilse, nasıl dünya ona darlaşır. Onun tatlı şeyleri, ona nasıl acı gelir. Acaba bütün âlâmın menşei ve bütün âmâlin hêdimi olan senin bu şeametin ve bu dalaletin ile hasta olup ye’s ve yetimlikle manevî bir cehenneme düşen bir kalb ve bir ruh sahibi, nasıl bir cennet-i kâzibe-i zâile içinde mes’ud olabilir?

Ey beşeri ifsad eden müfsid Avrupa! Beşerin başına getirdiğin binler belalardan bir tekini söylüyorum, dinle! Ve onu izah eden bu temsile bak:

Ey felsefe-i Avrupa tilmizi! Seninle ikimiz şimdi tenezzüh için bir seyahate çıkıyoruz. İşte önümüzde iki yol var. Gel bak! Biz, şu gafil medenîlerin gittikleri yola gidiyoruz. İşte şurada-burada her yerde, hattâ gözümüzün yetiştiği yerlerde belki bütün seyahatımız müddetince böyle göreceğiz ki, her adım başında bir âciz adam duruyor. Bir

kısım kavî ve galib insanlar o bîçareye hücum edip, öyle bir surette mal ve hayvanatını gasbediyorlar ve hanesini tahrib ediyorlar ve bazan onu öyle bıçaklayıp cerh ediyorlar ki; haline sema ağlıyor. İşte her nereye baksan bu hal taammüm etmiş. Her yerde zalimlerin velvelelerinden ve mazlumların vaveylâlarından başka birşey işitilmiyor. Bütün yol boyunca bir matemhane-i umumî şeklini alan bu hal devam ediyor. Madem ki insanız, insan insaniyeti cihetiyle başkasının elemiyle müteellim olur. Bu hadsiz âlâm-ı beşere nasıl tahammül ederiz? Vicdan, nasıl bu hale dayanabilir? Yalnız şu azab-ı vicdaniyeden bizi kurtaracak iki çaremiz var.

Birisi: Gayet sarhoş olmalıyız.

Diğeri: İnsaniyetten tecerrüd edip vahşi, hodendiş bir kalbi taşımalıyız ki; selâmetimiz için bu iki çare bize bütün halkın helâketini unuttursun ve bizi müteessir etmesin. Hem bir parça ahmak da olmalıyız ki; bütün halka şamil bir beladan kendimizi hariç zannetmeliyiz.

Ey Avrupa! Senin bir gözü kör dehân ile ruh-u beşere hediye ettiğin şu cehennemî haleti sen de anladın. Sen şu müdhiş derde bir derman aradın. Bu derde şifa ve ilâç olan hüda-i Kur’an’dan gözünü yumdun. Muvakkaten elemi hissetmemek için cazibedar lehviyatı, parlak ve okşayıcı hevesatı ilâç olarak buldun. Ve bunlarla beşerin hissini ibtal ettin. Senin bulduğun bu derman, senin başını yesin ve yiyecek!

Ey hayal arkadaşım! Elbette anladın.. şu yol, hayat yoludur ki; ehl-i gaflet ve dalalet o yolda giderler. Bütün zîhayat onların nazarında o bîçare adama benzer. Mevt ve musibetler, o zalimlere benzer. Daha başka noktaları sen tatbik edebilirsin.

Ey yoldaş ve ey tilmiz-i Avrupa! Gel, diğer yoldan, Kur’an’ın talebelerinin arkalarından gidiyoruz. İşte bak: Her menzilde, her yerde, her adım başında bütün yol boyunca birer asker, her kulübecik önünde vazife başında nöbet bekliyor. İşte bak, kanun zabitleri geliyorlar. Herkese terhis tezkereleri veriyorlar. İşte her yerde bir sürurdur kopuyor. O

memurlar, terhis olunan neferlerden silâhlarını, varsa atlarını ve mîrî libaslarını alıyorlar. Neferlerden, ameliyata muhtaç olanlar varsa, ameliyat-ı cerrahiye yapıyorlar. Sonra terhis tezkeresini veriyorlar. Bu neferler, çendan ülfet ettikleri eşyalarından ayrılmak için zahiren bir hüzün gösteriyorlar.. fakat, bâtınen mesrur oluyorlar. Zira o vazifenin külfet ve mes'uliyetinden kurtuluyorlar. Hem ettikleri hizmetlerine mukabil mükâfatlarını almak için vatan-ı aslîlerine dönüyorlar. Hem sultanlarına kavuşuyorlar. İşte bak! O memurlar, bazan acemî ve kaba bir nefere rastgeliyorlar. Nefere "Silâhını, atını teslim et! Sana izin vereceğiz." diyorlar. Nefer onlara diyor: "Ey efendiler! Sizi tanımıyorum. Ben devletin askeriyim, padişahın hizmetindeyim, sonra huzuruna çıkacağım, yanına döneceğim. Eğer onun izin ve rızası ile gelmiş iseniz, baş ve göz üstüne. Yok, cesaretimi tecrübe için emir etmiş de rızası yoksa, yanlış geldiniz. Bendeki emanetini muhafaza ve sultanımın haysiyetini himaye yolunda bütün kuvvetimle sizinle müdafaa edeceğim."

İşte bu yolda, baştan başa hal bu minval üzere gidiyor. Her taraftan sürur ve şenlik sadâsı geliyor. Bir taraftan sürur içinde tahşidat-ı askeriye tekbir ve tehlil ile başlamış. Evet hayvanat cinsindeki bütün tevellüdat, tahşidata benzer. Diğer taraftan yine sürur ile terhisat-ı askeriye bir velvele-i tekbir ve teşekkür içinde başlamış. Evet, zîhayat cinsindeki bütün vefiyat bu terhisata benzer.

İşte Kur'an-ı Hakîm beşere böyle bir hediye getirmiştir. Eğer beşer bu hediyeyi kabul edip güzelce istimal etse, hayat-ı dünyevîde cennet-i maneviyeyi andıran bu ikinci yoldan gidecektir. Ne geçmişten hüzün eder ve ne de gelecekten havf ve perva eder.

Ey Avrupa! Evvelki cehennemî yol, senin açtığın yol olduğu, senin desatirin ile sabittir. Çünki senin nazarında hayatın düsturu: "Her zîhayat, kendi nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır, lezzeti için sa'yeder, bir hakk-ı hayatı vardır. Hayatının gayesi, kendisine aittir." dersin. Ve netice-i

himmeti: “Hıfz-ı beka ve temin-i hayata münhasırdır. Ve kuvvetine güvenmelidir. Zira medar-ı hayat olan, düstur-u cidaldir. Belki hayat, cidaldir.” diye hükmediyorsun. Daha bunlar gibi çok esasat-ı bâtıla ile beşeri evvelki yola sevkettin. Acaba, medar-ı hayat olan düstur-u teavün ezharün mine’ş-şems (güneşten daha zahir) olduğu halde, nasıl kör oldun görmüyorsun? Evet Şems ve Kamer’den tut, tâ nebatatın hayvanatın imdadına ve hayvanatın insanların imdadına ve mevadd-ı gıdaiyenin semeratın imdadına hattâ taamın zerratı, hüceyrat-ı bedenin tegaddisi için kemal-i intizam ile koşmaları bir Rabb-i Kerim’in emriyle bir vazife-i muavenet ve teavün ve uhuvvet olduğunu ve kavînin zaîfe müsahhariyeti olduğunu kör olmayan görür.

Amma düstur-u cidal ise; bir kısım hayvanat-ı zalimenin sû’-i istimallerinden neş’et eden bir düstur-u cüz’î-yi gayr-ı fıtrîdir. Meselâ: Âkil-ül lahm canavarların vazifeleri, sıhhiye neferleri gibi hayvanatın cenazelerini toplamak; berr ve bahrin yüzünü temizlemektir. Onların sağ olan hayvanları yemeleri, sû’-i istimaldir, gayr-ı meşru’dur. Cezasını çekeceklerdir. Bu düsturun çürüklüğünü gördün. Şimdi, her zîhayat nefsine mâliktir diye olan düsturun mahiyetini gör:

Zîhayat içinde en eşref ve ihtiyarca en geniş olan insandır. Halbuki insanın ef’al-i ihtiyariyesi içinde en hafifi ve en zahiri, söz söylemesi ve yemek ve içmesi ve düşünmesidir. Halbuki insanın bunlarda dest-i ihtiyarının müdahalesi ne kadar az olduğu azıcık düşünmekle anlaşılır. Halbuki mahlukatın en eşrefi olan insanın eli, tasarruf-u hakikîden bu derece bağlı olsa; başka hayvanat ve cemadat, sırf birer memluktan ve Hâlıkın hesabıyla dönen ve çalışan birer mahluk-u müsahhardan başka birşey değillerdir.

Sair esasatın, bu iki esasın gibi esassızdırlar. Seni bu hataya düşüren, senin yek-çeşm dehândır. Çünki sen, Rabbini unuttun. Hikmet-i san’at-ı Rabbaniyeye, kör tabiat namını taktın, âsâr-ı rahmeti, o mevhum tabiata istinad ederek, esbaba isnad ettin, küfrana başladın. Allah’ın malını, bazı şeytan tagutlara taksim ettin, küfre girdin. İşte bu

dalaletindendir ki senin nazarında herbir insan, belki herbir hayvan, nihayetsiz hacatının tahsili için, hesabsız düşmanlarına karşı tek başıyla mücadele ve musaraa etmeğe muztardır. Fakat ne ile, hangi silâh ile? Evet zerre gibi bir iktidar, saç gibi bir ihtiyar, zevale maruz lem'a gibi bir şuur, intıfaya maruz şu'le gibi bir hayat, kısalıkta dakika gibi bir ömür ile musaraa etmek lâzım gelir. Halbuki bütün elinde olanı sarfetsen, hadsiz metalibinden birisini de tahsile kâfi değil. Bir musibete düşsen, kör-sağır esbabdan istimdad edersin. İşte karanlıklı dehân, beşerin edyan-ı semavî nuruyla gündüz rengini almış ömrünü geceye tebdil etti. Yalnız o muzlim geceyi, yalancı ve müstehzi bazı ışıklarla tenvir etmişsin.

İşte herbir zîhayat, evvelki yolda gördüğümüz bîçare adama benzer ki; sahibsiz ve âciz oldukları halde, hadsiz merhametsiz zalimlerin hücumuna maruzdur. Bütün dünya bir matemhane-i umumî, yani zikirhane olan dünyayı, bir matemhane şeklinde gösterdin. Tesbihat olan asvatı, elîm firak ve zeval vaveylâları tarzında işittiriyorsun.

Şimdi, senin felsefen tilmizleri ile Kur'an-ı Hakîm'in tilmizlerinin müvazenelerine bak! Senin hâlis tilmizin, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasis bir şeye de ibadet eder bir firavun-u zelildir. Her nâfi' şeyi, kendine Rab tanır.

Kur'anın hâlis tilmizi ise abddir. Fakat a'zam-ı mahlukata da ibadete tenezzül etmez. Ve a'zam-ı menfaat olan Cennet'i gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir.

Hem senin tilmizin, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için nihayet zilleti kabul eden ve bir menfaat-ı hasise için şeytan gibi şahısların ayağını öpmekle zillet gösteren bir miskin-i zelildir.

Kur'an'ın tilmizi ise, mütevazi, heyyin yani âsan ve leyyin, yani yumuşaktır. Fakat Fâtırının gayrına, daire-i izni haricinde tezellüle tenezzül etmez.

Hem senin tilmizin, cebbar ve mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-i istinad bulmadığı için, zâtında gayet acz ile âciz bir cebbar-ı hodfüruştur.

Kur'an'ın tilmizi ise fakir ve zaîftir. Fakr ve za'fını bilir. Fakat onun Mâlik-i Kerim'i ona iddihar ettiği servet ile müstağnidir. Seyyidinin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir.

Hem senin tilmizin menfaatperest ve hodendiştir ki; o tilmizin gaye-i himmeti, nefis ve batnın hevesatını tatmindir. Ve menfaat-ı şahsiyesini -bazan- kavminin menfaati içinde kavminin menfaatı namıyla ve menfaat-ı nefsini, menfaat-ı millet namıyla arar. Ya rikkat-i cinsiye eleminden kurtulmak ister veya hırsını veya gururunu veya hubb-u câhını o milliyetperverlik cihetinde teskin eder.

Elhasıl: Nefsinden başka hakikî hiçbir şeye muhabbet etmez. Herşeyi kendi nefsine feda eder.

Kur'an'ın tilmizi ise, yalnız livechillah ve rıza-yı İlahî için ve fazilet için o derece nefsinin menfaatinden tecerrüd eder ki, cennet-i ebediyeyi dahi hakikî maksad ve gaye-i ibadet yapmaz. Nerede kaldı ki bu dünya-yı zâilenin fâni olan menafi'i onu, hakikî maksad ve gayesinden çevirsin.

İşte o iki hâlis tilmizin himmetlerinin birbirinden ne derece mütefavit ve mugayir olduğu bununla anlaşılır.

Evet Kur'an'ın tilmizi, en büyük şeyleri, arş ve şems gibi mevcudları birer memur, birer mahluk-u müsahhar, birer âciz tanır. Ruhunda, bütün ehl-i semavat ve arz sâlihlerine karşı öyle bir alâka-i şedide-i uhuvvetkârane hisseder ki, ehl-i beytine dua ettiği gibi; an-samim-il kalb onlara da dua edip, saadetleriyle mes'ud olduğunu gösterir.

Bu iki tilmizin mürüvvetlerinin derece-i farkına bak ki: Senin tilmizin, nefsi için kardeşinden kaçar. Kur'an'ın tilmizi ise, bütün ibadı, belki bütün mahlukatı kendine kardeş görür.

Kur'an-ı Kerim'in, tilmizlerine verdiği ulviyet ve kıymet bununla anlaşılır ki: Bu küçük insan, küçük bir mikroba mağlub ve edna bir kerb ile yere düştüğü ve o kadar zaîf olduğu halde; Kur'an-ı Kerim'in feyz ü irşadıyla o derece yükseklenir ve o derece letaifi inbisat eder ki; dünya mevcudatını ve zerrat-ı kâinatı tesbih tanesi edip,

Mabudunu o adedle zikreder. Hattâ bir kısımları bunları da az görüp, Mabud-u Zülcelal'in liyakatını göstermek için gayr-ı mütenahî adedle, gayr-ı mütenahî tesbih ile Mabud-u Zülcemal'i zikrediyorlar. Dünya zerratının, virdlerine kâfi bir tesbih olmadığını ve nâkıs olduğunu gören ve Cennet'i zikirlerine gaye tanımayan uluvv-i himmet sahibi o tilmizler; kendi nefislerini, en edna bir mahluk-u İlahîden efdal görmediklerini gösteren bir hal ile, nihayet derecede tevazu ve mahviyet gösteriyorlar.

O şecere-i tûbâ-i Kur'aniyenin hadd ü hesaba gelmez münevver meyvelerinden Kutb-u Geylanî, Rufaî, Şazelî gibi zâkirleri dinle. Nasıl, tesbih tanelerine bedel zerrat-ı kâinatın silsilelerini ellerinde tutmuşlar, öylece Mabudun zikrini çekiyorlar.

Ey Avrupa'nın ruh-u habisi! Felâket-i maneviye-i beşeriyenin sebebi olan desatirinden bazılarını sâbıkan zikrettik. Şimdi, beşerin saadet-i maneviyesine menşe' olan desatir-i Kur'aniyenin yalnız bir-ikisine işaret edeceğiz:

Evet, hüda-yı Kur'anî böyle insana hitaben der: Ey insan! Senin elinde olan hayatın ve vücudun ve nefsin ve malın emanettir. Onlar, herşeye kadîr ve herşeye alîm bir Mâlik-i Kerim'in mülküdür. O Mâlik-i Kerim ve Rahîm, kemal-i kereminden, sende emanet olan kendi mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin. Senin elinde beyhude zayi' olmasın. Sonunda, sana büyük faide versin. Sen bir memursun, asker gibi muvazzafsın. Öyle ise onun namıyla çalış, onun hesabıyla sa'yet. Muhtaç olduğun bütün şeyleri sana bahşeden ve rızkını veren, muktedir olmadığın şeylerden seni hıfzeden odur. Senin gaye-i hayatın, Mabudun tecelliyatına ve esma ve şuunatına mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit de ki: اِنَّا لِلّٰهِ "Ben, onun hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer Rabbimin izin ve rızasıyla gelmiş isen, merhaba safa geldin. وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ Biz ona gideriz ve onun rü'yetine müştakız. Günün birinde elbette bizi hayatın vazife ve tekâlifinden âzad edecektir. Ne var, o âzadlık bugün olsun. Hem ey musibet! Senin elinde

olsun. Yok, eğer Rabbimin irade ve emriyle beni tecrübe ve imtihan için gelmiş isen; fakat Rabbimin beni âzad etmeğe izin ve rızası yoksa, kuvvetim yettikçe ben, emaneti emin olmayana teslim etmeyeceğim. Haydi git ey zalim musibet!..”

Ey hayalî arkadaşım! Hakikat-ı hal, iki tarafta bu minval üzeredir. Lâkin hidayet ve dalalette derecat-ı insan mütefavittir. Meratib-i gaflette insanlar muhteliftir. Şu zamanın gafleti o derecede kalınlaşmış ve öyle uyutucu bir tarzda ibtal-i his etmiş ki, medenîler evvelki yolun elîm elemini hissetmiyorlar. Lâkin, hassasiyet-i ilmiyenin tezayüdü ile ve mevt-âlûd inkılabatın ikazatıyla şu perde-i gaflet parçalanacaktır.

Binlerle veyl o müslüman evlâdlarına ki, ecnebilerin tagutlarına ve felsefelerine aldanıp, Kur’an-ı Kerim’in dersini unutur.

Ey gençler ve ey İslâm evlâdları! Avrupa’nın size karşı olan merhametsiz zulüm ve adavetine ve bâtıl efkârına ne akıl ile muhabbet edip onları taklid ediyorsunuz ve onlara ittibaen sefahetlerine iştirak ve saflarına iltihak ile mukabele ediyorsunuz? Onları taklid ve onlara ittiba ile beraber, dava-yı hamiyet yalandır.

Milleti istihfaf ve milliyetle istihzadır.

Cenab-ı Hak, bizi de sizi de tarîk-i müstakimden ayırmayıp hidayette kılsın, âmîn…

Onikinci Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِ

Ey birader! Küffar ve ehl-i dalaletin kesret-i adediyle beraber bazı hakaik-i imaniyenin inkârlarında ittifakları seni sarsmasın. Çünki kıymet, kesrette değildir. Zira insan, insan olmadığı vakit, şeytan bir hayvan olur. Ecnebiler gibi ihtirasat-ı hayvaniyede terakki ettikçe, hayvaniyeti şiddetlenir; daha ziyade hayvan olur. Hayvanatın kemmiyetçe kesreti ve insanın hayvanata nisbeten kılleti malûm. Halbuki hayvanat, insan için halkolunmuştur.

Küffarın tarifi ise: Küffar, hayvanat-ı İlahîden bir nevi habistirler ki; imaret-i dünyaya ve hem mü'minlere derecat-ı niam-ı İlahiyeyi anlamağa bir vâhid-i kıyasî olmak için halkedilmişler ve imhal edilmişlerdir. Şu küffar denilen bu nevi hayvanatın, hakkı inkâr edip nefyetmekte ittifakları kuvvetsizdir. Evet küfür, çendan isbat suretinde de olsa; nefiydir, inkârdır, cehildir, ademdir. Binler ehl-i nefiy ve inkârın iki ehl-i isbata karşı sözleri bâtıldır, sukut eder.

Meselâ: Bütün bir şehrin ahalisi, ramazan ayına bakıyorlar. Binler insan, yok diye nefiy ve inkâr etseler, iki adam da isbat edip şehadet etse, bütün inkâr edenlerin sözleri hiçe iner. Acaba kâr-ı akıl mıdır ki; sen desen: "Bu kadar binlerle insanların tevatürlerini kabul ederim, o iki adamın şehadetlerini reddederim."

Aynen bunun gibi, biri çıksa dese: "Koca Avrupa'nın bu kadar hükeması şu hakikat-ı imaniyeyi inkâr ediyorlar. Bizim iki hocamızın sözü nasıl tercih ediliyor?"

Ey bîçare nâdan! Mes'ele hiç öyle değil. Bu söze hiç hakkın yok. Belki bu mes'ele, hiç ehil olmadıkları

mes’elelerde nâ-ehil birkaç fuzulînin hadsiz ehl-i ihtisasa karşı söz söylemesidir.

Bir-iki hoca dediğin, milyarlar beşerin güneşleri hükmünde olan Şeyh-i Geylanî, İmam-ı Gazalî, Muhyiddin-i Arabî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbanî gibi ehl-i ihtisasın icmalarıdır ki; o hakikatı görmüşler, gösteriyorlar. Koca Avrupa hükeması dediğin; madde-perest, akılları gözlerine sukut etmiş, maneviyattan uzaklaşmış, şems-i hakikattan ve hilâl-i haktan âmileşmiş; hakkı görmedikleri için hakkı nefyeden, haddinden tecavüz etmiş san’atkârlardır.

قَدْ يُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ ❊ وَ يُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ

Yani, bazı gözü hasta olan kimse, güneşin ziyasını ve vücudu hasta olan kimse de, suyun tadını inkâr ediyorlar.

Onüçüncü Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا

Ey serab-ı gururu, şarab-ı tahur zanneden Said-i hodfüruş! Hikmet, hayr-ı kesîr olduğunu işittin. Fakat yanlış yola gitmiştin. Şu kitab-ı kâinatın hikmetini, maânîsinde aramadın. Gittin, nukuşunda taharri ettin. Hikmet-i kudsiye-i Kur'aniye ile hikmet-i felsefe-i insanın farklarını görmek istersen şu temsile güzel bak:

Bir zaman dindar, san'atkâr bir hâkim Kur'an'ı acib bir tarzda yazmış. Bazı hurufatını elmas ve zümrüt ile, bir kısmını altun ve gümüş ile, bir kısmını daha kıymetdar cevherler ile yazıp öyle müzeyyen ve münakkaş etmişti ki; o Kur'anı, kıraatını bilen ve bilmeyen herkes temaşa edip istihsan ederdi. Fakat o Kur'an'ın manasındaki zînet ve güzellik, zahirî zînetinden milyon mertebe daha âlî, daha galî; belki nisbet kabul etmez derecededir. O hâkim, şu musanna' ve murassa' Kur'an-ı Hakîm'i, bir ecnebi feylesofa ve bir müslüman âlime gösterdi. Ve emretti ki: "Herbiriniz buna dair birer eser yazınız." Herbiri, o Kur'ana dair birer kitab te'lif etti. Fakat feylesofun kitabı, yalnız hurufun nakışlarından ve münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin hâsiyetlerinden ve tarifatından bahseder. Manasına hiç ilişmez. Zira o ecnebi adam, Arabça okumasını hiç bilmez. Hattâ o müzeyyen Kur'an'ın kitab olduğunu bilmiyor. Ve ona münakkaş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin o ecnebi feylesof, her ne kadar Arabça bilmiyor, fakat iyi bir mühendistir, güzel bir musavvirdir, mahir bir kimyagerdir, sarraf bir cevhercidir.

Amma müslüman âlim ise; ona baktığı vakit, o Kitab-ı Mübin'dir, Kur'an-ı Hakîm'dir anladı. Tezyinat-ı zahirîsine

ehemmiyet vermedi. Hurufunun nakışlarıyla iştigal etmedi. Belki öyle bir şey ile meşgul oldu ki; ötekinin mes'elelerinden milyon mertebe daha âlî ve daha galî, daha latif, daha şerif, daha nâfi', daha câmi'. Çünki o müslüman âlim, o Kur'an'ın perde-i nukuşu altında olan hakaik-i kudsiyesinden ve envâr u esrarından bahsederek bir güzel tefsir yazdı.

Sonra, ikisi de eserlerini hâkime takdim ettiler. Hâkim, evvel feylesofun eserine baktı gördü ki: O hodpesent, tabiatperest adam çok çalışmış; fakat hiç hikmetini ve manasını anlamamış. Belki karıştırmış. Ona karşı hürmetsizlik belki edebsizlik etmiş. Manasız nukuş zannederek, kıymetsizlik ile tahkir etmiş. Hâkim dahi eserini başına vurdu. O feylesofu huzurundan çıkardı.

Sonra öteki âlimin eserine baktı gördü ki: Gayet güzel nâfi' bir tefsirdir ve hakîmane ve mürşidane bir te'liftir. Âferin! dedi. İşte âlim ve hakîm buna derler. Öteki, haddinden tecavüz etmiş bir san'atkârdır. Eğer temsili fehmettin ise, bak hakikatı gör:

Amma o müzeyyen Kur'an ise, şu musanna' kâinattır. O hâkim ise, Hakîm-i Ezelî'dir. O iki adam ise, birisi yani ecnebisi, ilm-i felsefedir ve hükemasıdır. Diğeri, Kur'an ve tilmizleridir. Kur'an-ı Hakîm, şu Kur'an-ı azîm-i kâinatın bir müfessiridir, bir tercümanıdır.

Evet Furkan-ı Hakîmdir ki; şu sahaif-i kâinatta kalem-i kudretle yazılan âyât-ı tekviniyeyi beşere ders verir. Mevcudata, mana-yı harfiyle bakar. “Ne güzel yapılmış, ne güzel delalet ediyor.” der. Kâinatın hakikî güzelliğini gösterir.

İlm-i hikmet dedikleri felsefe ise; sahaif-i kâinatın hurufunun tezyinat ve münasebatına dalmış, sersemleşmiş. Hurufata, mana-yı harfiyle bakmak lâzım gelirken, mana-yı ismiyle bakmış. “Ne güzel yapılmış.” diyecek yerde, “Ne güzeldir.” deyip çirkinleştirmiş. Kâinatı tahkir edip, kendisine müşteki etmiştir.

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

Ey Said! Saadet istersen, tevekkül et. Fakat tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki müsebbebatı ve netaicini Hâlıktan istemektir.

Esbaba teşebbüs, bir nevi dua-yı fiilîdir. Vesait ise, perde-i dest-i kudrettir.

Evet tevekkül etsen, dünyada istirahatın, âhirette istifaden kat'îdir. Mütevekkil ile sözü anlamayan gayr-ı mütevekkilin misalleri şu hikâyeye benzer ki:

İki adam, bellerine ve başlarına ağır yükler yükletip bir sefineye bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bıraktı. Üstünde oturdu, nezaret etti. Diğeri hem ahmak, hem mağrur, yükünü yere bırakmadı. Ona denildi: "Şu ağır yükünü gemiye bırak, rahat et." O dedi: "Yok, ben kuvvetliyim. Yükümü hem belimde, hem başımda muhafaza ederim." Ona denildi: "Bizi ve seni kaldıran şu gemi daha kuvvetlidir, daha güzel muhafaza eder. Hem gittikçe kuvvetten düşen belin ve akılsız başın, şu gittikçe ağırlaşan yüklere tâkat getiremiyecek. Hem dahi gemi kaptanı seni böyle görse, ya "Divanedir." der, seni tardeder; ya "Hâindir." der, "Gemimizi ittiham ediyor ve bizimle istihza ediyor, hapsediniz." der. Seni hapsettirir. Hem herkese de maskara olursun. Çünki za'fiyetini gösteren tekebbürün ile, aczini gösteren gururun ile, riyayı gösteren tasannuun ile kendini mudhike yaparsın. Herkes sana gülecek."

O bîçarenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh! Allah senden razı olsun! Zahmetten ve hapisten ve maskaralıktan kurtuldum." dedi.

Ondördüncü Ders

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ
اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ لَهُ مَقَالِيدُ السَّموَاتِ وَ اْلاَرْضِ ❊
فَسُبْحَانَ الَّذِى بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ ❊ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلاَّ بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ❊
مَا مِنْ دَابَّةٍ اِلاَّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّى عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Tevhid-i hakikînin hâlis güneşinden ondört lem'adır. Yani, ondört lâmbadır.

BİRİNCİ LEM'A: Ey gafil esbabperest insan! Esbab, bir perdedir. Çünki izzet ve azamet öyle ister. Fakat iş gören, kudret-i Samedaniyedir. Çünki tevhid ve celal öyle ister. Sultan-ı Ezelî'nin memurları, saltanat-ı rububiyetinin icraatçıları değildirler, belki dellâlları ve nâzırlarıdırlar. Çünki memurlar ve vesaitler, izzet-i kudretini ve haşmet-i rububiyetini izhar içindirler. Yoksa sultan-ı insanî gibi acz ve ihtiyacı için, memurlarını saltanatına şerik etmiş değildir. Esbab, haksız şekvalar Âdil-i Mutlak'a tevcih edilmemek için vaz'edilmiştir.

Evet izzet ve azamet ister ki; esbab, perdedar-ı dest-i kudret olsun aklın nazarında... Tevhid ve celal ister ki; esbab-ı dâmenkeş, ellerini çeksin tesir-i hakikîden...

İKİNCİ LEM'A: Evet Sâni'-i Zülcelal'in her masnu üstünde bir Hâlık-ı Külli Şey'e has bir sikkesi; her mahluku üstünde bir Sâni'-i Külli Şey'e mahsus bir hâtemi ve kalem-i kudretinin menşuru üstünde taklid kabul etmez mükemmel bir turra-i garrası vardır. Meselâ hesabsız sikkelerinden hayat üstünde koyduğu sikkeye bak ki: Bir şeyden herşeyi yapar, hem herşeyden birşey yapar.

Evet bir içilen sudan, hesabsız a'zâ ve cihazat-ı hayvaniyeyi yapar. Hem ekl'edilen bütün muhtelif

et'imeden, hayvanî olsun, nebatî olsun, bir cism-i has ve belki bir cild-i mahsus, belki bir cihaz-ı basit yapar. Evet sen de aklın varsa anlarsın ki: Bir şeyden herşeyi yapmak ve herşeyden bir şey yapmak, herşeyin Sâni'ine has ve Hâlık-ı Külli Şey'e mahsus bir sikkedir.

ÜÇÜNCÜ LEM'A: Hem meselâ zîhayat üstünde koyduğu hâteme bak. O zîhayat, âdeta kâinatın bir misal-i musaggarı ve şecere-i âlemin bir semeresi ve şu âlemin bir çekirdeği gibi, enva'-ı âlemin ekserî nümunelerini câmi'. Güya o zîhayat, gayet hassas mizanlarla, mecmu' kâinattan süzülmüş bir katredir. Demek şu zîhayatı halketmek için, bütün kâinatı kabza-i tasarrufunda tutmak lâzım gelir.

İşte aklın varsa anlarsın ki; bir şeyi meselâ bal arısını, ekser eşyaya bir nevi fihriste yapmak; bir şeyde meselâ insanda, şu kitab-ı kâinatın hemen bütün mesailini yazmak; bir şeyde, meselâ küçücük incir çekirdeğinde, koca incir ağacının proğramını ve kalb-i beşerde, şu âlem-i kebirin bir nevi proğramını ve kuvve-i hâfızada, hâdisat-ı kevniyenin mufassal fihristesini dercetmek, elbette Hâlık-ı Külli Şey'e has ve bu kâinatın Rabbine mahsus bir hâtemdir.

DÖRDÜNCÜ LEM'A: İhya üstünde koyduğu turrasına bak! Meselâ, güneş herbir şeffaf üstünde, seyyarattan tut tâ katarata, tâ zerrat-ı zücaciyeye ve tereşşuhatına kadar herbiri üstünde cilve-i misaliyesini gösteren turrası olduğu gibi; Şems-i Sermed'in ve tecelli-i ehadiyetin ihya cihetinde herbir zîhayat üstünde öyle bir turrası vardır ki; farazâ bütün esbab toplansa, yine o turranın taklidini yapamaz. Nasılki katrelerde görünen güneşin timsalleri güneşin tecellisine verilmediği vakit, herbir katrede ve ziyaya maruz herbir cam parçasında ve herbir zerre-i şeffafede, tabiî ve hakikî bir güneşin vücudunu bil'asale kabul etmek lâzım gelir. Bu hal ise, belâhetin nihayetsiz derekesidir.

Öyle de Şems-i Ezelî'nin şuaları olan ve esmasının nokta-i mihrakıyesi hükmünde olan herbir zîhayat üstündeki tecelli-i ehadiyeti, Ehad u Samed olan Zât-ı Akdes'e verilmediği vakit her bir zîhayatta, hattâ sinekte ve çiçekte nihayetsiz

bir kudret-i fâtıra, bir ilm-i muhit, bir irade-i mutlaka, hem Vâcib-ül Vücud'a mahsus sair sıfatları o zîhayatın içinde kabul etmek ve âdeta o zîhayatın herbir zerresine bir uluhiyet vermek gibi dalaletin en eblehçesini kabul etmek lâzımdır. Zira zerrelere, hususan tohum zerreleri olsa, öyle bir vaziyet verilmiş ki, o zerreler cüz' olduğu zîhayata, belki o zîhayatın nev'ine, belki muhtaç olduğu bütün mevcudata karşı öyle bir mevki alıyorlar ki; eğer o zerrelerin nisbeti Kadîr-i Mutlak'tan kesilse, o vakit o zerrelerin herbirine, herşeyi görür bir göz, herşeyi muhit bir şuur vermek lâzım gelir.

Elhasıl: Nasılki katrelerde olan güneşçikler, güneşin cilvesine verilmezse, nihayetsiz güneşleri kabul etmek lâzım geliyor. Öyle de herşeyi, Kadîr-i Mutlak'a vermezsek, gayr-ı mütenahî ilaheleri kabul etmek lâzım gelir.

BEŞİNCİ LEM'A: Evet nasılki bir kitab olsa, hususan o kitab yazma olsa, o kitabı yazmak için bir kalem kâfidir. Eğer o kitab, basma veya matbu olsa, hurufatı adedince kalemler, yani demir harfler lâzım ki tab'edilebilsin. Şayet o kitabın bazı harflerinde ince hat ile kitabın ekseri yazılmış ise, bütün o demir harflerin küçücükleri, o tek harfe lâzım; tâ o kitab tab'edilebilsin.

Aynen öyle de: Şu kitab-ı kâinatı, kalem-i kudretin, Zât-ı Ehad'in mektubu desen, vücub derecesinde sühulet ve makuliyet yoluna gidersin. Eğer tabiata isnad etsen, imtina' ve muhal derecesinde bir suubet ve hiçbir vehmin kabul etmeyeceği bir hurafat yoluna gidersin. Çünki tabiat için herbir cüz' toprakta ve suda ve havada, milyarlarla medenî matbaalar, fabrikalar bulunması lâzım ki hesabsız ezhar ve esmarın teşekkülâtına mazhar olabilsin. Zira herbir cüz' toprak, ekser nebatata menşe' olabilir. Hususan meyveli olsalar, çiçekli olsalar teşekkülâtları o kadar muntazam, o kadar mevzun, o kadar mümtaz, o kadar ayrıdır ki; her birisi için yalnız ona mahsus birer ayrı fabrika veya ayrı birer matbaa lâzımdır. Demek tabiat her bir şeyde, her bir şeyin

makinelerini bulundurmağa mecburdur. İşte şu hurafeden, hurafeciler dahi utanıyorlar.

ALTINCI LEM'A: Elhasıl: Nasıl bir kitabın her bir harfi, kendi nefsini ve kendi vücudunu bir harf kadar gösterir ve bir vecihle kendi nefsine ve vücuduna delalet eder. Lâkin kâtibini, on kelime ile tarif eder ve birkaç vecih ile gösterir. Öyle de, şu kitab-ı kebir-i âlemin her bir harfi kendi vücuduna cirmi kadar delalet eder ve gösterir. Fakat Nakkaş-ı Ezelî'nin esmasını bir kaside kadar tarif eder, gösterir. Demek hem kendini, hem bütün kâinatı inkâr eden bir ahmak, yine Sâni'in inkârına gitmemelidir.

YEDİNCİ LEM'A: Nasılki herbir mahluk-u cüz'î üstünde ehadiyetin sikkesi olduğu gibi; her bir nevi üstünde, her bir küll üstünde, tâ mecmu' âlem üstünde sikke-i ehadiyet ve hâtem-i vâhidiyet ve turra-i vahdet gayet parlak bir surette vaz'edilmiştir. İşte bak, sath-ı arzın sahifesinde, bahar mevsiminde, Nakkaş-ı Ezelî en ekall üçyüzbin nebatat ve hayvanat enva'ını haşr u neşreder. Nihayetsiz ihtilat ve karışıklık içinde, nihayet derecede imtiyaz ve intizam ile bunları iade edip haşrediyor. Çendan bir kısmını aynen iade etmiyor. Fakat ayniyet derecesinde bir müşabehet ve bir misliyetle iade ediyor.

Demek haşr-i bahar, tevhide sikke olduğu gibi; haşr-i kıyamete dahi tamamen misal olabilir. Demek baharda, ihya-yı arz içinde üçyüz bin haşrin nümunelerini kemal-i intizam ile icad edip, sahife-i arzda karışık bir halde üçyüzbin muhtelif enva'ı hiç hatasız ve hiç sehivsiz ve hiç karıştırmadan gayet mevzun ve muntazam ve manzum olarak yazmak, nihayetsiz kudret ve ilim ve iradeye mâlik bir Zât-ı Zülcelal'in sikke-i mahsusası olduğunu her zîşuurun derketmesi lâzım gelir. Kur'an-ı Kerim ferman ediyor ki:

فَانْظُرْ اِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِى اْلاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِى الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Evet ihya-yı arz içinde üçyüzbin haşrin nümunelerini birkaç gün zarfında yapan kudret-i Fâtıraya, insanın haşri

elbette gayet hafif gelir. Sübhan Dağı'nı bir işaretle kaldıran bir zâta, bu kal'ayı nasıl kaldıracak demek, belâhettir.

SEKİZİNCİ LEM'A: Evet yeryüzündeki gayet basîrane ve hakîmane şu tasarruf-u azîm içinde gayet aşikâre bir hâtem-i vâhidiyet görünüyor ki; vüs'at-i mutlaka içindeki, sür'at-i mutlaka içindeki sehavet-i mutlaka içindeki intizam-ı mutlak ve hüsn-ü san'at ve mükemmeliyet-i hilkat her bir ferd için öyle bir hâtemdir ki; bu hâtem, ancak gayr-ı mütenahî bir ilim ve bir kudret sahibine mahsustur.

Evet görüyoruz ki: Bütün yeryüzünde, bir vüs'at-i mutlaka içinde bir sür'at-i mutlaka, hem o sür'at ve vüs'at-i mutlaka içinde bir sühulet-i mutlaka, hem o sühulet ve sür'at ve vüs'at-i mutlaka ile beraber bir cûd ve sehavet-i mutlaka içinde, nevilerde olduğu gibi her bir ferdde görülen gayet mükemmel bir intizam-ı mutlak ve gayet mümtaz bir hüsn-ü san'at ve gayet mükemmeliyet-i hilkat, hem bir anda ve her yerde ve bir tarzda, her ferdde müşahede edilen bir san'at-ı hârika, elbette ve elbette öyle bir zâtın hâtemidir ki; o Zât-ı Akdes, hiçbir yerde olmadığı halde her yerde hazırdır ve hiçbir şey ondan gizlenemediği gibi, hiçbir şey ona ağır gelemez. Zerreler ve yıldızlar, onun kudretine nisbeten müsavidirler.

DOKUZUNCU LEM'A: Evet nasılki sahife-i arz üstünde Ehad u Samed'in hâtemlerini görebiliyorsun. Bak kitab-ı kâinat üstünde de, büyüklüğü nisbetinde bir vuzuh ile hâtem-i vahdet okunuyor.

Çünki şu mevcudat, bir fabrikanın ve bir kasrın ve bir muntazam şehrin eczaları gibi birbirine karşı muavenet ellerini uzatmış, birbirinin sual-i hacetlerine "Lebbeyk" derler. Elele verip, bir intizam ile çalışırlar. Başbaşa verip, zevilhayata hizmet ederler. Omuz omuza verip bir gayeye müteveccihen bir müdebbire itaat ederler. Evet şems ve kamerden, gece ve gündüzden, kış ve yazdan tut tâ nebatat hayvanların imdadına, hayvanlar insanların imdadına, zerrat-ı gıdaiye semeratın imdadına, mevadd-ı taamiye, hüceyrat-ı bedenin imdadına koşup gelmelerine kadar cari

olan düstur-u teavün ile bütün mevcudat, Kerim bir Mürebbi'nin emriyle hareket ettiklerini gösteriyorlar.

İşte şu kâinat içinde cari olan bu tesanüd, bu teavün, bu tecavüb, bu teânuk, bu müsahhariyet, bu intizam bir tek Müdebbir'in terbiyetiyle idare ve bir tek Mürebbi'nin tedbiriyle sevkedildiğine kat'iyyen şehadet eden bu meşhudumuz hikmet-i âmme içindeki inayet-i tâmme ve o inayet içindeki rahmet-i vasia ve o rahmet içindeki rızk-ı âmm ve her müterezzika lâyık bir tarzda rızık vermek öyle parlak bir hâtem-i tevhiddir ki, bütün bütün kör olmayan görür.

ONUNCU LEM'A: Evet nasılki bir tarlada ekilen bir nevi tohum; o tarlanın, tohum sahibinin taht-ı tasarrufunda olduğunu ve o tohum da, tarla mutasarrıfının taht-ı tasarrufunda olduğunu gösterir. Öyle de: Şu anasır denilen mezraa-i masnuatın, vâhidiyet ve besatet ile beraber külliyet ve ihataları ve şu mahlukat denilen semerat-ı rahmet ve mu'cizat-ı kudret ve kelimat-ı hikmetin mümaselet ve müşabehetleriyle beraber çok yerlerde intişarları ve her tarafta bulunup tavattun etmeleri, bir Sâni'-i Mu'ciznüma'nın taht-ı tasarrufunda olduklarını gösterir. Güya herbir çiçek, herbir semere, herbir hayvan; o Sâni'in birer sikkesidir, birer hâtemidir, birer turrasıdır. Her nerede bulunurlarsa bulunsunlar, lisan-ı hal ile derler ki: "Biz kimin sikkesiyiz, bu yerler dahi onundur."

En edna bir mahluka rububiyet, bütün anasırı kabza-i tasarrufunda tutan zâta mahsustur. En basit bir unsuru, tedbir ve tedvir etmek, bütün hayvanat ve nebatatı ve masnuatı kabza-i rububiyetinde terbiye edene has olduğunu kör olmayan görür.

Herbir ferd misliyet lisanıyla der: "Kim bütün nev'ime mâlik ise, bana mâlik olabilir. Yoksa olamaz." Her nevi, intişarları lisanıyla der: "Kim bütün sath-ı arza mâlik ise, bize mâlik olabilir, yoksa olamaz."

Arz, tesanüd lisanıyla der: “Kim bütün kâinata mâlik ise, bana öyle mâlik olabilir, yoksa olamaz.”

ONBİRİNCİ LEM’A: Cüz’de cüz’îde, küllde küllîde, bütün âlemde, hayatta, zîhayatta, ihyada olan sikkelerden, hâtemlerden bazılarına işaret ettik. Şimdi nevilerdeki hesabsız sikkelerden bir sikkeye işaret edeceğiz.

Evet nasıl meyvedar bir ağacın hesabsız semereleri bir terbiye ile ve bir kanun-u vahdetle bir merkezden idare edildiklerinden, o ağacın terbiye ve idaresindeki külfet ve meşakkat ve masraf o kadar sühulet peyda eder ki; şirket ve kesretle terbiye edilen tek bir meyveye müsavi olurlar. Demek şirket-i kesret ve taaddüd-ü merkez, her meyve için kemmiyetçe, yani adedçe bütün ağaç kadar külfet, masraf ve cihazat ister. Fark, yalnız keyfiyetçedir. Nasılki bir tek nefere lâzım olan techizat-ı askeriyeyi yapmak için, orduya lâzım bütün fabrikalar kadar fabrikalar lâzımdır. Demek iş, vahdetten kesrete geçse kemmiyet cihetiyle efrad adedince külfet ziyadeleşir. İşte her nevide bilmüşahede görülen sühulet-i fevkalâde, vahdetten ve tevhidden gelen bir yüsr ve sühuletin eseridir.

Elhasıl: Bir cinsin bütün enva’ının ve bir nev’in bütün efradının a’zâ-yı esasîde muvafakat ve müşabehetleri nasıl isbat eder ki, tek bir Sâni’in masnularıdırlar. Çünki vahdet-i kalem ve ittihad-ı sikke öyle ister. Öyle de: Bu meşhud sühulet-i mutlaka ve külfetsizlik, vücub derecesinde îcab eder ki; bir Sâni’-i Vâhid’in eserleri olsun. Yoksa, imtina derecesine çıkan bir suubet, o cinsi ve o nev’i in’idama, ademe götürecekti.

Velhasıl: Bütün eşya Cenab-ı Hakk’a isnad edilse, bir tek şey kadar sühulet peyda eder. Eğer esbaba isnad edilse, herbir şey bütün eşya kadar suubet peyda eder. Kâinatta fevkalâde ucuzluk ve mebzuliyet, sikke-i vahdeti güneş gibi gösterir.

ONİKİNCİ LEM’A: Cemalli olan hayat nasıl bir bürhan-ı ehadiyettir, celalli olan memat dahi bir bürhan-ı vâhidiyettir. Evet nasılki güneşe karşı parlayan büyük bir nehr-i carinin

kataratı ve yeryüzünün müteceddid şeffafatı güneşin misalî ışığını göstermekle güneşe şehadet ediyorlar. Esbab-ı zahirîleriyle birlikte zevale gitmeleriyle ve gurub ve ufûl ve fena ve mevtleriyle beraber arkalarında gelenlerin üstünde yine cilvelerinin devamı, tecelli-i ziyanın istimrarına kat'iyyen şehadet ederler ki, o misalî güneşcikler; bir bâki, âlî, daimî müstemirr-üt tecelli tek bir güneşin cilveleridir. Zuhurlarıyla güneşin vücudunu, gurublarıyla güneşin beka ve devamını gösteriyorlar.

Öyle de şu mevcudat-ı seyyale vücudlarıyla Vâcib-ül Vücud'un vücub-u vücuduna şehadet ettikleri gibi; zevalleriyle ezeliyetine, sermediyetine ve ehadiyetine şehadet ederler. Zira gece ve gündüzün, kış ve yazın, asırlar ve devirlerin değişmesiyle gurub ve ufûl ile teceddüd eden masnuat-ı cemile ve mevcudat-ı latife; âlî, sermedî, daim-üt tecelli bir cemal-i mücerredin vücudunu ve bekasını ve vahdetini gösteriyorlar. Hem müsebbebatıyla beraber zeval bulan esbab-ı süfliyenin hiçliğini gösteriyorlar. Belki bütün san'atlar, bütün esması kudsiye ve cemile olan Cemil-i Mutlak Zât-ı Zülcelal'in müteceddid san'atları, mütehavvil nakışları, müteharrik âyineleri, müteakib sikkeleri, mütebeddil hâtemleri olduklarını gösteriyorlar.

ONÜÇÜNCÜ LEM'A: Evet herşey, zerrattan tâ seyyarata, tâ şümusa kadar, acz-i zâtîsiyle, Hâlık'ın vücub-u vücuduna şehadet ettiği gibi; o acz-i mutlak ile beraber nizam-ı umumîde hayret verici vezaifi deruhde etmeleri, o Vâcib-ül Vücud'un vahdetine şehadet eder.

Hem bununla beraber, kâinatın bütün eczaları, herbir cüz' ellibeş lisan ile Zât-ı Ehad u Samed'e şehadet eder. Kur'an-ı Hakîm'den fehmettiğim o elsineleri icmalen Katre namında bir risale-i Arabîde beyan etmişim. İstersen ona müracaat et.

Hem o Hâlık-ı Zülcelal'in vücub u vahdeti gibi bütün evsaf-ı kemaliyesine ve cemaliye ve celaliyesine şu mevcudat şehadet ettikleri gibi; kusursuz, noksaniyetsiz kemal-i zâtîsini de isbat ederler. Çünki eserde kemal, fiilin

kemaline; fiilin kemali, ismin kemaline; ismin kemali, sıfatın kemaline; sıfatın kemali, şe'nin kemaline; şe'nin kemali, zâtın kemaline hadsen, zarureten, bedaheten delalet eder. Meselâ: Nasılki kusursuz bir kasrın mükemmel nukuş ve tezyinatı, arkalarındaki ef'alin mükemmeliyetini gösterir. O ef'alin mükemmeliyeti, fâilin esmasının mükemmeliyetini gösterir. Esmanın mükemmeliyeti, sıfâtın mükemmeliyetini gösterir. Sıfâtın mükemmeliyeti, müsemmanın şuun-u zâtiyesinin mükemmeliyetini gösterir. Şuunun mükemmeliyeti, o nakkaşın zâtının mükemmeliyetini gösterir.

Aynen öyle de: Şu kusursuz, futursuz âsâr-ı meşhudedeki kemal, bilmüşahede müessirin kemal-i ef'aline delalet eder. Kemal-i ef'al ise, bilbedahe fâilin kemal-i esmasına; kemal-i esma ise, bizzarure müsemmanın kemal-i sıfâtına; kemal-i sıfât ise, bilyakîn mevsufun kemal-i şuununa; kemal-i şuun ise, bihakkalyakîn zîşuunun kemal-i zâtına delalet eder. Âmennâ ve saddaknâ.

ONDÖRDÜNCÜ LEM'A: Ondört Reşha'yı tazammun eder.

Birinci Reşha: Rabbimizi bize tarif eden üç büyük küllî muarrif var.

Birisi: Kitab-ı kâinattır ki, bir nebze şehadetini işittin.

Birisi: Şu kitab-ı kebirin âyet-i kübrası olan Hâtem-ül Enbiya Aleyhissalâtü Vesselâm'dır.

Birisi de: Kur'an-ı Azîmüşşan'dır.

Şimdi biz, şu ikinci bürhan-ı nâtıkı (Aleyhissalâtü Vesselâmı) tanımalıyız ve dinlemeliyiz.

Evet bak: Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrab, Medine bir minber, Peygamberimiz (A.S.M.) bütün ehl-i imana imam, bütün insana hatib, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiya ve evliyadan mürekkeb bir halka-i zikrin serzâkiri. Bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya taravetdar semereleri bir şecere-i nuraniyedir ki; her bir davasını, mu'cizatlarına istinad eden bütün enbiya ve

kerametlerine itimad eden bütün evliya tasdik edip imza ediyorlar.

Zira o bürhan-ı nâtık Aleyhissalâtü Vesselâm لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللّٰهُ der, dava eder. Bütün sağ ve sol, mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nuranî zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek, icma ile manen صَدَقْتَ صَدَقْتَ وَ بِالْحَقِّ نَطَقْتَ derler. Hangi vehmin haddi var ki böyle hesabsız imzalarla teyid edilen bir iddiaya parmak karıştırsın?

İkinci Reşha: Evet şu nuranî bürhan-ı tevhid, nasılki iki cenahın icma ve tevatürüyle teyid ediliyor.. öyle de Tevrat, İncil gibi kütüb-ü semavînin işaratı ve irhasatın rumuzatı ve hâtiflerin beşaratı ve kâhinlerin şehadatı ve şakk-ı Kamer gibi binler mu'cizatının delalatı ve şeriatının hakkaniyetiyle teyid ve tasdik edildiği gibi; zâtındaki gayet kemalde ahlâk-ı hamîdesi ve vazifesindeki secaya-yı âliyesi ve kemal-i emniyeti ve kuvvet-i imanı ve gayet itminanı ve nihayet vüsukunu gösteren fevkalâde takvası ve fevkalâde ubudiyeti ve fevkalâde ciddiyeti ve fevkalâde metaneti, şu bürhan-ı nâtıkın davasında sadık olduğunu aşikâre gösteriyorlar.

Üçüncü Reşha: Eğer istersen gel asr-ı saadete, Ceziret-ül Arab'a gidelim. Hayalen olsun o zâtı vazife başında görüp ziyaret edelim. İşte bak: Hüsn-ü sîret ve cemal-i suret ile mümtaz bir zâtı görüyoruz ki; elinde mu'giznüma bir kitab tutmuş, lisanında hakaikaşina bir hitab ile bütün benî-Âdeme, belki cin ve ins ve meleğe, belki bütün mevcudata karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlemin muamma-yı acibanesini hall ve şerh edip, sırr-ı hikmet-i kâinatın tılsım-ı muğlakını feth ve keşfediyor. Bütün mevcudattan sorulan ve bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden şu üç müşkil ve müdhiş sual-i azîme ki: "Necisin, ne yerden geliyorsun ve ne yere gidiyorsun?" suallerine, mukni' ve makbul cevab-ı savab veriyor.

Dördüncü Reşha: O bürhan-ı nâtık, öyle bir ziya-yı hakikat neşreder ki; âdeta kâinatın şeklini değiştiriyor. İşte onu dinlemediğin vakit, bak kâinat bir matemhane-i umumî hükmünde; mevcudatı birbirine ecnebi belki düşman,

camidatı dehşetli cenazeler, bütün zevilhayatı zeval ve firakın sillesiyle ağlayıcı yetimler hükmünde görürsün.

Şimdi o zâtın neşrettiği nur ile bak! O matemhane-i umumî, şevk u cezbe içinde bir zikirhaneye inkılab etti. O ecnebi düşman mevcudat, birer dost, birer kardeş şekline girdi. O camidat-ı meyyite-i sâmite, birer munis memur, birer müsahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. O ağlayıcı, şekva edici kimsesiz yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretini giydi. Ve kâinattaki harekât ve tenevvüat ve tegayyürat, manasızlıktan ve abesiyet ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı Rabbaniye, birer sahife-i âyât-ı tekviniye, birer meraya-yı esma-i İlahiye ve âlem dahi, bir kitab-ı hikmet-i Samedaniye mertebesine çıktılar.

İnsanı bütün hayvanatın madûnuna düşüren, insanın hadsiz za'f ve aczi, fakr ve ihtiyacı; hem insanı bütün hayvanlardan daha bedbaht hale getiren, vasıta-i nakl-i hüzün ve elem-i havf ve gam olan insanın aklı o nur ile nurlandığı vakit; insan bütün hayvanat, bütün mahlukat üstünde, o nurlanmış acz ve fakr ve akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan ve fizar ile nazdar bir halife-i zemin olur. Demek o muarrif bürhan-ı nâtık olmazsa, kâinat da, insan da, hattâ herşey de hiçe iner. Elbette böyle bir bedî' kâinatta, böyle bir muarrif zât elzemdir. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.

Beşinci Reşha: İşte o zât, bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi; bir rahmet-i bînihayenin kâşifi, ilâncısı ve saltanat-ı rububiyetin mehasininin dellâlı, seyircisi ve künuz-u hafiye-i esma-i İlahiyenin keşşafı, göstericisi olduğundan; böyle baksan, onu bir bürhan-ı hak, bir sirac-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün. Şöyle baksan, onu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nuranî bir semere-i şecere-i hilkat görürsün. İşte bak, nasıl berk-i hâtıf gibi onun nuru şark ve garbı tuttu. Nısf-ı arz ve hums-u beşer, onun getirdiği hediye-i hidayeti kabul edip, hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne

oluyor ki, böyle bir zâtın bütün davalarını, hem davalarının esası olan لاَ اِلَهَ اِلاَّ اللّٰهُ kelime-i kudsiyesini bütün meratibiyle kabul etmesin?

Altıncı Reşha: İşte bak şu cezire-i vasiada, vahşi ve âdetlerine mutaassıb, inadcı muhtelif akvamın, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyanelerini büsbütün def'aten kal' u ref'etti. Ve onları bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip, bütün âleme muallim ve medenî ümmetlere üstad eyledi. Bak hem zahirî bir tasallut ile değil; belki akıllarını, ruhlarını, kalblerini, nefislerini feth ve teshir ederek; hem kendisi mahbub-u kulûb, hem muallim-i ukûl, hem mürebbi-i nüfus, hem sultan-ı ervah oldu.

Yedinci Reşha: Bilirsin ki sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimden, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak daimî kaldırabilir. Halbuki bak bu Zât (A.S.M.) çok büyük âdetleri; hem inadcı, mutaassıb büyük kavimlerden, küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref'edip yerlerine öyle bir secaya-yı âliyeyi dem ve damarlarına karışmış olarak vaz' u tesbit eyliyor. Bunlar gibi daha pek çok hârika icraatı yapıyor. İşte şu asr-ı saadeti görmeyenlere Ceziret-ül Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Yüz feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, Yüz sene çalışsınlar. O Zâtın (A.S.M.) o zamana nisbeten bir senede yaptığı icraat-ı âliyenin yüzde birisini acaba yapabilirler mi?

Sekizinci Reşha: Hem bilirsin ki; küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir mes'elede, münazaralı bir davada; hicabsız, pervasız, küçük fakat hacaletâver bir yalanı düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telaş göstermeden söyleyemez.

Şimdi bak bu Zâta (A.S.M.); pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar olarak, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük bir emniyete muhtaç olduğu bir halde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husumet karşısında, pek büyük mes'elelerde, pek büyük bir davada, büyük bir serbestiyetle, bilâ-perva, bilâ-tereddüd, bilâ-hicab, telaşsız, samimî bir

safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedid ve ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilaf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ! اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْىٌ يُوحَى Evet hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği, hileden müstağnidir; hakikatbîn gözüne hayalin ne haddi var ki, hakikat görünsün, aldatsın...

Dokuzuncu Reşha: İşte bak: Ne kadar merak-aver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakaikı gösteren mesaili isbat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hattâ eğer sana denilse: "Yarı ömrünü, yarı malını versen; Kamer'den, Müşteri'den biri gelecek; Kamer'de, Müşteri'de ne var, ne yok sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve senin başına ne geleceğini gösterecek." Elbette bilâ-tereddüd vereceksin. Bak şu Zâta ki (A.S.M.), her haber verdiği şeyleri, ehl-i şuhud ve ehl-i ihtisas olan bütün enbiya (A.S.) ve evliya imza edip, icma' ve tevatür ile tasdik ediyorlar.

Hem o Zât (A.S.M.), öyle bir sultanın haberlerini doğru olarak söylüyor ki: O sultanın memleketinde Kamer bir sinek gibi bir pervane etrafında döner. Arz olan o pervane ise, bir lâmba etrafında pervaz eder. Güneş olan o lâmba ise, o Sultan'ın binler menzillerinden bir misafirhanesinde, yüzbinler misbahları içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle bir acaib âlemden hakikî olarak bahseder, öyle bir inkılabdan haber verir ki; binler Küre-i Arz bomba olsa patlasalar, o kadar acib olmaz. Bak onun lisanından اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ❊ اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ❊ اَلْقَارِعَةُ gibi sureleri işit...

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber verir ki; şu dünyevî istikbal, ona nisbeten bir katre serab hükmündedir.

Hem öyle bir saadetten pek ciddî olarak haber verir ki; bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten, bir berk-i zâilin, bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

Onuncu Reşha: Evet böyle acib ve muamma-âlûd şu kâinatın perde-i zahirîsi altında elbette ve elbette böyle acaib bizi bekliyor. Böyle acaibi haber verecek, böyle hârika

fevkalâde mu’ciznüma bir Zât (A.S.M.) lâzımdır. Bu Zâtın (A.S.M.) gidişatından görünüyor ki; o görüyor, sonra gördüğünü söylüyor.

Hem bizi ve bu dünyamızı halkeden ve bizi nimetleriyle perverde eden şu Semavat ve Arz’ın İlahı bizden ne istiyor, marziyatı nedir? Pek sağlam olarak bize ders veriyor.

Hem daha bunlar gibi pekçok merak-âver, lüzumlu hakaikı ders veren bu Zâta (A.S.M.) karşı herşeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken; ekser insanlara ne olmuş ki sağır olup, kör olmuşlar, belki divane olmuşlar ki; bu hakkı görmüyorlar ve hakikatı işitmiyorlar, anlamıyorlar?

Onbirinci Reşha: İşte şu Zât (A.S.M.) vahdaniyetin, hakkaniyet derecesinde hak bir bürhan-ı nâtıkı ve bir delil-i sadıkı olduğu gibi; haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir bürhan-ı katı’ı ve bir delil-i sâtı’ıdır.

Evet nasılki o Zât (A.S.M.) hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebeb-i husulü ve vesile-i vusulüdür.. öyle de duasıyla, niyazıyla, o saadetin sebeb-i vücudu ve vesile-i icadıdır.

İşte bak o Zât (A.S.M.), öyle bir salât-ı kübrada dua ediyor ki; güya bu cezire, belki arz onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.

Bak hem öyle bir cemaat-ı uzmada niyaz ediyor ki; güya benî-Âdemin, Âdem’den asrımıza ve kıyamete kadar bütün nuranî kâmil insanlar ona ittiba ediyorlar, iktida ediyorlar, duasına âmîn diyorlar.

Bak hem öyle bir hacet-i âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semavat, belki bütün mevcudat, niyazına “Evet yâ Rabbenâ ver, biz de istiyoruz.” diyorlar.

Hem öyle fakirane, öyle hazînane, öyle mahbubane, öyle müştakane, öyle tazarrukârane dua ediyor ki; bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.

Bak hem öyle bir maksad, öyle bir gaye için dua ediyor ki; insanı ve âlemi, belki bütün mahlukatı esfel-i safilîne sukuttan, kıymetsizlikten, faidesizlikten kurtarıp; a’lâ-yı illiyyîne, kıymete, bekaya, ulvî vazifeye çıkarıyor.

Bak hem öyle yüksek bir fizar-ı istimdadkârane ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârane ile istiyor, yalvarıyor ki; güya bütün mevcudata, semavat ve arşa işittirip, onları vecde getirip, duasına "Âmîn Allahümme âmîn" dedirtiyor.

Bak hem öyle Semi', Kerim bir Kadîr'den, hem öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hacetini istiyor ki; bilmüşahede en hafî bir zîhayatın en hafî bir hacetini, en hafî bir niyazını işitir, görür, kabul eder, merhamet eder. Çünki istediğini, velev lisan-ı hal ile bile olsa verir. Hem öyle bir suret-i hakîmane, basîrane, rahîmanede verir ki: bu terbiye ve tedbir, öyle Semi' ve Basîr'e ve öyle Kerim ve Rahîm'e has olduğunda şübhe bırakmaz.

Onikinci Reşha: Acaba bütün benî-Âdemi arkasına alıp, arz üstünde durup, arş-ı a'zama müteveccihen el kaldırıp dua eden şu şeref-i nev'-i insan ve ferîd-i kevn ü zaman Fahr-i Kâinat (A.S.M.) ne istiyor? Bak, saadet-i ebediye istiyor, beka istiyor, lika istiyor, cennet istiyor... Bu meraya-yı mevcudatta cemallerini gösteren bütün esma-i kudsiye-i İlahiye ile beraber istiyor. Hattâ

eğer rahmet, inayet, hikmet, adalet gibi hesabsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasa idi, şu Zâtın (A.S.M.) tek duası, baharımızın icadı kadar kudretine hafif gelen şu Cennet'in binasına sebebiyet verecekti. Nasılki onun risaleti, şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi.

Acaba ehl-i akıl ve ehl-i tahkike لَيْسَ فِى اْلاِمْكَانِ اَبْدَعُ مِمَّا كَانَ dedirten şu meşhud intizam-ı faik, şu rahmet içinde kusursuz hüsn-ü san'at ve misilsiz cemal-i rububiyet hiç böyle bir çirkinliği ve böyle bir merhametsizliği ve böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki; en cüz'î bir mahlukundan, en ehemmiyetsiz arzuları ve sesleri ehemmiyetle işitip îfa etsin; en ehemmiyetli mahlukundan, en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ! Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemal, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

Onüçüncü Reşha: Gel arkadaş şimdilik kâfi, geri gidelim. Yoksa yüz sene şu zamanda şu cezirede kalsak, o zâtın garaib-i icraatının, acaib-i vezaifinin yüzde birisini tamamen ihata edemeyiz ve temaşasından doyamayız.

Şimdi gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bak. Nasıl o asırlar, o Şems-i Hidayet'ten aldıkları feyizle çiçek açmışlar. Ebu Hanife, Şafiî, Ebu Yezid-i Bistamî, Cüneyd-i Bağdadî, Şeyh-i Geylanî, Muhyiddin-i Arabî, İmam-ı Gazalî, Ebu-l Hasan-ı Şazelî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbanî gibi milyonlar münevver meyveleri veriyor.

Meşhudatımızın tafsilâtını başka vakte ta'lik edip o zâta bir salavat getirmeliyiz.

عَلَى مَنْ اُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ ❊ مِنَ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلاَةٍ وَ اَلْفُ اَلْفِ سَلاَمٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ اُمَّتِهِ
عَلَى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَيةُ وَ الْاِنْجِيلُ وَ الزَّبُورُ ❊ وَ بَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ
الْاِرْهَاصَاتُ وَ هَوَاتِفُ الْجِنِّ وَ اَوْلِيَاءُ الْاِنْسِ وَ كَوَاهِنُ الْبَشَرِ ❊ وَ انْشَقَّ
بِاِشَارَتِهِ الْقَمَرُ ❊ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلاَةٍ وَ سَلاَمٍ بِعَدَدِ اَنْفَاسِ اُمَّتِهِ ❊
عَلَى مَنْ جَائَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ وَ نَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ وَ اَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ
مِنَ الْحَرِّ ❊ وَ شَبَعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِآتٌ مِنَ الْبَشَرِ وَ نَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ
اَصَابِعِهِ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَ اَنْطَقَ اللّٰهُ لَهُ الضَّبَّ وَ الظَّبْىَ وَ الذِّئْبَ وَ
الْجِذْعَ وَ الذِّرَاعَ وَ الْجَمَلَ وَ الْجَبَلَ وَ الْحَجَرَ وَ الْمَدَرَ وَ الشَّجَرَ صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ
وَ مَا زَاغَ الْبَصَرُ ❊ سَيِّدِنَا وَ شَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ اَلْفُ اَلْفِ صَلاَةٍ وَ اَلْفُ اَلْفِ سَلاَمٍ
بِعَدَدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِى كُلِّ الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِاِذْنِ الرَّحْمنِ فِى
مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَائَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِءٍ مِنْ اَوَّلِ
النُّزُولِ اِلَى آخِرِ الزَّمَانِ وَ اغْفِرْلَنَا وَ ارْحَمْنَا يَا اِلهَنَا بِكُلِّ صَلاَةٍ مِنْهَا آمِينَ

Ondördüncü Reşha: Şuaat-ı Marifet-in Nebi namında Türkçe bir risalede delail-i nübüvvet-i Ahmediyeyi (A.S.M.) beyan etmişim. Hem onda, Kur'an-ı Hakîm'in vücuh-u i'cazını icmalen zikretmişim. Yine Lemaat namında Türkçe bir risalede, Kur'an'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu beyan edip, kırk vücuh-u i'cazına işaret etmişim. O kırk vecihten yalnız nazmındaki belâgatı, İşarat-ül İ'caz namında bir tefsir-i Arabîde, yüz yirmi sahife içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa, şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

Birinci bürhan-ı tevhidin müfessiri, ikinci bürhan-ı nâtıkın musaddıkı olan üçüncü bürhanımız, Kur'an-ı Hakîm'dir.

Geçmiş derslerden anlarsın ki; Rabbimizden gelen ve Rabbimizi bize tarif eden Kur’an: Şu kitab-ı kebir-i kâinatın tercüme-i ezeliyesi, şu sahaif-i arz ve semada müstetir künuz-u esma-i İlahiyenin keşşafı, şu sutur-u hâdisatın altında muzmer hakaikın miftahı, şu âlem-i şehadet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifatat-ı Rahmaniye ve hitabat-ı ezeliyenin hazinesi, şu avalim-i maneviye-i İslâmiyenin güneşi, temeli, hendesesi ve âlem-i uhreviyenin haritası, zât ve sıfât ve esma ve şuun-u İlahiyenin kavl-i şârihi, tefsir-i vâzıhı, bürhan-ı katı’ı, tercüman-ı sâtı’ı; şu âlem-i insaniyetin mürebbisi, hikmet-i hakikîsi, mürşidi, hâdîsi. İnsana hem bir kitab-ı hikmet, hem bir kitab-ı şeriat, hem bir kitab-ı dua ve ubudiyet, hem bir kitab-ı emir ve davet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir gibi, insanın bütün hacat-ı maneviyesine karşı birer kitab.. hem bütün muhtelif ehl-i mesalik ve meşarib olan evliya ve sıddıkînin, asfiya ve muhakkikînin herbirinin meşreblerine lâyık birer risale ibraz eden bir kütübhane-i mukaddestir.

Tekraratındaki lem’a-i i’caza bak ki; Kur’an kitab-ı zikir, kitab-ı dua, kitab-ı davet olduğundan içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir, belki eblağdır. Zira zikrin şe’ni, tekrar ile tenvirdir. Duanın şe’ni, terdad ile takrirdir. Emir ve davetin şe’ni, tekrar ile te’kiddir. Hem herkes, her vakit bütün Kur’anı okumağa muktedir olamaz veya muvaffak olmaz. Fakat bir sureye galiben muktedir olur. Onun için mühim makasıd-ı Kur’aniye, ekser uzun surelerde dercedilerek herbir sure, birer küçük Kur’an hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için Kıssa-i Musa (A.S.) gibi bazı maksadlar tekrar edilmiş.

Hem cismanî ihtiyacat gibi manevî hacat dahi muhteliftir. Bazısına insan her nefes ona muhtaç olur. Cisme hava, ruha hû gibi. Bazısına her saat, Bismillah gibi ve hâkeza... Demek tekrar-ı âyât, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş. O ihtiyaca işaret etmek, hem ihtiyacı uyandırıp teşvik etmek, hem

iştiyakı ve iştihayı tahrik etmek için, Kur'anda bazı kıssalar tekerrür ediyor.

Hem Kur'an müessistir, bir din-i mübinin esasatıdır ve şu âlem-i İslâmiyetin temelleridir ve içtimaat-ı beşeriyeyi değiştirip, muhtelif tabakatın mükerrer suallerine cevabdır. Müessise tesbit için, tekrar lâzımdır. Te'kid için, terdad lâzımdır. Teyid için takrir, tahkik, tekrir lâzımdır.

Hem öyle mesail-i azîmeden ve hakaik-i dakikadan bahsediyor ki; umumun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır. Bununla beraber sureten tekrardır. Fakat manen herbir âyette, herbir kıssada çok maânî, çok fevaid, çok vücuh, çok tabakat vardır. Her bir makamda ayrı ayrı mana ve faide ve maksad için zikrediliyor. Kur'anın mesail-i kevniyenin bazısında ibham ve icmali ise, irşadî bir lem'a-i i'cazdır.

Eğer desen: Acaba neden Kur'an-ı Hakîm mevcudattan, felsefenin bahsettiği gibi bahsetmiyor? Bazı mesaili mücmel, mübhem bırakıyor. Bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide etmeyecek, fikr-i avamı taciz edip yormayacak bir suret-i basitane ve zahiranede söylüyor?

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatın yolunu şaşırmış. Geçmiş derslerden anladın ki; Kur'an-ı Hakîm, şu kâinattan bahseder. Tâ zât ve sıfât ve esma-i İlahiyeyi bildirsin, Yani bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlatıp, tâ Hâlıkı tanıttırsın. Demek Kur'an mevcudata, kendileri için değil; mûcidleri için bakıyor. Hem umuma hitab ediyor. İlm-i hikmet ise, mevcudata, mevcudat için bakıyor. Hem havassa ve ehl-i fenne hitab ediyor. Öyle ise madem ki Kur'an-ı Hakîm mevcudatı delil yapıyor, bürhan yapıyor, delil zahir olmak ve nazar-ı umumîde çabuk anlaşılmak gerektir.

Hem madem ki Kur'an-ı Mürşid, bütün tabakat-ı beşere hitab ediyor. Kesretli tabaka ise, tabaka-i avamdır. İrşad ister ki, lüzumsuz şeyleri ibham ile icmal etsin; dakik şeyleri, temsil ile takrib etsin. Mağlatalara düşürmemek için, nazar-ı zahirîlerinde bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmesin.

Meselâ, güneşe der: “Döner bir siracdır, bir lâmbadır.” Zira güneşten, güneş için ve mahiyeti için bahsetmiyor; belki bir nevi intizamın zenbereği ve merkezi; ve intizam ve nizam ise, Sâni’in âyine-i marifeti olduğundan bahsediyor. Evet تَجْرِى الشَّمْسُ der. Yani “Güneş döner.” Bu döner tabiri ile, kış ve yazın, gece ve gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufat-ı kudreti ihtar ile, azamet-i Sâni’i ifham eder. Bu dönmek hakikatı ne olursa olsun, maksud olan, mensuc, meşhud intizama tesir etmez.

Hem وَ جَعَلْنَا الشَّمْسَ سِرَاجًا der. Şu tabir ile, bu âlemin bir kasr suretinde olduğunu; içinde olan eşyanın, insana ve zîhayata ihzar edilmiş müzeyyenat ve mat’umat ve levazımat ve güneş dahi, müsahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlıkı ifham eder.

Şimdi bak! Şu sersem, geveze felsefe ne der? Diyor ki: “Güneş, bir kütle-i azîme-i mayia-i nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyaratı etrafında döndürür. Cesameti bu kadardır.

Mahiyeti böyledir, şöyledir.” der. Ruha, muvahhiş bir dehşetten ve bir hayretten başka bir kemal-i ilmî vermiyor. Güneşin en mühim olan vazifesinden, en büyük, en güzel, en tatlı bir hakikat-ı ilmiyeyi ruha veren bahs-i Kur’an gibi bahsetmiyor. Buna kıyasen bâtınen kof, zahiren mutantan felsefî mes’elelerin ne kıymette olduğunu anla. Onun şaşaa-i surîsine aldanıp, Kur’an’ın gayet âlî ve fehme gayet karib olan beyan-ı mu’ciznümasına karşı hürmetsizlik etme.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيم

فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَلاَيَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

[2](Haşiye)

Ey birader! Düşman hariçte olsa, insan silâhsız o düşmanla geçinebilir. Fakat düşman kal’a içine girse ve gizlense, o vakit o düşmana karşı silâhlanmak, zırh giymek ve gayet dikkat etmek, hem pek ciddî sebat etmek lâzımdır. Tâ ki hayat-ı ebedîsini hafî darbelerden kurtarabilsin.

Ey kardeş! Zırh ve silâh, namaz ve takvadır. Kur’an’ın zincirini muhkem tut. Onun sözüne kulak ver. Başkaları seni

aldatmasın. Şu zamanın gafil sarhoşları içinde, seni terk-i şeaire ve medeniyet-i dünyaya davet edenlere de ki: Hey sersem gafiller! Benim halim sizi dinlemeye müsaid değil. Zira benim arkamda, tâ kulağımın dibine kadar yakınlaşan ecel arslanı beni tehdid ediyor. Ve önümde bir darağacı dikilmiş ki; gece-gündüzün dönmesinden -zeval ve firak ağacı tesmiye edilen bu firak-ı elîm- benimle bütün sevdiklerimi asıp mahvetmektedir. Ve sağ tarafımda, ciğerlerime kadar işleyen bir acz yarası var. Nihayetsiz za'f ve aczimle, nihayetsiz düşman ve mehalikin hücumuna maruzum. Sol tarafımda, kalbimin içine kadar girmiş bir fakr yarası var. Nihayetsiz fakr ve iflasa ve nihayetsiz hacat ve âmâle mübtelayım. En zelil hayvandan daha âciz, daha zaîf iken, dünya kadar metalibe ve makasıda muhtacım. Bunlarla beraber, öyle bir yolcuyum ki, önümde ebed-ül âbâda giden uzun bir yol var. Bu uzun yolda birinci menzilim dünya, ikinci menzilim kabirdir. Bu yolda zâd ister, ziya ister. İşte mukaddes Kur'an, bana bu dehşetleri izale ediyor. Helâkete, âlâma açılan bu beş kapıyı, saadete, rahmete açılacak beş kapıya tebdil edecek iki tılsım-ı imanîyi ve iki ilâc-ı İslâmîyi ve bir nur-u Kur'anîyi Kur'an bize vermiştir.

O tılsım-ı imanînin biri, o müdhiş ecel arslanını müsahhar bir ata döndürür ve üzerine bizi bindirir. Ve bizi, zindan-ı dünyadan kurtarır, huzur-u Rahman'a götürür, Cennet-i bâkiyeye koydurur.

İkinci olan tılsım-ı imanî ile o darağacını, yani zeval ve firakın ellerini tutup, tazelenen güzel manzaralar üstünde yapılmış bir salıncak hükmüne getirir. Yani, nehr-i zaman ve bahr-i dünyada tazelenen elvah-ı san'at-ı Rabbaniyeyi seyretmek için bir merkeb-i seyr ü tenezzüh olur.

Kur'an-ı Hakîm'in bir ilâcıyla o acz yarası, tevekkül gülüne ve teslim çiçeğine döner. Bütün ağırlıklarımı, beni kaldıran tevekkül sefinesine koyup, aczin iz'acatından beni kurtarıyor. Emr-i kün feyekûn'e mâlik olan bir sultan-ı cihana, acz tezkeresiyle istinad eden bir insana, ne gibi birşey ağır olabilir?

Kur’an-ı Kerim’in ikinci ilâcı, fakr yarasını, vesile-i rızk ve rahmet-i bînihayeye ve iştiha-i lezzet-i nimet-i bîgayeye tebdil ve tashih eder.

Evet nihayetsiz semerat-ı rahmete aç olan ruh ve letaif-i beşer, o nihayetsiz semerat-ı rahmete fakr ve ihtiyacını hissettikçe, lezzet-i saadeti tezayüd eder. Böyle fakire fakir namı ağır gelebilir, fakat اَلْفَقْرُ فَخْرِى bu sırra işaret eder.

Hem Kur’an-ı Kerim’in verdiği zâd ve takva ile ve nur-u hidayetle, zulümat-ı berzah ve ehval-i haşir âsân olur. Ve o vesika-i Kur’aniye ile insan, bin senelik bir yolu bir günde kat’ eder.

Ey gafil! Eğer ölümü öldürebilirsen; zevali dahi dünyadan izale edebilirsen ve acz ve fakrı beşerden kaldırabilirsen ve katı-üt tarîklik yapmak için zîhayatın hususan insanın ebede giden yolunu seddedecek bir çare bulmuşsan, dinden istiğna ve dinin şeairini terketmeğe insanları davet edebilirsin.

Yoksa ey sersem! Sus... Kur’an-ı Azîmüşşan’ın dediğini dinle.

Evet bu beş emir, beş âyât-ı uzmadır. Ra’d gibi müdhiş sadâlarıyla فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَلاَيَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ âyetini okuyorlar ve وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ âyetinin hakikatına hükmediyorlar.

İşte bu sadâlara karşı vesvese-i medeniyet olan senin medeniyetçi sözlerin, sivrisineğin vızıltısı kadar da olmuyor. Öyle ise ihtiyarıyla Kur’an’ın tılsım ve ilâçlarını terkedip senin ile dalalet yoluna gidecek, ancak senin gibi bir sarhoş lâzım ki; ya heves-i nefsî veya hırs-ı şöhret veya zındıka-i felsefe veya sefahet-i medeniyet veya derd-i maişet veya kin ve intikam veya gurur gibi bir müskiratla o derece sarhoş olmalı ki; herşeye kendini muktedir ve mâlik bilsin ve herşey benimdir desin ve kendini lâyemut tahayyül etsin.

Hem sen “Ben de firenk gibi olacağım.” diyemezsin ve firenk gibi olamazsın. Çünki bir firenk, Muhammed (A.S.M.) Hazretlerini kabul etmezse de, İsa ve Musa (Aleyhimesselâm’ı) veya sair enbiyaların birini bir derece her nasılsa kabul eder. Sen ise Nebi-yi Âhirzaman Aleyhissalâtü

Vesselâm Hazretlerinin zincirinden çıktığın ve derslerini terkettiğin dakikada, senin ruhunda nihayetsiz bir tahribat, bir boşluk, bir karanlık peyda olacak. Ve senin ruhunda hiçbir kemalât ve ahlâk-ı âliyeye yer kalmayacak. Meğer insaniyetini söndürüp, zaman-ı hal ile mukayyed sırf bir hayvan olabilesin.

Halbuki insan, müstakbelin korkusuna, mazinin hüznüne giriftardır. Bu ikisi insanı pek ciddî düşündürür. İnsanın başını mütemadiyen döver. İnsanı bu havf ve hüzünden kurtaracak ancak bir tek mededkâr var, o da Kur'an-ı Azîmüşşan'dır ki, ilân eder: اَلاَ اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَهُمْ يَحْزَنُونَ der, beşaret verir.

Bu kısım, ehl-i dalaletin sahife-i zulmaniyesini tasvir eden levhadır

Beni dünyaya çağırma
Ona geldim fena buldum.
Dema gaflet hicab oldu
Ve nur-u Hak nihan gördüm.
Bütün eşya-i mevcudat
Birer fâni muzır gördüm.
Vücud desen onu giydim
Âh ademdi çok bela gördüm.
Hayat desen onu tattım
Azab ender azab gördüm.
Akıl ayn-ı ikab oldu
Bekayı bir bela gördüm.
Ömür ayn-ı heva oldu
Kemal ayn-ı heba gördüm.
Amel ayn-ı riya oldu
Emel ayn-ı elem gördüm.
Visal, nefs-i zeval oldu
Devayı ayn-ı dâ' gördüm.
Bu envâr, zulümat oldu
Bu ahyayı mevat gördüm.
Bu savtlar, na'y-ı mevt oldu
Bu ahbabı yetim gördüm.

Ulûm, evhama kalboldu
Hikemde bin sekam gördüm.
Lezzet, ayn-ı elem oldu
Vücudda bin adem gördüm.
Habib desen onu buldum
Âh! Firakta çok elem gördüm.

Bu sahife, ehl-i hidayetin sahife-i nuraniyesini tasvir eden levhadır

Dema gaflet zeval buldu
Ve nur-u Hak ayân gördüm.
Vücud, bürhan-ı Zât oldu
Hayat, mir'at-ı Hak'tır gör.
Akıl, miftah-ı kenz oldu
Fena, bâb-ı bekadır gör.
Kemalin lem'ası söndü
Fakat Şems-i Cemal var gör.
Zeval, ayn-ı visal oldu
Elem, ayn-ı lezzettir gör.
Ömür nefs-i amel oldu
Ebed ayn-ı ömürdür gör.
Zalâm, zarf-ı ziya oldu
Bu mevtte, hakk-ı hayat var gör.
Bütün eşya, enîs oldu
Bütün asvat, zikirdir gör.
Bütün zerrat u mevcudat,
Birer zâkir müsebbih gör.
Fakrı, kenz-i gına buldum
Aczde tam kuvvet var gör.
Eğer Allah'ı buldun ise
Bütün eşya senindir gör.
Eğer Mâlik'e memluk isen
Bütün mülkü senindir gör.
Eğer kendine mâlik isen
Bilâ-addin beladır gör.
Bilâ-haddin azabdır tad
Bilâ-gayet ağırdır gör.

Zâilim, zâil olanı istemem.
Fâniyim, fâni olanı istemem.
Âfilim, âfil olanı istemem.
Âcizim, âciz olanı istemem.
Ruhumu Rahman’a teslim eyledim, gayr istemem.
İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.
Zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim.
Hiç ender hiçim, fakat bu mevcudatı birden isterim.

Maraz-ı vesveseye mübtela olanlara derstir

Ey maraz-ı vesvese ile mübtela! Bilir misin vesvesen neye benzer? Musibete benzer. Sen ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet vermezsen söner. Demek büyük nazarla baksan büyür, küçük görsen küçülür. Korksan ağırlaşır, hasta eder. Korkmasan hafif olur, hafî kalır. Mahiyetini bilmesen devam eder, bilsen gider. Öyle ise, bu marazın devasından beş vechini beyan edeceğim. Belki sana da şifa olur. Zira cehil onu davet eder, ilim onu tardeder.

Birinci Vecih: Şeytan, şübheyi kalbe atar. Eğer kalb kabul etmezse, o şübheden şetme döner. Hayale karşı, şetme benzer bazı hatıraları ve bazı münafî-i edeb çirkin halleri tasvir eder. Kalbe eyvah dedirtir, ye’se düşürttürür. Vesveseli adam zanneder ki, kalbi Rabbisine karşı sû’-i edebde bulunuyor. Müdhiş bir halecan hisseder. Bundan kurtulmak için huzurdan kaçar, gaflete dalmak ister.

Ey bîçare, telaş etme! Çünki o, şetm değil belki tahayyüldür. Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi, tahayyül-ü şetm dahi şetm değildir. Zira şetm, hükümdür. Tahayyül, hüküm değildir. Hem onunla beraber, o sözler, senin kalbin sözleri değil. Çünki kalbin o sözlerden müteessir ve müteessiftir. Belki o sözler, kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden gelen sözlerdir. Bunun zararı, yalnız tevehhüm-ü zararla mütezarrır olmaktır. Çünki tahayyülü, hakikat tevehhüm eder. Şeytanın işini kalbine mal eder. Zarar diye anlar, zarara düşer. Şeytanın dahi istediği odur.

İkinci Vecih budur ki: Manalar kalbden çıktıkları vakit, çıplak olarak çıkarlar ve çıplak olarak hayale girerler.

Suretleri, hayalde giyerler. Hayal ise, her vakit bir sebeb tahtında bir nevi suretleri dokur. Ehemmiyet verdiği şeylerin suretlerini yol üstünde bırakır. Hangi mana geçse, ona giydirir. Ya takar, ya bulaştırır, ya perde eder. Eğer manalar münezzeh ve temiz iseler, suretler mülevves ve rezil ise, giymek yoktur fakat temas vardır. Vesveseli adam teması telebbüsle iltibas eder, "Eyvah" der. "Kalbim ne kadar bozulmuş. Bu hısset-i nefis beni matrud eder."

Bu yaranın merhemi ise, ey bîçare! Bak, nasılki namazın edeb-i nezihanesinin vesilesi olan zahirî taharete, batnın bâtınındaki necaset tesir etmez. Öyle de, maânî-i mukaddesenin suver-i mülevveseye mücavereti zarar etmez. Meselâ: Sen, âyât-ı İlahiyeyi tefekkür ediyorsun. Birden bir maraz veya bir iştiha veya bevl gibi müheyyiç bir hal şiddetle senin hissine dokunur. Elbette hayalin, deva-yı illet ve kaza-yı hacet levazımatını görecek ve onlara münasib süflî suretleri nescedecek. O süflî suretlerin ortalarından geçecek olan maânî-i mukaddeseye ne televvüsü var, ne zararı var, ne hatarı var ve ne de beis var. Yalnız hata, hasr-ı nazardır, zann-ı zarardır.

Üçüncü Vecih: Eşya mabeynlerinde bazı münasebat-ı hafiye bulunur. Hiç ümid etmediğin şeyler içinde münasebet ipleri bulunur. Ya bizzât bulunur veya senin hayalin o ipleri yapmış, onları birbiriyle bağlamış olur. Bu sırrın münasebatındandır ki; bazan bir mukaddes şeyi görmek, bir mülevves şeyi hatıra getirir.

Fenn-i Beyan'da beyan olunduğu gibi: "Hariçte uzaklık sebebi olan zıddiyet, hayalde sebeb-i kurbiyettir." Yani: İki zıddın suretlerinin cem'ine vasıta, bir münasebet-i hayaliyedir. Bu münasebetle olan tahattura, tedai-i efkâr tabir edilir. Meselâ: Sen namazda, münacatta, Kâ'be karşısında, huzur-u Rab'de iken; şu tedai-i efkâr seni tutup en uzak malayaniyat-ı rezileye sevkeder. Sen intibaha geldiğin anda dön. "Aman ne kusur ettim!" deyip tedkikle meşgul olup durma! Tâ zaîf münasebet, senin dikkatinle kuvvet peyda etmesin. Zira sen teessür gösterdikçe ve

ehemmiyet verdikçe o tahattur, bir melekeye döner; bir maraz-ı hayalî olur. Korkma, maraz-ı kalbî değildir. Şu nevi tahattur ise, galiben ihtiyarsızdır. Hassas asabîlerde daha galibdir.

Şu yaranın merhemi ise, nasılki şeytan ile melek-i ilhamın kalb taraflarında mücaveretleri ve füccar ile ebrarın karabetleri ve bir meskende durmaları zarar vermez. Öyle de, tedai-i efkâr saikasıyla istemediğin sevimsiz pis hayalâtın nezih efkârların içine girmesi zarar vermez. Meğer kasden ola veya zarar zannıyla onunla meşgul olasın.

Dördüncü Vecih: Amelin en iyi suretini taharriden neş'et eden bir vesvesedir ki; takva zannıyla teşeddüd ettikçe hal ona şiddetlenir. Hattâ öyle bir dereceye varır ki; o amelin daha evlâsını ararken harama girer.

Bazan bir sünnetin araması, bir vâcibi terkettirir. Bu gibi vesvese, Ehl-i İtizal'e lâyıktır. Çünki onlar derler ki: "Eşyanın zâtında hüsnü var. Sonradan, o hüsne binaen emredilmiş. Eğer kubhu varsa, sonradan o kubha binaen nehyedilmiş."

Demek, eşyada hüsün ve kubh zâtîdir. Emir ve nehy-i İlahî ona tâbi'dir. Bu mezhebe göre insana, her işlediği amelde bir vesvese gelebilir. "Acaba amelim, nefs-ül emirdeki güzel suretle yapılmış mıdır?" diyebilir.

Amma mezheb-i hak olan Ehl-i Sünnet Velcemaat derler ki: "Cenab-ı Hak bir şeye emreder, sonra hasen olur; nehyeder, sonra kabih olur." Demek emir ile güzellik, nehiy ile çirkinlik tahakkuk eder. Demek hüsün ve kubuh, mükellefin ıttılaına bakar. Meselâ: Sen, namaz kıldın veya abdest aldın. Halbuki namazını ve abdestini fesada verecek bir sebeb nefs-ül emirde varmış. Lâkin sen, ona hiç muttali olmadın. Senin namazın ve abdestin hem sahihtir, hem hasendir. Hakikatta senden kabul edilir, çünki mazursun.

Öyle ise, zahiren şeriata muvafık işlediğin ameline "Acaba sahih olmuş mu?" deyip vesvese etme. Fakat "Kabul olmuş mu?" de, gururlanma, ucbe girme. Madem ki, dinde harec yoktur; madem ki dört mezheb haktır; öyle ise, istiğfara müncer olan derk-i kusur, gurura incirar eden rü'yet-i hüsn-ü

amele müreccahtır. Yani böyle vesveseli adam, amelini güzel görüp gurura düşmekten ise; kusurunu görse, istiğfar etse daha evlâdır. Sen vesveseyi at. Şeytana de ki: “Şu hal, harecdir. Yüsr-ü dine münafîdir. Hakikat-ı hâle muttali olmak güçtür. En ekall bu amelim, bir mezheb-i hakka muvafıktır. Ben lâyık-ı vechile eda-yı ibadette aczimi itiraf ederek istiğfar ile, tazarru’ ile, merhamet-i İlahîye dehalet ediyorum. Aczim, kusurumun af olunması ve kāsır amelimin kabul olunması için bir vesilem olur.” de.

Beşinci Vecih: Şübhe suretinde gelen vesvesedir. Bîçare vesveseli, bazı tahayyülî hâlâtı, taakkulî hâlât ile iltibas eder. Hayale gelen şübheyi, akla gelen bir şübhe tevehhüm edip, itikadına halel gelmiş zanneder. Bazan tevehhüm ettiği şübheyi, şek zanneder. Bazan tasavvur ettiği şübheyi, bir tasdik-i aklî zanneder. Bazan bir emr-i küfrîde tefekkürü, hilaf-ı iman zanneder. “Eyvah! Kalbim bozulmuş.” der.

Halbuki tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür; tasdik-i aklîden, iz’an-ı kalbîden ayrıdırlar, başkadırlar. Tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür, şübhe ve tereddüd değildirler. Lâkin tekerrür edip istikrar peyda etseler, bazan bir nevi şübhe-i hakikî onlarda tevellüd eder.

Şu nevi vesvesenin en mühimmi budur ki: Vesveseli adam, imkân-ı zâtî ile imkân-ı zihnîyi iltibas eder. Yani birşey zâtında mümkün ise, onu zihnen, ilmen mümkün ve meşkuk olduğunu tevehhüm eder. Halbuki imkân-ı zâtî yakîn-i ilmîye ve zaruret-i zihnîye münafî değildir. Meselâ: Bu dakikada -zâtında- Karadeniz’in yere batması mümkündür, muhtemeldir. Halbuki yakînen yerinde olduğunu hükmediyoruz. O ihtimal ve o imkân-ı zâtî bize bir şek vermez.

Meselâ, güneş mümkündür ki; bugün gurub etmesin veya yarın tulû’ etmesin. Halbuki bu imkân ve bu ihtimal, ilm-i yakînimize zarar vermez. Demek bazı hakaik-i imaniyede, yani hayat-ı dünyeviyenin gurubu ve hayat-ı uhreviyenin tulûu gibi imkân-ı zâtî cihetinde gelen evham, yakîn-i imanîye zarar vermez.

Bütün bunlarla beraber asl-ı vesvese, teyakkuza sebebdir, taharriye daîdir, ciddiyete vesiledir. Lâkaydlığı atar, tehavünü def'eder. O şart ile ki; ifrata varmasın, galebe çalmasın.

Onüçüncü Lem’anın Onikinci İşaretinden Dördüncü Sual

Ehl-i dalaletin kazandıkları muvaffakıyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidayete galebeleri gösteriyor ki: Onlar bir hakikata ve bir kuvvete istinad ediyorlar. Demek ya ehl-i hidayette za’f var veya onlarda bir kuvvet var?

Elcevab: Hâşâ... Ne onlarda hakikat var, ne de ehl-i hakikatta za’f var. Fakat maatteessüf kāsır-un nazar, muhakemesiz bir kısım avam tereddüde düşüp vesvese ediyorlar, akidelerine halel geliyor. Çünki diyorlar: Eğer ehl-i hakta tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlubiyet ve zillet olmamak lâzımdı. Çünki hakikat kuvvetlidir. اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلاَ يُعْلَى عَلَيْهِ olan kaide-i esasiye ile, kuvvet haktadır. Eğer ehl-i hakka mukabil galibane gelen ehl-i dalaletin, hakikî bir kuvveti ve bir nokta-i istinadı olmasaydı, onlarda bu derece galibiyet ve muvaffakıyet olmaması lâzım gelecekti?

Elcevab: Ehl-i hakkın mağlubiyeti kuvvetsizlikten ve hakikatsızlıktan gelmediği, sâbık işaretlerde kat’î isbat edildiği gibi; ehl-i dalaletin galebesi de, kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-i istinad bulduklarından gelmediği, yine o işaretlerde kat’î isbat edildiğinden; bu sualin cevabı, sâbık işaretlerin heyet-i mecmuasıdır. Yalnız burada desiselerinde istimal ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ben kendim mükerreren müşahede etmişim ki: Bu zamanda bazan yüzde on ehl-i fesad, yüzde doksan ehl-i salahatı mağlub ediyor. Hayretle merak ettim, tedkik ederek kat’iyyen anladım ki: O galebe kuvvetten ve kudretten gelmiyor, belki ifsaddan ve alçaklıktan ve tahribden ve ehl-i hakkın ihtilafından istifade etmelerinden ve içlerine ihtilaf atmaktan ve zaîf damarlarını tutmaktan ve fesadı

aşılamaktan ve hissiyat-ı nefsaniyelerini ve ağraz-ı şahsiyelerini tahrik etmekten ve insanın mahiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fena istidadları işlettirmekten ve şan ü şeref namıyla riyakârane nefsin firavuniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribatlarından herkesin korkmasından ileri geliyor. Ve o misillü şeytanî desiseler vasıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ sırrıyla, اَلْحَقُّ يَعْلُو وَلاَ يُعْلَى عَلَيْهِ düsturuyla onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinde onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, Cehennem'i kendilerine ve Cennet'i ehl-i hakka kazandırmalarına sebebdir.

İşte dalalette, iktidarsızların muktedir görünmeleri ve ehemmiyetsizlerin şöhret kazanmaları için ve hodfüruş ve şöhretperest, riyakâr insanların az bir şeyle iktidarlarını göstermek ve ihafe ve ızrar cihetinde bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalif vaziyete girerler. Tâ görünsünler ve nazar-ı dikkat onlara celbolunsun. Ve iktidar ve kudretle olmayan, belki terk ve ataletle sebebiyet verdiği tahribat onlara isnad edilip, onlardan bahsedilsin. Nasılki böyle şöhret divanelerinden birisi, namazgâhı telvis etmiş, tâ herkes ondan bahsetsin. Hattâ o telvis edenden lanetle de bahsedilmiş de, şöhretperestlik damarı kendisine bu lanetli şöhreti hoş göstermiş diye darb-ı mesel olmuş.

Onüçüncü Lem'anın Onüçüncü İşaretinin Üçüncü Noktasından

Şeytan, bu desisesine benzer diğer bir desise ile insanın selâmet-i fikrini ifsad ediyor. Hakaik-i imaniyeye karşı sıhhat-ı muhakemesini bozuyor ve istikamet-i fikrini ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-ı imaniyeye dair yüzer delail-i isbatiyenin hükmünü, nefyine delalet eden bir emare ile kırmak ister. Halbuki kaide-i mukarreredir ki: Bir isbat edici, çok nefyedicilere tereccuh ediyor. Bir davada müsbit bir-iki şahidin hükmü, yüzler nâfîlere racih oluyor. Bu hakikata bu temsil ile bak. Şöyle ki:

Bir saray var. O sarayın yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapının açılmasıyla, o saraya girilebilir. Öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir-iki tanesi kapalı olsa, o saraya girilemez diye söylenemez.

İşte hakaik-i imaniye o saraydır. Herbir delil, bir anahtardır, isbat ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakaik-i imaniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilmez. Şeytan ise, bazı esbaba binaen, ya gaflet veya cehalet vasıtasıyla kapalı kalmış bir kapıyı gösterir; isbat edici bütün delilleri nazardan ıskat ediyor. "İşte bu saraya girilmez, belki bu saray değildir, içinde birşey yoktur." der kandırır.

İşte ey şeytanın desiselerine mübtela olan bîçare insan! Hayat-ı diniyenin ve hayat-ı şahsiyenin ve hayat-ı içtimaiyenin selâmetini dilersen ve sıhhat-ı fikir ve istikamet-i nazar ve selâmet-i kalb istersen; muhkemat-ı Kur'aniyenin mizanlarıyla ve Sünnet-i Seniyenin terazileriyle a'mal ve hâtıratını tart ve Kur'anı ve Sünnet-i Seniyeyi

rehber yap ve اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ de, Cenab-ı Hakk'a iltica et!...

Nur'un bir kahramanı Mehmed Kaya'nın Risale-i Nur hakkında bir takrizidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ
اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ اَبَدًا دَائِمًا

Çok şefkatli, pek kerim, hayatımdan çok aziz Üstadım Efendim Hazretleri!

Mübtedi ve pek acemî bir çocuğun, üstadından aldığı dersi tekrarı misillü, cehl-i mürekkeb içerisinde pûyan olan şu âciz talebenize Risale-i Nur'un feyz-i nâmütenahîsinden süzülen iksir-i hayat, ruh ve kalbimi, akıl ve idrak ve şuurumu, hissiyat-ı sefihenin istilasından vikaye ederek, en mübarek bir mürşid-i a'zam gibi himmet-i nâmütenahîsiyle, en mühim bir kuvve-i dafia olarak, vücud mülkünden nefs-i emmare ve heva şerlerini def' ve tardederek, aşılmaz ve yıkılmaz bir sedd-i Kur'anî ve bir sedd-i imanî tesis ediyor.

Risale-i Nur, nebatatın hattâ cemadatın dahi lisan-ı halleriyle olan tesbihatını, kâinatın medar-ı mefhareti olan lisan-ı Âdemle beyan ederek Hâlık-ı Kâinat'a takdim etmesinden -Risale-i Nur- bütün mahlukat ve bütün zîruh ile de yakînen alâkadar ve münasebettardır.

Bu kadar ihatalı, câmi', manidar bir hayat-ı nâmütenahînin feyyaz nurlarıyla kâinatlar ışıklanırken, zulümatlar dağılırken, asırlar yıkanırken, gözleri felsefe bataklığının çamurlarıyla kapalı, kalbleri mühürlü, beşer çehreli mütemerridlerin, كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ sırrının mazharı o zavallı dâllîn güruhunun hakaik-i Kur'aniyeye karşı kör, sağır, gafil olarak Hâlık-ı Kâinat'a isyanları, hiç şübhesiz kâinatı emsalsiz bir gazabla gazablandırıyor; تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ sırrıyla Cehennem'i çileden çıkarıyor; mevcudata, lisan-ı haliyle: "Yaşasın azab-ı Cehennem!" dedirtiyor.

Risale-i Nur bütün mizanlarıyla ve riyazî kat'iyyetiyle, her türlü hakaikı tam isbat etmesiyle; maddî ilim ve firavunane düşüncelerin neticesi ruhları zifiri karanlıkta olan bu zümrelerin mes'uliyetleri, geçen asırlardaki mütemerrid küfre nisbetle daha katmerli bir surette eşedd bir azaba inkılab edeceği sarahatle tezahür ediyor. Zira bu dehşetli asrın zındıkları, itiraz veya inkâr ettikleri hakaikın riyazî kat'iyyetini, iki kerre iki dört eder derecesinde bir kat'iyyetle, Risale-i Nur'da bizzât müşahede ettiklerinden ve onlar daha dünyada iken teslime mecbur olduklarından, sırf bir küfr-i inadî ile küfrü iltizam etmelerinden, iblise tâbi' bu bedbaht iblis hizmetçilerinin azabını, küfürleri gibi, eşedd-i azaba lâyık kılmaktadır.

Risale-i Nur tebşiratıyla, ihbar-ı gaybîleriyle, geçmiş asırların sâkinlerinin nazarlarını gıbta ve tahsin ile asrımıza baktırmaktadır. Verâset-i Nebevî yoluyla pek ulviyeti haiz ve ümmetin en mübecceli olan ve birinci safını teşkil eden ashab-ı kiramın, hususuyla Hazret-i Ali'nin (R.A.) keramet-i Aleviyeleri ve daha sonra muhakkikînin ve asfiyanın serfirazı Hazret-i Gavs'ın (K.S.) keramet-i Gavsiyeleriyle ve Necmeddin-i Kübra ve Muhyiddin-i Arabî (K.S.) gibi kümmelînin kendilerinden sonraki asırlara ait işaretlerinin emsalsiz sarahatlarıyla, ziyanın güneşi ve hararetin ateşi göstermesi gibi, Risale-i Nur'dan en kat'î ve en sarih ve en ziyadar bir surette tebşiratlarıyla ve ihbarat-ı gaybiyeleriyle beyanları; ihsanat-ı İlahiyenin emsalsiz hamd ü senaya lâyık bir ikramıdır. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّى

Risale-i Nur malûm Sözleriyle ve bütün eczalarıyla cadde-i kübra-yı Kur'aniyeyi göstermesi itibariyle, kemalin hadd-i kusvasına îsale vesile olduğu gibi; mayesi harc-ı Kur'anî ile müzeyyen, müsenna, muazzam, muhteşem olan Risale-i Nur'a lâkaydlık etmek, temerrüd ve inkârda bulunmak, insanı a'lâ-yı illiyyînin mukabili olan esfel-i safilîne düşürür.

Üstadım Efendim Hazretleri! Kāsır fehmim, nâkıs ifadem, çok mahdud ihatamla; iman ve irfan ağacının en son ve en nefis meyvesi Risale-i Nur'un teşrihi ve izahını ben

yapamıyorum. Zâten onu tam hakikatıyla sekene-i arzın hiçbiri ve hiçbir unsuru, mükemmel yapamaz. O semavî ilham mecmuasının tarifi ve teşrihi ve izahı; kendisinin kendisine has, mümtaz ve serapa sehl-i mümteni' olan selasetli, haşmetli, ziyadar, münakkaş, müzeyyen olan ifade ve beyanlarında nümayan ve orada ziyabahş ve nurefşandır.

Ey Risale-i Nur, ey mu'cize-i Kur'an!
Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman.
Işıklandı kalbler, doldu nurunla cihan;
Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'an!
Ey Risale-i Nur, ey dertlilere derman!
Yangın gönüllere âb-ı kevser sen oldun
Âşık bîçarelere vird-i seher sen oldun,
Gönüllere takılı inci cevher sen oldun
Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman.
Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'an!
Yanık gönüllere sanki zemzem pınarı,
Cennet-misal ortası, bağ-ı Firdevs kenarı.
Ruşen âlem, nurunla ey hidayet serdarı!
Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman.
Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'an!

Çok müşfik, çok kerim Üstadım Efendim,

Huzur-u Hazretinizde, manen rahle-i tedrisinizde, irfanınıza müştak, feyzinizle serab şu fakir, şu âciz talebenizin, Nur'un derslerinden aldığı intibah ile, hakaik-i Kur'aniyenin i'cazkâr ve nâmütenahî ulvî hakikatlarından ve mübarek feyzinizin tereşşuhatı olarak şöyle bir hakikat kalbime geldi:

Kur'an-ı Azîmüşşan'dan dersimi okurken Sure-i Lokman'daki وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ âyetini kıraat ederken -gayr-ı ihtiyarî- kalbim, ruhum, aklım bu kudsî kelâmın pek derin, pek ulvî manasına saplandı. Başta asr-ı pâk-i Muhammedî (A.S.M.) olduğu halde bütün asırlarla konuşan bu âyet-i kerime, asrımıza da elbette bakmaktadır. Hususuyla bu âyet-i celilenin asrımızdaki tam mâsadakı olacak bir manevî zâta şifreli mükâlemesi ve hitabı

var diyerek şiddetli bir ihtarın saikiyle baktım. O kudsî cümle-i Kur'aniye ki; فَقَدِ اسْتَمْسَكَ nazm-ı celiline kadar, Risale-i Nur müellifinin doğduğu tarihe veya Risale-i Nur'un mukaddematını tahsiline başladığı tarihe, makam-ı cifrîsiyle parmak basmaktadır. وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ (1292) ediyor.

ى harfi iki defa sayılırsa, (1302) ediyor. Dört 24 و, dört م 160, iki 100 ن, bir 10 ى, dört 240 س, dört 120 ل, bir 3 ج, dört 20 هـ, üç elif 3, bir 8 ح, bir 80 ف, bir 100 ق, bir 4 د, bir ك 20, bir 400 ت. Yekûn 1292 ederek müellifin doğum tarihini göstermektedir. ى iki defa sayıldığı takdirde (1302) tarihi eder ki; bu tarih, Risale-i Nur müellifinin tahsile, yani Nur'un basamaklarına başladığı zamanı gösteriyor. İleride Kur'an'a yapılacak taarruzlarda Nur şakirdleri Kur'an'ın emsalsiz elmas kılıncı Risale-i Nur ile yapılacak mücahedede, müellifin küfrü te'dib için lüzumlu Kur'anî cephane ve teçhizatı taallüm ve iddihar ile meşgul bulundukları tarihe parmak basıyor. بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى nazm-ı celili pek latif bir tevafuk eseri olarak makam-ı cifrîsi (1347) ederek, tam tamına Risale-i Nur müellifinin beyn-el avam ve beyn-el İslâm en çok kullanılan ism-i mübareki olan Üstad Bedîüzzaman ismine parmak bastığından وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ اِلاَّ فِى كِتَابٍ مُبِينٍ nazm-ı celili ile, herşeyi câmi' olan Kur'an-ı Azîm-ül Beyan, elbette ve elbette gerek işarî manasıyla ve gerek hesab-ı cifrîsiyle, Risale-i Nur müellifinin doğum tarihine veya tahsile başladığı tarihe ve isimlerine işaret etmektedir. Risale-i Nur cüzlerinde, Sure-i Bakara'daki لاَ اِكْرَاهَ فِى الدِّينِ ilââhir âyet-i kerimesinin hakikatlı, hikmetli, muhteşem tefsiri; işarî mana ve hesab-ı cifrîsiyle beyan edildiğinden, o hakikatlı ve haşmetli tefsirin Risale-i Nur'a ve mübarek müellifine latif işaretleri arasında بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى nazm-ı celil-i Sübhanîsi, cifirce (1347) rakamını göstererek, (Üstad Bedîüzzaman) ismine cifren tevafuku gösteriyor ki: Bu âyetin Sure-i Lokman'daki âyetle münasebeti ve iki yerde bu hakikatın tekrarı, Risale-i Nur'a çok kuvvetli bir işaret ve îma teşkil etmektedir.

Risale-i Nur kendi şakirdleriyle kopmaz bir zincir, bir habl-ül metin vasfına tam lâyık olarak, bu dehşetli asrın savletli bid'alarına karşı emsalsiz bir kahramanlıkla göğüs gererek pişva-yı âlem-i İslâm olmuş ve Kur'an-ı Azîm'in dellâlı sıfatıyla aktar-ı İslâmiyenin her yerinde, hattâ küre-i zeminde meş'ale-i imanı, Kur'an'ın ezelî ve ebedî ışığıyla parlatmış olması, elhak bu vasfa tam lâyık olduğunu nice bürhanlarla teyid etmiş bulunuyor.

Bu kudsî âyetlerin tafsilâtlı tefsiri Risale-i Nur külliyatında beyan edilmiş bulunduğundan, bu yüksek hakaikı ona havale ederek dersime hâtime veriyorum.

Çok mübarek üstadım efendim! Haddimin milyon kerre fevkinde olan bir mes'elede küçüklüğüme, nihayetsiz aczime, sonsuz fakrıma ve cehlime bakmayarak, cür'etli hareketimden dolayı bendenizi affediniz. Yalnız şurasını tekraren arzedeyim ki: Rahle-i tedrisinizde ahz-ı mevki ettim; huzur-u irfanınıza baş koydum.

Ey tabib-i hâzıkım, ey mübarek üstadım! Beni affediniz. Derece-i kemaldeki şefkatinizden ve ikramınızdan ancak af dilerim. En büyük edeb ve hürmetlerimle mübarek ellerinizden öper, mübarek dualarınızı istirham eylerim efendim hazretleri…

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى

Pek kusurlu, duanıza muhtaç talebeniz
Mehmed

Evvelce bir bayram tebriki olarak arzedilen şu nazmın, mevzu ile alâkasından dolayı buraya derci münasib olur kanaatıyla tekrar takdim edilmiştir.

Burc-u enversin efendim, kal'a-i İslâma sen.
Nâil olmuşsun bugün Kur'an ile ikrama sen.
Sensin ol dellâl-ı Kur'an, yoluna canlar feda,
İltifat-ı Şahımerdan ile sensin mukteda.
Vasfını resmetmeğe yok tâkatım, gelmez dile.
Sen müeyyedsin efendim, ol keramat-ı Gavs ile.
Sensin ol Nur naşiri, feyzin demâdem aşikâr.

Oldu mülhidler tahassüngâhı, seninle târumâr.
Kıl keremler bendene kim, çâr u nâçâr söyledim.
Sen müceddid-i kâriban hâtemisin seyyidim.
Lütfunu bekler gedayım, affedip hüddamını,
Aldı feyzinden bu Mehmed, daima ilhamını.
Fırka-i naciyeyiz biz, râh-ı tevhid cephemiz.
Pişva-yı Âlem-i İslâm sensin şübhesiz.
Günlerin olsun mübarek, hatırın bulsun safa,
İsm-i pâk-i hakkiçün Ahmed-i Muhammed Mustafa. (A.S.M.)

Ankara Üniversitesi'nde okunan bir konferanstır

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ

Risale-i Nur'un dersiyle ve aziz ve kıymetli üstadım Bedîüzzaman'ın himmetiyle yazılabilen bu konferans, Risale-i Nur hakkında tatlı ve zevkli bir sohbettir. Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetini ifade etmek değildir. Buna cesaretim yoktur. Zira ben, Risale-i Nur'un en mübtedi, en âciz bir talebesiyim. Milletler içinde şöhret kazanmış bir şâheserin değerini anlatmaya kültürüm kifayetsizdir. Bu büyük şeref, Risale-i Nur'un münevver, idrakli ve takdirkâr okuyucularına mahsustur.

Ben Risale-i Nur'a kavuşuncaya kadar, matbuatımızda ve kitablarımızda Kur'an-ı Kerim'in kıymetini anlatan tek bir yazı okumamıştım. Sonradan anladım ki: Kur'an-ı Kerim'i yarım asırdan fazladır, bizde yetişen ediblerden ziyade; ecnebi büyükleri takdir ediyorlarmış. Amerika'da Beyaz Saray'da bütün dünyanın ve kâinatın güneşi olan Kur'an-ı Hakîm, yeşil ipekliler arasında lâyık olduğu yüksek mevkie konuyormuş. Mucidler, feylesoflar, psikologlar, sosyologlar, pedagoglar Kur'an-ı Kerim'i esas tutarak yazılmış olan eserleri okuyorlar. O şahsiyetler, bu mukaddes kitabdan aldıkları malûmat ile eserler yazarak dünya çapında şöhret kazanıyorlar; insanlığa, milletlerine hizmet ediyorlarmış. İsveç, Norveç ve Finlandiya'da en büyük ilim adamlarından müteşekkil bir heyet meydana getirmişler; gençlerin kurtuluşunu sağlayacak halaskâr bir kitabı senelerce aramışlar; nihayet gençliği en yüksek ahlâk ile ahlâklandırmak ve dünyada açık fikirli, müstakim ilim adamı yapmak için, Kur'an-ı Kerim'i okutmanın yegâne çare olduğu neticesine varmışlar.

İslâmiyeti ve Kur'anı takdir eden yabancılar çoktur. Daha birçok misaller vermek mümkündür.

İşte Müslüman olmayan kimseler, İslâm Kitabının kıymetini takdir edip istifade ederlerse, uyanık Müslüman Türk Gençliği acaba daha fazla durabilir mi? Kat'â ve aslâ duramaz ve uyuyamaz.

Mabud-u Zîşanımız olan Cenab-ı Hak, gençliğimizin en ulvî ve en kudsî ihtiyaçlarına tam cevab verecek bir ilm-i hakikat hazinesini yirminci asırda da meydana getirmiştir. İşte bu zengin define-i ilmiye, Kur'an-ı Kerim'in hakikî ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'dur. Bu eserler, Kur'an-ı Hakîm'den tereşşuh etmiş ve onun esasları dairesinde yazılmıştır. Eseri te'lif eden: Bedîüzzaman'dır. Bütün hakikî ilim adamları -müttefikan- Risale-i Nur'un bu muhteşem müellifinin, Bedîüzzaman denmeye lâyık bir şahsiyet olduğunu tasdik etmişlerdir. Risale-i Nur eserlerinin millet ve gençliği dalalet ve sapkınlık girdablarından kurtaracak bir tefsir-i Kur'an olduğunu takdir ve tahsinlerle tasdik etmişlerdir. Böyle olduğu halde, bu kadar büyük bir şaheserin müellifini bugün herkes tam tanımıyor denilebilir.

Evet arkadaşlar, içimizde onbeş-yirmi senedir komünistler ve din düşmanı cereyanlar çoklukla çalışıyorlarmış. Böyle dâhîlerimizi tanıtmak şöyle dursun, türlü türlü isnadlarla kötülemişler. Buna muvaffak olmak için de bütün imkânlardan istifade etmeye çalışmışlar. Hakikî ve mücahid ilim adamlarımızı millete fena göstermek için bütün gayretlerini sarfetmişler. Bu feci hâlin böyle olduğunu, demokrasinin memleketimizde şu yıllarda gelişmeye başlaması sayesinde anlamış bulunuyoruz. Meğer aldanmışız ve aldatılmışız. Şimdiye kadar din adamlarımız hakkında bize yapılan uydurma telkinatları ve yalan-yanlış propagandaları, bu hakikatlara vâkıf olduktan sonra kafamızdan çıkarabildik. Menfî intibalarımızı sildik. Hakikî münevverlerin istifade ettikleri kudsî kitabımız Kur'ana sarıldık. Ve Kur'an-ı Hakîm'in bu asırda yüksek bir tefsiri olan

Risale-i Nur'dan, Kur'an ve iman hakikatlarıyla münevver olmaya başladık.

Evet Abdülkādir-i Geylanî, İmam-ı Gazalî ve Mevlâna Celaleddin-i Rumî gibi İslâmiyet'in birer güneşi olan dâhî büyüklerimizin eserlerini ve hakikî kıymetlerini bugünkü gençlik nasıl bilemiyorsa, Bedîüzzaman Said Nursî gibi misilsiz bir müfessir-i Kur'anı da tam tanıyamamıştır. Esasen gizli ve aşikâr din düşmanlarının bir takım kasd-ı mahsuslarıyla, tanınmasına meydan verilmemiştir. Fakat böyle büyük bir müfessirin ve bir İslâm dâhîsinin bu asırda da mevcud olduğunu şahsî gayretleriyle öğrenenler, Bedîüzzaman'ın tarihî ve cihanşümul değerini derhal idrak etmekte ve eserlerinden faydalanmak için can atmaktadırlar.

Evet arkadaşlar, kat'î ve kâmil bir kanaatla diyebiliriz ki: Bu asırdaki insanları saadete kavuşturacak, onları aklen ve kalben ikna edecek eser ancak Risale-i Nur'dur. Bu hüküm, Nur Risalelerini okuyan münevverlerin kat'î bir hükmüdür. Hem bu kanaatın isabetini Risale-i Nur'daki ilmî kudret ve orijinallik açıkça göstermektedir.

Arkadaşlar! Nasıl Kur'an-ı Kerim'e sarılanların dünya ve âhiretleri ma'mur olursa; onun parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'u okuyup amel edenler de, hakikî saadete erişeceklerdir. Bu imanî eserleri okuyan gençlerin imanı kuvvetlenecek, istikballeri parlayacak, ilim ve irfan sahibi olacaklardır. Hem vatana, hem millete, hem anne ve babalarına faideli, yüksek ahlâka sahib gençler olarak temayüz edeceklerdir. Allah'ın hâlis bir kulu, Peygamber'in hakikî bir ümmeti haline gelmek bahtiyarlığına nâil olacaklardır.

Risale-i Nur hakkında bilgi soran arkadaşlarımıza gelince: Bu hususta bir fikir edinebilmek için, hiçbir yerden izahat almaya lüzum yoktur. Siz bu feyyaz eserleri okuyun. Bizzât kendi cehd ve şahsî gayretinizle onu anlamaya ve tanımaya çalışın. O ilim ve irfan hazinesine bizzât giriniz. İşte ancak o zaman, arzu ettiğiniz malûmatı hakkıyla elde etmiş olacaksınız.

Evet Risale-i Nur'u okudukça, Kur'an nuru içinize dolacak, o Kur'anî hakikatlar aklınızı ve kalbinizi tenvir edecek ve imanınızı inkişaf ettirip kuvvetlendirecektir. Nur Risalelerini okudukça, İlahî bir feyiz, ruh ve maneviyat âleminizi kaplayacaktır. Hayatta sizlere büyük bir huzur ve saadetin refahı içinde yaşayabilmenin kapıları açılacaktır. Dünyanın bir âhiret mezraası olduğunu ve bu fâni dünyaya, ebedî bir hayatın kazanılması için geldiğinizi bu eserlerden öğrenecek ve bu iman cihetinden dünyanın Cennet'ten daha zevkli olduğunu hissedeceksiniz. İşte böyle sonsuz ve manevî bir şevk ve aşkla dünyayı, şu geçici hayat için değil; ebedî bir hayatı ve bâki bir saadeti kazanmak için seveceksiniz.

Hem namaz kılmanın ve ibadetin, büyük ve kudsî bir zevk olduğunu bir kat daha anlayacaksınız. Namazda Rabb-ı Rahîmimizin, Allahımızın huzurunda durmaktan o kadar derin ve İlahî bir zevk duymaya başlayacaksınız ki; namazsız geçen günleriniz ızdırab ve sıkıntılarla dolacak. En sevinçli, en mes'ud anlarınızı, Allah'a ibadet ve taatta bulacaksınız.

Arkadaşlar! Risale-i Nur, yirminci asrın müslümanlarını ve bütün insanları, koyu fikir karanlıklarından ve müdhiş dalalet yollarından kurtarmak için müellifin kendi ihtiyarıyla değil, bir ihsan-ı İlahî olarak yazılmış olan ilhamî bir eserdir. İşte insan üzerindeki tesiri pek büyük olan böyle bir eseri devamlı olarak teenni ile ve lügatların manalarını öğrenerek dikkatle okuyabilseniz, geceli gündüzlü çalışan birçok Nur talebeleri gibi siz de büyük bir huzur ve saadete kavuşursunuz. Hem gayet cevval ve faal bir hale gelirsiniz. O kudsî eserleri günlerce okuyabilmenin İlahî hazzı ile çırpınırsınız. Bu gibi kıymeti ölçüye sığmayan eserlerle meşgul olabilmek için beş dakikayı bile boşa geçirmezsiniz. Ve hem daima cebinizde, çantanızda Nurları taşımak, okumak; daima okumak için zamanlarınızı büyük bir kıymetle kıymetlendireceksiniz. Nurları okumak sevgisiyle, Nurları okumak heyecanıyla, Nurları okumak ihtiyacıyla yanacaksınız.

Evet Arkadaşlar! Risale-i Nur öyle cazibedar bir eserdir ki; Risale-i Nur'la Kur'an'a ve imana hizmet etmenin kudsiyet ve büyüklüğünü anladıkça, dünyada iken sizleri Cennet'e davet etseler; böyle mukaddes bir vazifeyi, böyle ulvî bir saadeti şimdi bırakıp gitmek istemiyeceksiniz. İman cihetiyle ve imanı kurtarmak davasına hizmet etmek gayesiyle, dünyanın bir manevî Cennet hükmünde olduğunu hissedeceksiniz.

Risale-i Nur'a çalışanlar, iman ve İslâmiyet hizmeti uğrunda öyle bir feragat ve fedakârlığa sahib olmuşlar ki; onlarda menfaat-ı şahsiye denilen âdi ve bayağı maksadlar yer bulamamış ve tutunamamıştır. Zira Nur talebelerinde en birinci maksad ve en büyük gaye, rıza-i İlahîdir. Allah'a hadsiz şükürler olsun; Risale-i Nur'a çalışmanın, mukaddes kitabımız Kur'an-ı Azîmüşşan'a hizmet olduğunu öğrenen uyanık ve kıymetdar ve fedakâr arkadaşlarımız milyonları geçmiştir. Aklı yerinde olanlar için pek aşikâr olarak görünen bu hakikatı, hiçbir ferd inkâr edememektedir. Allah için bir çalışma olan Risale-i Nur faaliyetlerinde, İlahî bir aşk ve şevkle, kalbî ve ruhî bir sevgiyle gece uykularını dahi feda edenler olmaktadır.

Bakınız!.. Risale-i Nur'a hizmet eden Nur'un öyle hakikî talebeleri var ki; onlardan birisine denilse: "Risale-i Nur yerine şu kitabları istinsah et de, Amerikalı milyarder Ford'un servetini sana verelim." Risale-i Nur'un satırlarından kaleminin ucunu bile kaldırmadan, o bahtiyar talebe şöyle cevab verecektir:

–Dünyayı, servetiyle ve saltanatıyla verseniz kabul etmem. Çünki Cenab-ı Hak bize, Risale-i Nur'un mütalaası ve hizmetiyle tükenmez, bâki bir hazine verecektir. Acaba sizin o dünyevî servetiniz beni mes'ud edecek midir? Bu şübhelidir. Fakat Rabbimizin ihsan edeceği bâki servet ile hakikî bir saadete kavuşacağımızda şek ve şübhe yoktur.

Kıymetli Kardeşlerim! Risale-i Nur'un yüksek değerini anlamakta veya onu işitip tanımakta biraz gecikmiş olan gençler, içleri sızlaya sızlaya şöyle demektedirler: Şu geç

uyanan kıymetdar gençliğimi fâni, geçici şeylerle zayi’ etmeyeceğim. Ancak ve ancak Kur’an’a ve imana hizmet uğrunda, sevgili Allah’ın ve sevgili Peygamberimin emirlerine itaat yolundaki hizmetlere vakfedeceğim. Ancak böylelikle, bu muvakkat gençliğimde bâki bir gençliği elde etmiş olacağım.

Risale-i Nur’a bu kadar bağlanıldığını görünce, dünyadan alâkamızın kesildiği zannına varılmasın; bilakis bu cihet, şu hatt-ı hareketimizle tebarüz eder: Mücerred isek işlerimizi, talebe isek derslerimizi, memur isek vazifemizi, tüccar isek ticaretimizi yapıyoruz. Dünyevî meşgalemiz ne kadar fazla bulunursa bulunsun, ders ve imtihanlarımız ne derece sıkı olursa olsun, Risale-i Nur’a çalışmaya ve hizmete yine vakit buluyoruz ve bulabiliriz. Zaman ayırıyoruz ve ayırabiliriz. Zira nasılki her gün ekmek, su ve havaya ihtiyaç var. Aynen öyle de, bunlardan daha fazla olarak, her gün Kur’an ve iman hakikatlarından manevî gıdalarımızı almaya muhtacız.

Evet Risale-i Nur’la olan iştigalimiz, iş ve derslerimizdeki muvaffakıyeti kat kat arttırarak bize kuvvet ve heves veriyor. Bizde, dünyaya din için çalışmak fikrini uyandırıyor. Bize vaktin kıymetini idrak ettiriyor. Takvim yapraklarının geri dönmeyeceğini kalb ve aklımıza tesirli bir surette ihtar ederek, ömür sermayesi olan zamanımızı kıymetlendirmek şevk ve azmini veriyor. Çalışma saatlerinde şurada-burada boşu boşuna veya lüzumlu zannına kapıldığımız ve fakat bizce faidesiz şeylerle vakitlerimizi öldürmekten bizi kurtarıyor.

Hattâ istirahat zamanlarında dahi, iman hakikatlarına çalışma sevgisini husule getirerek, rahmet-i İlahînin hareket içine dercettiği faaliyet zevkini tattırıyor. Böylece fâni bir ömürde, bâki bir hayatı kazanmanın yolunda yürütüyor.

Kıymetli Kardeşlerim! Risale-i Nur’un yüksek değerini tam beyan etmek mümkün değildir. Onun kıymeti, onu daimî ve sadakatla okuyanların ruhunu o kadar sarıyor, o kadar kendine râm ve meftun ediyor ki; tahkikî iman mertebelerinde terakki eden o fedakârlardan birinin başına

bütün din düşmanları toplanıp Risale-i Nur'dan vazgeçirmeye çalışsalar, yine muvaffak olamazlar ve olamadılar.

Ben ki, Risale-i Nur'u te'lif ile vazifelendirilen ve istihdam edilen üstadın hizmetçisi olmayı en büyük bir nimet bilirim. Hizmetçisinin hizmetçiliğini yapmayı bir şeref addederim. Bu kalbî ve samimî bağlılığı çok görenler olabilir; fakat hiç de fazla bulmamalıdır.

Meselâ: Kıymetli bir eser okuruz, müellifine karşı içimizde az-çok bir takdir hissi belirir.

Molyer'in, Hügo'nun, Göte'nin eserlerine bir hayranlık duyarız. Acaba, İslâm dininin rehberi olan Kur'an-ı Hakîm'i tefsir eden bir İslâm dâhîsinin şahsına karşı bağlılığın derecesi nasıl olmalıdır? O meşhurlardan birinin eseri kâğıda yazılırsa, Bedîüzzaman Said Nursî'nin Kur'an tefsiri olan Nur Risalelerini altun sahifelere nakşetmek lâzımdır. Dine muarız olmayan müstakim bir filozofun eserini tedkik için saatlerce çalışılırsa, iki cihanın saadetini ders veren Bedîüzzaman'ın eserlerini okumak için uykularımızı terketmek gerektir.

Evet dünyevî bir kitaba beş lira ödersek, Risale-i Nur gibi dünya ve âhirette insanı mes'ud kılan ve en yüksek bir mevki ve şerefe nâil olan bir tefsir-i Kur'an'a yüz lira veririz ve veriyoruz. Îcab ederse onun neşri uğrunda servetimizi de feda etmek, İslâm cengâverlerinin torunları olan biz gençlere lâzım ve elzemdir, arkadaşlar!...

Öyle ise geliniz kardeşlerim!...

Nurların dersinde diz dize, hizmetinde el ele, cihad-ı diniyede omuz omuza verelim; Nurlardan nur almaya, imanî derslerinden ders almaya şiddetle muhtaç olduğumuz Nur Risalelerine beraberce çalışalım. Görüşelim, konuşalım. Allah yolunda, din yolunda koşalım. Dinsizlere karşı mücadele bayrağını açarak cihad-ı diniye meydanlarında, hizmet-i imaniye muhitlerinde tatlı canlarımızı feda edelim.

Kıymetli kardeşlerim!... Risale-i Nur'da çok üstün meziyet ve hususiyetler vardır. O mümtaz ve müstesna hâsiyetler, şimdiye kadar te'lif edilmiş olan hiçbir eserde görülmüyor.

Ömrünü okumakla geçiren hakikî ilim adamlarından Risale-i Nur'u okuyanlar bu hakikatı izhar ediyorlar. Ve o kadirşinas ve üstün şahsiyetler bu zamanda yaşayan insanların, ilmi ne kadar zengin olursa olsun, Risale-i Nur'u okumaya muhtaç oldukları kanaatına varıyorlar. Enaniyet ve ilmî kıskançlık gibi hastalıklara mübtela olmaktan korkan faziletli âlim ve münevverler Risale-i Nur'a derhal sarılıyorlar. Bazıları altmış-yetmiş yaşlarında olduğu halde yine Nur Risalelerine talebe olmak şeref ve nimetini kazanmaya çalışıyorlar.

Bedîüzzaman Said Nursî Hazretleri diyor ki: "Risale-i Nur başka kitablar gibi yalnız ilim vermiyor, onun manevî dersi de vardır." İşte bu manevî dersin tesiridir ki; Risale-i Nur'u okuyanların ruh ve kalbleri, vicdan ve latifeleri o feyyaz dersten hisselerini ve gıdalarını alıyorlar. Bu manevî dersin nüfuzu değil midir ki; Nur Risalelerini okuyanların manevî âlemleri İlahî nurlarla yıkanıyor. Ve İlahî bir cazibe ve İlahî bir tesir ile iman hakikatlarına müsahhar ve meftun ve meclub bir hale gelerek Allah ve Resulullah yolunda yükseliyorlar.

İlm-i iman âşıkları, Risale-i Nur okuyor. Dinî malûmat meraklıları, Risale-i Nur okuyor. Hakikat arayıcıları, Risale-i Nur okuyor. Mücadeleci mücahid fıtratlar, Risale-i Nur okuyor. Hamaset, bahadırlık ve kahramanlığın şâhikasına erişmek isteyen kabiliyetler, Risale-i Nur okuyor. Milliyetçiler, Risale-i Nur okuyor. Fen ve san'at erbabı, Risale-i Nur okuyor. Müsbet ilim hayranları, Risale-i Nur okuyor. Ehl-i tasavvuf, Risale-i Nur okuyor. Edebiyat meraklıları Risale-i Nur okuyor. Demek herbir tabaka-i insaniye Risale-i Nur'a ruhunda büyük bir ihtiyaç duymakta ve ondan istifade etmektedirler.

Arkadaşlar! Risale-i Nur'u okuyanların ikna kabiliyeti artar, akıl ve mantığı işler ve kuvvet bulur. Herhangi bir mevzuyu, seviyesi nisbetinde mukni bir surette ifade edebilmek meziyetine sahib olur. Zira o Nurcu, baştan başa aklî, mantıkî ve mukni bir şaheserin şahane dersleriyle tenevvür ve tefeyyüz etmektedir.

Hakikî medeniyetin ve yüksek içtimaiyatın, insanlık kanunlarının menbaı ve esası, Kur'andır. Kur'an umum nev'-i beşere hitab eden bir hatib-i umumîdir. Kur'an-ı Hakîm'in hakikî ve berrak ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'da aradığınız imanî ve İslâmî, aklî ve fikrî, kalbî ve ruhî birçok ihtiyaçlarınızın tatmin edildiğini göreceksiniz. Kafanızdaki bir kısım istifhamların tam ikna edici bir tarzda cevablandırıldığını büyük bir hayranlık ve şükran hisleri içinde müşahede edecek ve Risale-i Nur'un, kendinize hitab eden İlahî hakikatlar mecmuası olduğuna kani olarak sonsuz bir huzur içinde mes'udane bir hayat yaşamaya başlayacaksınız. O Nurları defalarca ve hattâ bir ömür boyunca okumak zevk ve sevgisinden kendinizi kurtaramıyacaksınız.

Risale-i Nur mevzuunu büyük bir alâka ile takib eden uyanık arkadaşlarım!

Kur'an-ı Kerim'in manası bilinmese de okunduğu ve dinlendiği zaman ruhlarda nasılki manevî ve derunî bir tesir husule gelir.

Zira kelâm, Allah kelâmıdır. Bu kelâmullahtaki ve İslâmiyetteki mananın kudsiyetidir ki; Türkler İslâmiyetle cihangir oldular, kıt'alar beldeler fethettiler. Bin seneden beri İslâmiyetin bayraktarlığını yapmaktadırlar. Aynen öyle de, Kur'an'ın bu asırda yüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'daki bazı bahisleri başlangıçta tamamen anlayamazsanız da, onun manevî tesiri ve manevî feyzi, ruh ve kalbinize nüfuz eder. Mana âleminizi istila eder. Kat'iyyen istifadesiz kalmazsınız ve kalmıyoruz.

Hem insan, yalnız akıldan ibaret değildir. Kalb, ruh, sır ve vicdan gibi manevî latife ve cihazata da mâliktir. Aklınız, her bir mes'ele-i imaniyeyi birinci okuyuşta hakkıyla kavrayamasa da, kalb ve ruh ondan hissesini alır. Risale-i Nur'un bu manevî tesiridir ki, Risale-i Nur'un ilk te'lifi zamanında sekiz-on Nur talebesi varken, şimdi milyonlar olmuştur. Dünya fikir cereyanları içinde en kuvvetli bir iman cereyanı olarak Anadolu'yu istila etmiş. Avrupa, Amerika,

Asya kıt'alarına kadar varlığını ve kuvvetini kabul ettirmiş; din düşmanlarını dehşete düşürerek mağlubiyete dûçar etmiş; iman ve İslâmiyete hayat ve hareket vermiş; nesl-i cedidi ihtizaza getirmiş ve kahraman ve cengâver fıtratları inkişaf ettirerek, cihad-ı İslâmiye meydanlarında herşeyini iman uğrunda feda ettirecek derecede koşturmuştur ve koşturmaktadır. Nihayet, dünyanın ve Âlem-i İslâm'ın fevkalâde takdir ve hayranlığına mazhar olmuş ve olmaktadır.

Bunun için, devamlı okumaya her gün devam ediniz. Kendini tekrar tekrar, zevkle ve şevkle okutan bu şaheser külliyatını okudukça, anlayışınız ziyadeleşecektir. Anlamanın tek çaresi: Nurlarla başbaşa kalıp, zihnî cehd sarfederek, tekrar tekrar okumak sevgisiyle payidar olmaktır.

Muhterem arkadaşlarım! Risale-i Nur'un üslûbu, emsalsiz ve hiçbir üslûbla kabil-i kıyas olmayan cazib bir üslûbdur. Bedîüzzaman Said Nursî bir müfessir-i Kur'an olmakla beraber, asrımızın en büyük edibi ve kuvvetli bir beligidir. Fakat lafzın gösteriş ve tantanasına değer veren ediblerden değildir. Bilakis en fazla manaya ehemmiyet ve kıymet verip, lafzın hatırı için manadan fedakârlık yapmayan, elbise için vücuddan kesmeyen bir müelliftir. O, zâtına has ve gayet müessir ve gayet cazibedar bir üslûb-u beyana sahibdir. Bunun için Nur Risalelerinde, Kur'an ve iman hakikatları en berrak ve en mükemmel, en cazib ve en müessir bir tarzda izah ve isbat edilmiştir.

Risale-i Nur, câmi' hakikatlar ve veciz sözler hazinesidir. Bir cümlede bir sahifelik, bir sahifede on sahifelik, bir risalede bir kitablık mana ifade eden ve câmi'-ül kelâm hususiyetine mâlik olan bir şaheserdir. Bunun içindir ki; dersleri çok tesirlidir ve gayet nafizdir. Mütehassıs zâtlarca malûmdur ki; imanî mes'elelerde fazla tafsilât, dersin tesir ve tefhimini zorlaştırabilir. O derslerin kanaat verici ve tatminkâr olmasında çok defa faideli bir netice elde edilemez. Bu hakikate binaen, bilhâssa imanî hakikatların mücmel olarak ders verilmesi daha tesirli ve daha verimli ve

daha anlayışlı olur ve olmaktadır. Bu düstura istinaden, Risale-i Nur tafsilâta ve teferruata dalmamıştır. Zihni teferruatla dağıtmamak metodunu esas tutmuştur.

İman ilmine müştak arkadaşlarım! Bedîüzzaman Said Nursî, İhlas Risalesi'nin sonunda, bizlere çok büyük bir müjde veriyor. O kadar hârika bir kolaylığı beşere takdim edebilmek, asrımıza kadar hiçbir müellifte görülmemiştir kanaatındayız.

Diyor ki: "Bu Risaleleri anlayarak ve kabul ederek bir sene okuyan, bu zamanın hakikatlı bir âlimi olabilir."

Evet fen bütün hızıyla ilerlemektedir. Maneviyatta yükselmek de bununla müvazidir. Maddî alanda, bir saatlik yolun bir sâniyeye indirildiği bir devri yaşıyoruz. Maneviyat sahası ise, daha sür'atli ve daha vüs'atlidir. Eski zamanda yarım asırda elde edilebilen ilm-i hakikat, şimdi kısa bir zamanda kazanılabiliyor. Belki de daha az bir müddette aynı semere ve netice hasıl oluyor. Cenab-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle bu asır müslümanlarına ve insanlarına lütuf buyurduğu bu kadar selâmetli ve kolay elde edilebilecek İslâmî bir maarifin, imanî bir neticenin mevcudiyetini işiten ve aklı başında olan her insan, hususan her müslüman; bu zengin servete mâlik olmak için, Nur Risalelerine büyük bir sadakat ve sevgiyle çalışmaktan nasıl geri kalabilir?

Gayretli arkadaşlarım! O kadar değerli, o kadar kıymetdar bir eser külliyatını bir an evvel okumak ve onlardan her gün imanî ve İslâmî gıdalarınızı almak için bütün himmet ve varlığınızla çalışacağınızdan eminim. Böyle olmanızı temenni ediyorum. Zira gençlik gidiyor, ömür geçiyor, zamanlar geri gelmiyor…

Evet biz, ne muallimlerimizden bir meded ve ne de peder ve vâlidelerimizden bir teşvik beklemiyoruz ve beklemeyiz. Biz ancak Allah'ın inayetiyle kendi kendimizi yetiştirmek zaruret ve sebatındayız. İnşâallah devam ve sadakatla çalışarak mutlaka yükseleceğiz. Tâ, iman ve İslâmiyet meratibinin zirvesine ulaşacağız. Kalbimizi nur-u Kur'anla, kafamızı ilm-i imanla aydınlatacağız. Kalb ve aklımızı

çalıştıracağız. Allah'ın has ve hâlis fakat mücahid bir kulu, Resulullah'ın ihlaslı fakat fedakâr ve cengâver bir ümmeti olmak yolunda Nur Risaleleriyle yürüyeceğiz ve ilerleyeceğiz.

Risale-i Nur'dan eskimez yazı öğrenmeye gelince:

Kur'an yazısıyla olan Nur Risalelerini yazmaktaki kazancımız çok büyüktür. Eskimez yazıyı kısa bir zamanda öğreniyoruz. Hem yazarken malûmat elde ediyoruz. Hem Risale-i Nur eczalarını çoğaltmakla, imana ve Kur'an'a hizmet edildiği için pek büyük manevî kazançlar kazanıyoruz. Hem yazılarak edinilen bilgi hâfızaya daha esaslı yerleşiyor. Bunun için şimdiye kadar binlerle genç Risale-i Nur'u yazarak Kur'an yazısını öğrenmiş ve öğrenmektedir.

Kıymetli kardeşlerim! Risale-i Nur'un birçok meziyet ve hususiyetlerinden birkaçını daha sizlere nakledeceğim: Risale-i Nur'daki hârikulâde ilmî kuvvet, taklidî imanı tahkikî imana çeviriyor; insanı salâbetli ve kuvvetli bir müslüman, ilmiyle amel eden bir mü'min-i kâmil olmaya doğru götürüyor. Menhus, pis zevklerden nefret ettirip vazgeçiriyor. En ulvî ve en temiz, ebedî ve sermedî zevk ve hazlar verecek hareketlere sevkediyor. İnsana hayatı sevdiriyor. Bedbînlikten kurtarıp, imanlı bir nîkbînlik veriyor. Uyuşuk ve tenbelleri cevval yapıyor; ruhî bir cevelan insanın iç âleminde hükümferma oluyor. Orta halli değil, en ileri ve en yüksek bir insan olmak hevesini uyandırıyor. Gurur ve kibir gibi kötü ahlâkları kaldırıyor. İnsanı tevazu, mahviyet ve vakar gibi faziletlerle değerlendiriyor. Hasım tarafları barıştırıyor. Fenalığa, fenalıkla değil, iyilikle mukabele etmek dersini veriyor. Siz gibi temiz ve terbiyeli gençleri, fena bir muhitin fena görenekleriyle ahlâksız hale düşmek felâketinden muhafaza ediyor.

İşte bunun içindir ki; Risale-i Nur'u sadakat ve devamla okuyan hakikî bir Nur Talebesi, ahlâken düşük insanlar arasında kalsa da, ahlâkını bozmadan onlardan uzaklaşıp kendini kurtarıyor.

Hem ahlâk ve terbiyesini yükseltmek için, nefis mücadelesine girişiyor. Risale-i Nur’dan aldığı malûmat ve imanî kuvvetle muvaffak oluyor.

Hem kendini, o bozuk cem’iyete ve kimselere kaptırmıyor. Bilakis Risale-i Nur’u neşrederek imanî esasların zayıflaması neticesi olarak bozulan bir cem’iyeti ikna’ ve ıslah etmek cehdine sahib oluyor. İçtimaî yüksek esaslarla mücehhez bir ıslahatçı gibi, gaye ve prensibinde terakkiler kaydediyor. Davasını yürütmekte ve yerleştirmekte âdeta zaferden zafere koşmaya başlıyor.

Evet arkadaşlar! Bugün içtimaî dert ve yaralarımızı halledip tedavi edecek en esaslı ve en tesirli faktör ve nizamı hâvi olan bir hakikat kaynağı vardır. O da Risale-i Nur’dur. Bunun içindir ki, hakikatı idrak edebilen hakikî münevverler ve uyanık mektebliler büyük bir çoğunlukla Risale-i Nur’a sarılmaktadırlar.

Evet düşüncemiz, daima terakki etmekte olacaktır. Bu muvakkat dünyanın, ebedî saadeti kazanmak için bir ticarethane olduğunu Risale-i Nur bize ders veriyor. Biz de, bütün hakikî ilimlerin madeni, esası, nuru ve ruhu olan iman ilmini tahsil ve iktisab etmek için ve mukaddes davamızda muvaffak ve kudsî mücadelemizde muzaffer olmak için aza kanaat etmeyeceğiz. Daima yükselmek, daima ilerlemek, daima terakki etmek için Nur Risalelerine çalışacağız ve çalıştıracağız.

1947 Konya Nur Talebeleri namına
Zübeyr Gündüzalp

Hasta mübarek Üstadımız, bütün kardeşlerimizin hem Leyle-i Kadirlerini hem bayramlarını tebrik ediyorlar

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ
اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ وَ بَرَكَاتُهُ

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Âlem-i İslâm’da Leyle-i Kadir telakki edilen bu Ramazan-ı Şerifin yirmiyedinci gecesinde bir nevi tesemmüm ile

şiddetli bir mide hastalığı içinde sinirlerimi ve vicdan ve kalbimi istila eder gibi manevî bir diğer dehşetli hastalık hissettim. Bu maddî ve manevî iki dehşetli hastalık içinde şefkat hissi ile bütün zîhayatların elemleri hatıra geldi. Şahsî hastalığımdan daha ziyade elîm bir halet-i ruhiyeyi hissettim. Bununla beraber seksen küsur seneye varan ömrümün en sonunda seksen sene bir manevî ibadeti kazandıran en son Leyle-i Kadrime lâyık çalışamıyacağım diye sâbık iki dehşetli hastalıktan daha şiddetli hazîn bir me'yusiyet içinde a'saba gelen ve nefs-i emmarenin vazifesini gören bir elîm his beni ezdiği aynı zamanda Âyet-i Hasbiye'nin bir sırrı imdadıma geldi. Bu üç hastalığımı izale edip Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki; hilaf-ı me'mul bir tarzda dayandım. O üç hastalığıma da böyle üç merhem sürüldü.

Maddî hastalığım -Hastalar Risalesi'nde isbat edildiği gibi- bir saat hastalık, sâbir ve mütevekkil insanlara, hiç olmazsa on saat ibadet ve Leyle-i Kadir'de ise daha ziyade ibadet hükmüne geçtiğinden; benim de bu Leyle-i Kadir'deki hastalığım, iktidarsızlığımla yapamadığım Leyle-i Kadirdeki hizmetim yerine geçmesiyle, tam şifa verici bir merhem oldu.

Ve bütün zîhayatın hastalık ve elemlerinden şefkat sırrı ile bana gelen teellüm marazını birden Rahîmiyet-i İlahiyenin tecellisiyle yani o mahlukatları yaratanın şefkat ve rahîmiyeti ve rahmeti tam kâfi olmasından onların elemlerini, onlar için bir nevi lezzete veya mükâfata çevirdiğinden o rahmet-i İlahîden daha ileri şefkati sürmek manasız ve haksız olduğundan; o şefkatten gelen elemi, bir manevî sürura ve lezzete çevirdi. Yalnız merhem değil, belki şifa verdi.

Ve en son ömrümde en ziyade kıymetdar manevî bir hazineyi kaybetmekteki manevî eleme karşı Nur'un has şakirdlerinin her birisi şirket-i maneviye sırrıyla umum namına dahi dua ile ve amel-i sâlih ile çalıştıklarından hem Hüccet-üz Zehra'da, hem Nur Anahtarı'nda izah edilen

teşehhüdde ve Fatiha'da bütün mevcudat ve zîhayat cemaatinin dualarına ve tevhiddeki davalarına iştirak suretiyle, hususan toprak, hava, su ve nur unsurları birer dil olmasıyla topraktan çıkan bütün hayat hediyeleri ve sudan mübarekât ve tebrikât ve havadan şükür ve ibadetin temessülleri ve Nur unsurundan maddî-manevî tayyibatlar, güzellikler tarzında; teşehhüdde ve Fatiha'da kâinattaki bütün nimetlerden gelen şükürler ve hamdler ve bütün mahlukatın hususan zîhayatların küllî ibadetleri ve bütün istianeleri ve doğru yoldan giden bütün ehl-i hakikata ve ehl-i imanın yolundan gidenlere manevî refakat etmekle ve onların dualarına ve davalarına tasdik suretinde âmînlerle iştirak ederek, âmîn demekle hissedar olmanın küllî sırrı o gece imdadıma geldi. Gayet hasta, zaîf ve me'yus bir halde cüz'î bir hizmet edememekteki manevî elîm hastalığıma öyle bir tiryak oldu ki; ben hakikaten en sağlam hallerimde ve en genç zamanlarımda, en zevkli ve lezzetli evradımda bulmadığım bir manevî sürur hissettim. Ve hadsiz şükür edip, o dehşetli hastalığıma razı oldum. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِى كُلِّ زَمَانٍ dedim.

Çok hasta üstadımızın hizmetinde bulunan
Bayram, Ceylan, Zübeyr, Tahirî, Sıddık Süleyman

(Haşiye): Üstadımız diyorlar ki: Benim kanaatim var ki, benim âfiyetim için mübarek kardeşlerimin ettikleri dualarının makbuliyetinin bir neticesidir ki; böyle acib bir hal, garib bir tarza döndü. Bu mübarek ramazan-ı şerifin mübarek bir hediyesi olan bu mübarek risalenin hâtimesine, mübarek üstadımızın Leyle-i Kadirdeki elemli ve ızdırablı hastalıklarına ait bu mektubun ilhakı münasib görülerek ilâve edilmiştir.

Hüsrev

Ecnebi Feylesofların Kur'an'ı tasdiklerine dair şehadetleri

(Bu feylesofların Kur'an hakkındaki senalarının bir hülâsası, Küçük Tarihçe-i Hayat'ta ve Nur Çeşmesi Mecmuası'nda yazılmıştır.)

Prens Bismarck (Bismark)'ın Beyanatı:

Sana muasır bir vücud olamadığımdan müteessirim ey Muhammed! (A.S.M.)

Muhtelif devirlerde, beşeriyeti idare etmek için taraf-ı Lahutîden geldiği iddia olunan bütün münzel semavî kitabları tam ve etrafıyla tedkik ettimse de, tahrif olundukları için, hiçbirisinde aradığım hikmet ve tam isabeti göremedim. Bu kanunlar değil bir cem'iyet, bir hane halkının saadetini bile temin edecek mahiyetten pek uzaktır. Lâkin Muhammedîlerin Kur'anı, bu kayıddan âzadedir. Ben, Kur'anı her cihetten tedkik ettim, her kelimesinde büyük hikmetler gördüm. Muhammedîlerin düşmanları, bu kitab Muhammed'in (A.S.M.) zade-i tab'ı olduğunu iddia ediyorlarsa da, en mükemmel hattâ en mütekâmil bir dimağdan böyle hârikanın zuhurunu iddia etmek, hakikatlara göz kapayarak kin ve garaza âlet olmak manasını ifade eder ki; bu da ilim ve hikmetle kabil-i te'lif değildir. Ben şunu iddia ediyorum ki; Muhammed (A.S.M.) mümtaz bir kuvvettir. Destgâh-ı kudretin böyle ikinci bir vücudu imkân sahasına getirmesi ihtimalden uzaktır.

Sana muasır bir vücud olamadığımdan dolayı müteessirim ey Muhammed (A.S.M.)! Muallimi ve naşiri

olduğun bu kitab, senin değildir; o Lahutîdir. Bu kitabın Lahutî olduğunu inkâr etmek, mevzu ilimlerin butlanını ileri sürmek kadar gülünçtür. Bunun için, beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra göremeyecektir. Ben, huzur-u mehabetinde kemal-i hürmetle eğilirim.

Prens Bismarck

En temiz ve en doğru din Müslümanlıktır

Meşhur muharrir, müsteşrik, Edebiyat-ı Arabiye mütehassısı ve Kur'an-ı Kerim'in mütercimi Doktor Maurice (Moris) şöyle diyor:

Bizans Hristiyanlarını, içine düştükleri bâtıl itikadlar girîvesinden, ancak Arabistan'ın Hira Dağında yükselen ses kurtarabilmiştir. İlahî kelimeyi en ulvî makama yükselten ses, bu ses idi. Fakat Rumlar bu sesi dinleyememişlerdi. Bu ses, insanlara en temiz ve en doğru dini talim ediyordu. O yüksek din ki, onun hakkında, Gundö Firey Hesin gibi muhakkik bir fâzıl, şu sözleri pek haklı olarak söylüyor: "Bu dinde mukaddes sular, şâyan-ı teberrük eşya, esnam ve azizler, yahut a'mal-i sâlihadan mücerred imanı müfid tanıyan akideler, yahut sekerat-ı mevt esnasında nedametin bir faide vereceğini ifade eden sözler, yahut başkaları tarafından vuku bulacak dua ve niyazların günahkârları kurtaracağına dair ifadeleri yoktur. Çünki bu gibi akideler, onları kabul edenleri alçaltmıştır."

Zamanlar geçtikçe, Kur'anın ulvî sırları inkişaf ediyor

Doktor Maurice (Moris), Le Parler Française Roman (Löparle Franses Roman) ünvanlı gazetede Kur'anın Fransızca mütercimlerinden Selman Runah'ın tenkidatına verdiği cevabda diyor ki:

Kur'an nedir? Her tenkidin fevkinde bir fesahat ve belâgat mu'cizesidir. Kur'anın, üçyüzelli milyon Müslümanın göğsünü haklı bir gururla kabartan meziyeti, onun her manayı hüsn-ü ifade etmesi itibariyle, münzel kitabların en mükemmeli ve ezelî olmasıdır. Hâyır, daha ileri gidebiliriz: Kur'an, kudret-i ezeliyenin inayet ile insana bahşettiği kütüb-ü semaviyenin en güzelidir; beşeriyetin refahı nokta-i nazarından Kur'anın beyanatı, Yunan Felsefesinin ifadatından pek ziyade ulvîdir. Kur'an, arz ve semanın Hâlıkına hamd ü şükranla doludur. Kur'anın her kelimesi, herşeyi yaratan ve herşeyi haiz olduğu kabiliyete göre sevk ve irşad eden Zât-ı Kibriya'nın azametinde mündemicdir. Edebiyat ile alâkadar olanlar için Kur'an, bir kitab-ı edebdir. Lisan mütehassısları için Kur'an, bir elfaz hazinesidir. Şâirler için Kur'an, bir ahenk menbaıdır. Bundan başka bu kitab; ahkâm ve fıkıh namına bir muhit-i maariftir. Davud'un (A.S.) zamanından, Jan Talmus'un devrine kadar gönderilen kitabların hiçbiri, Kur'an-ı Kerim'in âyetleriyle muvaffakıyetli bir şekilde rekabet edememiştir. Bundan dolayıdır ki, Müslümanların yüksek sınıfları, hayatın hakikatını kavramak nokta-i nazarından ne kadar tenevvür ederlerse, o derece Kur'an ile alâkadar oluyorlar ve ona o kadar ta'zim ve hürmet gösteriyorlar.

Müslümanların Kur'ana hürmetleri daima tezayüd etmektedir. İslâm muharrirleri, Kur'an âyetlerini iktibas ile yazılarını süslerler ve o yazılar o âyetlerden mülhem olurlar. Müslümanlar, tahsil ve terbiye itibariyle yükseldikçe, fikirlerini o nisbette Kur'ana istinad ettiriyorlar. Müslümanlar, kitablarına âşıktırlar ve onu kalblerinin bütün samimiyetiyle mukaddes tanırlar. Halbuki kütüb-ü İlahiyeye nâil olan diğer milletler, ne kitablarına ehemmiyet verirler ve ne de onlara hürmet gösterirler. Müslümanların Kur'ana hürmetlerinin sebebi; bu kitab pâyidar oldukça, başka bir dinî rehbere arz-ı ihtiyaç etmeyeceklerini anlamalarıdır.

Filhakika Kur'anın fesahat, belâgat ve nezahet itibariyle mümtaziyeti, müslümanları başka belâgat aramaktan

vâreste kılmaktadır. Edebî dehâların ve yüksek şâirlerin, Kur’an huzurunda eğildikleri bir vakıadır. Kur’anın her gün daha fazla tecelli etmekte olan güzellikleri, her gün daha fazla anlaşılan fakat bitmeyen esrarı, şiir ve nesirde üstad olan Müslümanları, üslûbunun nezahet ve ulviyeti huzurunda dizçökmeye mecbur etmektedir. Müslümanlar, Kur’anı tâ rûz-i haşre kadar pâyidar kalacak kıymet biçilmez bir hazine addeylerler ve onunla pek haklı olarak iftihar ederler. Müslümanlar Kur’anı en fasih sözlerle, en rakik manalarla coşan bir nehre benzetirler. Şayet Monsieur Renaud (Mösyö Reno), İslâm âlemiyle temas etmek fırsatını elde edecek olursa, münevver ve terbiyeli Müslümanların, Kur’ana karşı en yüksek hürmeti perverde ettiklerini ve onun evamir-i ahlâkiyesine fevkalâde riayetkâr olduklarını ve bunun haricine çıkmamağa gayret ettiklerini görürdü. Yeni nesiller ve asrî mekteblerin me’zunları da, Kur’ana ve müslümanlığa karşı müstehziyane bir cümlenin sarfına tahammül etmemektedirler. Çünki Kur’an, iki sıfatla bu ehliyeti haizdir:

Bunların birincisi: Bugün ellerde tedavül eden Kur’anın Hazret-i Muhammed’e (A.S.M.) vahyolunan kitabın aynı olmasıdır. Halbuki İncil ile Tevrat hakkında birçok şübheler ileri sürülmektedir.

İkincisi: Müslümanlar Kur’anı Arabcanın en kuvvetli muhafızı ve esasat-ı diniyenin amelî bir mahiyet almasının en kuvvetli menbaı telakki ederler. Binaenaleyh Monsieur Renaud (Mösyö Reno) eserini tashih edecek olursa, bu tercümesiyle, insanları tenvir hususunda insanlığa büyük bir muavenette bulunur ve bâtıl itikadların hududlarını târumâr etmeye hâdim olur.

Dr. Maurice

(Nur Çeşmesi’nde ve Risale-i Nur’da yazılan bu nevi feylesoflardan kırk altıncısıdır.)

Zât-ı Kibriya hakkındaki âyetlerin ulviyeti ve Kur'anın kudsî nezaheti

Mister John Davenport, "Hazret-i Muhammed (A.S.M.) ve Kur'an-ı Kerim" ünvanlı eserinde Kur'an-ı Kerim'den bahsederken, şu sözleri söylüyor:

Kur'anın sayısız hususiyetleri içinde bilhâssa ikisi fevkalâde mühimdir:

1- Zât-ı Kibriya'yı ifade eden âyâtın ahengindeki ulviyettir. Kur'an-ı Kerim, beşerî za'flardan herhangi birisini Zât-ı Kibriya'ya isnaddan münezzehtir.

2- Kur'an -başından sonuna kadar- gayr-ı belig, gayr-ı ahlâkî, yahut terbiyeye muhalif fikirlerden, cümlelerden ve hikâyelerden tamamen münezzehtir.

Halbuki bütün bu nakîsalar, hristiyanların ellerindeki muharref kitab-ı mukaddeste mebzuliyetle vardır.

John Davenport

Kur'an, serapa samimiyet ve hakkaniyetle doludur

Carlyle (Karlayl) şöyle diyor :

Kur'anı bir kerre dikkatle okursanız, onun hususiyetlerini izhara başladığını görürsünüz. Kur'anın güzelliği, diğer bütün edebî eserlerin güzelliklerinden kabil-i temyizdir. Kur'anın başlıca hususiyetlerinden biri, onun asliyetidir. Benim fikir ve kanaatıma göre Kur'an, serapa samimiyet ve hakkaniyetle doludur. Hazret-i Muhammed'in (A.S.M.) cihana tebliğ ettiği davet, hak ve hakikattır.

Carlyle

Müslümanlık, tecessüd ve teslis akidesini reddeder

İngiltere’nin en meşhur ve en büyük müverrihlerinden Edward Gibbon (Edvor Gibon) “Roma İmparatorluğunun İnhitat ve Sukutu” adlı eserinde şöyle diyor :

Ganj Nehri ile, Bahr-i Muhit-i Atlasî (Atlas Okyanusu) arasındaki memleketler; Kur’anı, bir kanun-u esasî ve teşriî hayatın ruhu olarak tanımışlardır. Kur’anın nazarında, satvetli bir hükümdarla, zavallı bir fakir arasında fark yoktur. Kur’an bu gibi esaslar üzerinde öyle bir teşri’ vücuda getirmiştir ki, dünyada bir naziri yoktur. Müslümanlığın esasatı; teslisiyet ve Allah’ın tecessüdiyetini ve vahdet-i vücud akidesini reddetmektedir. Bu mutasavvifane akideler üç kuvvetli uluhiyetin mevcudiyetini ve Mesih’in Allah’ın oğlu -hâşâ!- olduğunu öğretmektedir. Fakat bu akideler, ancak mutaassıb hristiyanları tatmin edebilir; halbuki Kur’an, bu gibi karışıklıklardan, ibhamlardan âzadedir. Kur’an, Allah’ın birliğine en kuvvetli delildir. Feylesofane bir dimağa mâlik olan bir muvahhid, İslâmiyetin nokta-i nazarını kabul etmekte hiç tereddüd etmez. Müslümanlık, belki bugünkü inkişaf-ı fikrîmizin seviyesinden daha yüksek bir dindir.

Edward Gibbon

Hâlıkın hukukuyla mahlukatın hukukunu en mükemmel surette ancak Müslümanlık tarif etmiştir

Kur’anın telkin ve Hazret-i Muhammed’in tebliğ ettiği esasattan mükemmel bir ahlâk mecellesi vücud bulur. Esasat-ı Kur’aniyenin muhtelif memleketlerde insanlığa ettiği iyiliği ve ettikten sonra da Allah’a takarrüb etmek isteyen insanları Cenab-ı Hakk’a rabtettiğini inkâr etmek mümkün değildir. Hâlık’ın hukuku ile mahlukun hukuku, ancak müslümanlık tarafından mükemmel bir surette tarif olunmuştur. Bunu yalnız Müslümanlar değil, Hristiyanlar da Museviler de itiraf ediyorlar.

Marmadüke Picktahall
(Marmadük Piktol)

Kur’an ile kavanin-i tabiiye arasında tam bir ahenk vardır

Yeni keşfiyatın veyahud ilim ve irfanın yardımıyla hallolunan, yahut halline uğraşılan mesail arasında bir mes’ele yoktur ki; İslâmiyetin esasatıyla taâruz etsin. Bizim, Hristiyanlığı kavanin-i tabiiye ile te’lif için sarfettiğimiz mesaîye mukabil, Kur’an-ı Kerim ve Kur’anın talimiyle kavanin-i tabiiye arasında tam bir ahenk görülmektedir. Kur’an, her hürmete şâyan olan eserdir.

Levazaune (Lövazon)

Kur’an, bütün iyilik ve fazilet esaslarını muhtevidir. İnsanı, her türlü dalaletlerden korur.

Kur’an, insanlara hukukullahı tanıtmış, mahlukatın Hâlık’tan ne bekleyeceğini, mahlukatın Hâlık’la münasebatını en sarih şekilde öğretmiştir. Kur’an ahlâk ve felsefenin bütün esasatını câmi’dir; fazilet ve rezilet, hayır ve şer, eşyanın mahiyet-i hakikiyesi, hülâsa her mevzu Kur’anda ifade olunmuştur. Hikmet ve felsefenin esası olan adalet ve müsavatı öğreten ve başkalarına iyilik etmeyi, faziletkâr olmayı talim eden esaslar.. bunların hepsi Kur’anda vardır. Kur’an insanı iktisad ve itidale sevkeder, dalaletten korur, ahlâkî za’fların karanlığından çıkarır, teâlî-i ahlâk nuruna ulaştırır, insanın kusurlarını, hatalarını i’tilâ ve kemale kalbeyler.

Müsteşrik Sedio

Kur’an, öyle bir peygamber sesidir ki, onu bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksi; saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde çınlar!..

Kur’an şiir midir? Değildir; fakat onun şiir olup olmadığını tefrik etmek müşkildir. Kur’an, şiirden daha yüksek bir şeydir. Maamafih, Kur’an ne tarihtir, ne tercüme-i haldir, ne de İsa’nın (A.S.) dağda îrad ettiği mev’ize gibi bir mecmua-i eş’ardır. Hattâ Kur’an, ne Buda’nın telkinatı gibi bir mâba’de-t tabiiye, yahut mantık kitabı, ne de Eflâtun’un herkese îrad ettiği nasihatlar gibidir. Bu bir Peygamber’in sesidir. Öyle bir ses ki, onu, bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksi; saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde çınlar!... Bu sesin tebliğ ettiği din, evvelâ naşirlerini bulmuş, sonra teceddüdperver ve imar edici bir kuvvet şeklinde tecelli etmiştir. Bu sayededir ki; Yunanistan ile Asya’nın birleşen ışığı, Avrupa’nın zulümat-âbâd olan karanlıklarını yarmış ve bu hâdise, Hristiyanlığın en karanlık devirlerini yaşadığı zaman vuku’ bulmuştur.

Dr. Johnson

Kur’anın cihanşümul hakikatı

Kur’an, Allah’ın birliğine inanmak hakikat-ı kübrasını ilân eder

İngilizce-Arabca, Arabca-İngilizce lügatların muharriri Doktor City Youngest (Siti Yangest) Kur’an hakkında şu sözleri söylüyor:

Kur’an, insanların yed-i istifadesine geçen eserlerin en büyüklerinden biridir. Kur’anda, büyük bir insanın hayal ve seciyesi, en vâzıh şekilde görülmektedir. Carlyle: “Kur’anın ulviyeti, onun cihanşümul hakikatındadır.” dediği zaman, şübhesiz doğru söylemişti. Muhammed’in (A.S.M.) doğruluğu, faaliyeti, hakikatı taharride samimiyeti,

sarsılmayan azmi, imanı, kendisini dinlemek istemeyenlere ezelî hakikatı dinletmek yolundaki sebatı; bana kalırsa, onun, o cesur ve azimkâr Peygamberin hâtem-i risalet olduğunun en kat'î ve en emin delilleridir. Kur'an akaid ve ahlâkın, insanlara hidayet ve hayatta muvaffakıyet temin eden esasatın mükemmel mecellesidir. Bütün bu esasatın üss-ül esası, âlemin bütün mukadderatını yed-i kudretinde tutan Zât-ı Kibriya'ya imandır.

Allah'ın birliğine iman etmek hakikat-ı kübrasını ilân ediyorken, Kur'an lisan-ı belâgatın en yükseğine ve nezahetin şâhikasına varır. Kur'an Allah'ın iradesine itaati, Allah'a isyanın neticelerini izah ederken, insanların muhayyilesini elektrikleyen en seyyal lisanı kullanır. Resul-u Kibriya'ya teselli vermek ve onu teşvik etmek, yahut halkı sair Peygamberlerin (A.S.) ahvaliyle, milletlerinin akibetiyle korkutmak îcab ettiği zaman, Kur'anın lisanı, en kat'î ciddiyeti almaktadır. Madem ki Kur'anın birbirine düşman kabîleleri, yekdiğeriyle mücadele eden unsurları derli-toplu bir millet haline getirdiğini, onları eski fikirlerinden daha ileri bir seviyeye yükselttiğini görüyoruz. O halde belâgat-ı Kur'aniyenin mükemmeliyetine hükmetmeliyiz. Çünki Kur'anın bu belâgatı, vahşi kabîleleri medenî bir millet haline getirmiş; dünyanın eski tarihine yeni bir kuvvet ilâve etmiştir. Zaman ve mekân itibariyle birbirinden çok uzak oldukları gibi, fikrî inkişaf itibariyle de birbirinden çok farklı insanlara hârikulâde bir hassasiyet ilham eden ve muhalefeti hayrete ve istihsana kalbeden Kur'an, en şâyan-ı hayret eser tanınmaya lâyıktır. Kur'an, beşerin mukadderatıyla meşgul âlimler için tetebbua şâyan en faideli mevzu sayılır.

Dr. City Youngest

Kur'anın lisanı, nezahet ve belâgat itibariyle nazirsizdir. Kur'an, bizâtihî muhteşem bir mu'cizedir

Kur'anın mutaassıb münekkidi ve mütercimi Corsele (Korsel) diyor ki:

Kur'an, Arabcanın en mükemmel ve pek mevsuk bir eseridir. Müslümanların itikadı vechile bir insan kalemi, bu i'cazkâr eseri vücuda getiremez. Kur'an, bizâtihî daimî bir mu'cizedir; hem öyle bir mu'cize ki, ölüleri diriltmekten daha yüksektir. Bu mukaddes kitabın tâ kendisi, menşeinin semavî olduğunu isbata kâfidir. Muhammed (A.S.M.) bu mu'cizeye istinaden, bir peygamber olarak tanınmasını istemiştir. Arabistan'ın çıplak ve kısır çöllerini aydınlatan, şâir ve hatiblere meydan okuyan Kur'an, bir âyetine bir nazire istemiş; hiçbir kimse bu tahaddiye karşı gelememişti. Burada yalnız bir misal îrad ederek, bütün büyük adamların, Kur'anın belâgatına baş eğdiklerini göstermek isterim.

Hazret-i Muhammed'in (A.S.M.) zamanında, Arabistan şâirlerinin şehriyârı Şâir Lebid idi. Lebid, muallakattan birinin nâzımıdır. O zaman putperest olan Lebid; Kur'anın belâgatı karşısında lâl kalmış, bu belâgatı en güzel sözlerle ifade etmişti. Kur'anın belâgatı karşısında hayran kalan Lebid, Müslümanlığı kabul etmiş, Kur'anın ancak bir peygamber lisanından duyulacağını söylemiştir.

Kur'anın lisanı, belig ve hârikulâde seyyaldir. Cenab-ı Hakk'ın şân ve celaletini, azamet sıfatlarını ifade eden âyetlerin ekserîsi, müstesna bir güzelliği haizdir. Kur'anı bîtarafane tercümeye gayret ettim ise de; kari'lerim, Kur'anın metnini sadakatkârane bir ifadeye muvaffak olamadığımı göreceklerdir. Bu kusuruma rağmen kari'ler tercümemde bahis mevzuu ettiğim muhteşem âyetlerin birçoklarını okuyacaklardır.

Corsele

Kur'an, beşeriyete İlahî bir lütuftur. Kur'an, muzaffer cumhuriyetler meydana getirmiştir.

Kur’an âyetlerini nüzul tarihine göre tercüme ve tertib eden İngiltere’nin en mutaassıb papazlarından Rodwell (Radvel), şu hakikatları itiraf ediyor:

Kur’an Arabistan’ın basit bedevilerini öyle bir istihaleye uğratmıştır ki, bunların âdeta meshur olduklarını zannedersiniz. Hristiyanların telakkisine göre Kur’anın nâzil olmuş bir kitab olduğunu söyleyecek olsak bile; Kur’an putperestliği imha, Allah’ın vahdaniyet akidesini tesis, cinlere, perilere, taşlara ibadeti ilga, çocukları diri diri gömmek gibi vahşi âdetleri izale, bütün hurafeleri istîsal, taaddüd-ü zevcatı tahdid ile, bütün Arablar için İlahî lütuf ve nimet olmuştur. Kur’an bütün kâinatı yaratan, gizli ve aşikâr herşeyi bilen Kādir-i Mutlak sıfatıyla Zât-ı Kibriya’yı takdis ve tebcil ettiğinden, her sitayişe şâyandır. Kur’anın ifadesi veciz ve mücmel olmakla beraber; en derin hakikatı, en kuvvetli ve mülhem hikmeti takrir eden elfaz ile söylemiştir. Kur’an, devamlı memleketler değilse de, muzaffer cumhuriyetler vücuda getirmeye hâdim olacak esasları muhtevi olduğunu isbat etmiştir. Kur’anın esaslarıyladır ki; fakr ve sefaletleri ancak cehaletleriyle kabil-i kıyas olan, susuz ve çıplak bir yarımadanın sekenesi, yeni bir dinin hararetli ve samimî sâlikleri olmuşlar, devletler kurmuşlar, şehirler inşa etmişlerdir. Filhakika Müslümanların heybetidir ki; Fesdad, Bağdad, Kurtuba, Delhi bütün Hristiyan Avrupa’yı titreten bir azamet ve haşmet ihraz etmişlerdir.

Rodwell

Müslümanlık, dünyanın kıvamı olan bir dindir; cihan medeniyetinin istinad ettiği temelleri muhtevidir

Fransa’nın en maruf müsteşriklerinden Gaston Care (Gaston Kar), 1913 senesinde Figaro Gazetesi’nde, yeryüzünden müslümanlık kalkacak olursa, müsalemetin muhafazasına imkân olup olmadığı hakkında makaleler silsilesi yazmış ve o

zaman, bu makaleler Şark Gazeteleri tarafından tercüme olunmuştu. Fransız müsteşriki diyor ki:

"Yüz milyonlarca insanın dini olan Müslümanlık, bütün sâliklerine nazaran, dünyanın kıvamı olan bir dindir. Bu aklî dinin menbaı ve düsturu olan Kur'an, cihan medeniyetinin istinad ettiği temelleri muhtevidir; o kadar ki, bu medeniyetin, İslâmiyet tarafından neşrolunan esasların imtizacından vücud bulduğunu söyleyebiliriz. Filhakika bu âlî din; Avrupa'ya dünyanın imarkârane inkişafı için lâzım olan en esaslı kaynakları temin etmiştir. İslâmiyetin bu faikiyetini teslim ederek, ona medyun olduğumuz şükranı tanımıyorsak da, hakikatın bu merkezde olduğunda şek ve şübhe yoktur." Fransız muharriri, daha sonra, Kur'anın umumî müsalemeti muhafaza husussundaki hizmetini bahis mevzuu ederek diyor ki:

İslâmiyet, yeryüzünden kalkacak ve bu suretle hiçbir Müslüman kalmayacak olursa, barışı devam ettirmeye imkân kalır mı? Hâyır.. buna imkân yoktur!...

Gaston Care

Kur'an, bütün dinî kitablara faiktir

Alman âlimlerinden ve müsteşriklerinden Jochahim Du Rulph (Yoahim Dü Raf) Kur'anın sıhhate verdiği ehemmiyetten bahsederken şu sözleri söylüyor:

İslâmiyetin, şimdiye kadar Avrupa muharrirlerinden hiçbirinin nazar-ı dikkatini celbetmeyen bir safhasını bahis mevzuu etmek istiyorum. İslâmiyetin bu safhası, onun sıhhati muhafaza için vukubulan emirleridir. Evvelâ şunu itiraf etmek lâzımdır: Kur'an, bu nokta-i nazardan bütün dinî kitablara faiktir. Kur'anın tarif ettiği basit fakat mükemmel sıhhî kaideleri nazar-ı dikkate alırsak; bu mukaddes kitab sayesinde, bütün dünyanın bazı kısımlarıyla; haşerat mahşeri olan Asya'nın, müdhiş bir tehlike olmaktan

kurtulduğunu görürüz. Müslümanlık nezafeti, temizliği, nezaheti bütün sâliklerine farz etmekle, birçok tahribkâr mikropları imha etmiştir.

Jochahim

Kur’an âyetleri, İslâmiyetin muhteşem bünyesinde altun bir kordon gibi işlenmiştir

Sembires Encyclopedia namıyla intişar eden İngilizce muhit-ül maarifte, Müslümanlıktan şu suretle bahsolunmaktadır:

İslâm Peygamberi’nin seciyesini aydınlatan Kur’an âyetleri, son derece mükemmel ve son derece müessirdir. Bu kısım âyetler, Müslümanlığın ahlâkî kaidelerini ifade eder. Fakat bu kaideler, bir-iki sureye münhasır değildir. Bu âyetler, İslâmiyetin muhteşem bünyanında, altundan bir kordon gibi işlenmiştir. İnsafsızlık, yalancılık, hırs, israf, fuhuş, hıyanet, gıybet; bunların hepsi Kur’an tarafından en şiddetli surette takbih olunmuş ve bunlar, reziletin tâ kendisi tanınmıştı. Diğer taraftan, hüsn-ü niyet sahibi olmak, başkalarına iyilik etmek, iffet, hayâ, müsamaha, sabır ve tahammül, iktisad, doğruluk, istikamet, sulh-perverlik, hakperestlik, herşeyden fazla Cenab-ı Hakk’a itimad ve tevekkül, Allah’a itaat… Müslümanlık nazarında hakikî iman esasları ve hakikî bir mü’minin başlıca sıfatları olarak gösterilmiştir.

Resul-i Ekrem, idrak ve şuur timsalidir

Profesör Edward Monte, “Hristiyanlığın İntişarı ve Hasmı Olan Müslümanlar” ünvanlı eserinin 17 ve 18’inci sahifelerinde diyor ki:

Rasyonalizm, yani akliye kelimesinin müfâdını ve tarihî ehemmiyetini tevsi’ edebilirsek, Müslümanlığın aklî bir din olduğunu söyleyebiliriz. Akıl ve mantık mısdâkıyla akaid-i diniyeyi muhakeme eden mekteb, rasyonalizm kelimesinin, İslâmiyete tamamıyla mutabık olduğunu teslim etmekte

tereddüd etmez. Resul-i Ekrem şuur ve idrak timsali olduğu, dimağının iman ışıkları ve kâmil bir yakîn ile pür-nur olduğu muhakkaktır. Resul-i Ekrem; muasırlarını aynı heyecanla alevlemiş, bu sıfatlarla techiz etmiştir. Hazret-i Muhammed (A.S.M.), başarmak istediği ıslahatı, İlahî bir vahiy olarak takdim etmiştir. Bu, İlahî bir vahiydir. Hazret-i Muhammed'in (A.S.M.) dini ise, akıl kaidelerinin ilhamlarına tamamıyla muvafıktır. Ehl-i İslâm'a göre İslâmiyetin esas akaidi, şu suretle hülâsa olunabilir: Allah birdir; Muhammed (A.S.M.) onun Peygamberidir. Filhakika, İslâmiyetin esaslarını sükûnetle ve derin bir teemmül ile tedkik ettiğimiz zaman, bunların Allah'ın birliğine ve Muhammed'in (A.S.M.) risaletine, sonra haşir ve neşre ve itikada müntehi olduklarını görürüz. Bizzât dinin esasları tanınan bu iki akide, bütün dindar insanlarca akıl ve mantığa müstenid telakki olunmakta ve bunlar Kur'anın akidelerinin hülâsası bulunmaktadır. Kur'anın ifadesindeki sadelik ve berraklık, Müslümanlığın intişar ve i'tilâsını bilâ-tevakkuf temadi ettiren saik kuvvet olmuştur. Resul-ü İslâm tarafından tebliğ olunan mukaddes talimatın cihanşümul terakkisine rağmen, Müslümanların ilham kaynağı ve en kuvvetli ilticagâhı Kur'an olmuştur. En takdiskâr ve kanaat-bahş bir lisanla, başka bir kitab-ı münzelin tefevvuk edemeyeceği bir ifade ile takrir eden kitab, Kur'andır. Bu kadar mükemmel ve esrarengiz, her insanın tedkikine bu kadar açık olan bir din; muhakkak insanları kendisine meclub eden i'cazkâr kudreti haizdir. Müslümanlığın bu kudreti haiz olduğunda şübhe yoktur.

Edward Monte

Daha bu çeşit meşhur çok feylesoflar var. Kur'an'ı tam tasdik ve takdir etmişler…

Said Nursî

1)
(*): Kapı çalmak demektir. ↵

2) (Haşiye): Bu kısım, Üçüncü Ders'ten tâ Sekizinci Ders'in nihayetine kadar tafsilen yazıldığı halde, ehemmiyeti için burada bir hülâsası tekrar yazılması münasibdir. ↵